

**NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI
EGYETEM**

Katasztrófavédelmi Intézet

KÉZIKÖNYV

**VESZÉLYES ÜZEMEKKEL KAPCSOLATOS
IPARBIZTONSÁGI JOG-, INTÉZMÉNY ÉS
ESZKÖZRENDSZER FEJLESZTÉSE
MAGYARORSZÁGON**

Dr. Kátai-Urbán Lajos

- Budapest, 2015 -

KÉZIKÖNYV

Veszélyes üzemekkel kapcsolatos iparbiztonsági jog-, intézmény és eszközrendszer fejlesztése Magyarországon¹

Szerző:

Dr. Katai-Urbán Lajos², 2015

Szerkesztő:

Dr. Katai-Urbán Lajos

Lektor:

Prof. Dr. Bleszity János

Kiadja:

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Katasztrófavédelmi Intézet

1101 Budapest, Hungária krt. 9-11.

Budapest, 2015.

ISBN 978-615-5057-52-6

¹ Készült a szerző azonos című habilitációs tézisei felhasználásával

² Egyetemi docens, NKE Katasztrófavédelmi Intézet Iparbiztonsági Tanszék

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK.....	2
BEVEZETÉS.....	5
A tudományos probléma megfogalmazása.....	6
Kutatási célkitűzések.....	7
1. A VESZÉLYES ÜZEMEKSEL KAPCSOLATOS SZABÁLYOZÁS VÉGREHAJTÁSI TAPASZTALATAINAK ÉRTÉKELÉSE.....	8
1.1 A veszélyes üzemek felügyeletének kezdete (1998-2001).....	8
1.2 Az intézményfejlesztés és a jogi szabályozás végrehajtása (2002-2006).....	11
1.3 A jogi szabályozás 2006. évi módosítása és végrehajtása.....	18
1.4 Az önálló iparbiztonsági szabályozás és szervezetrendszer létrejötte (2012 -).....	21
1.5 A végrehajtási tapasztalatok összegzése és következtetések levonása.....	25
2. MAGYARORSZÁGI VESZÉLYES TEVÉKENYSÉGEK IPARBIZTONSÁGI SZEMPONTÚ ELEMZÉSE ÉS RENDSZERBE FOGLALÁSA.....	27
2.1 A civilizációs katasztrófaveszélyek általános osztályozása és rendszerbe foglalása.....	27
2.2 Veszélyes tevékenységek általi veszélyeztetettség értékelése és rendszerbe foglalása.....	29
2.2.1 Veszélyes anyagok (áru) gyártása, tárolása és feldolgozása.....	29
a) A veszélyes anyaggal foglalkozó üzemek és a küszöbérték alatti üzemek.....	29
b) A veszélyes áru szállítás üzemi létesítményei.....	33
2.2.2 Veszélyes hulladékkal foglalkozó tevékenységek.....	34
2.2.3 Sugárzóanyaggal foglalkozó tevékenységek.....	35
a) Nukleáris létesítmények.....	35
b) A radioaktív anyagok (izotópok) előállítását, kezelését és tárolását végző létesítmények.....	37
2.2.4 Bányászati veszélyes tevékenységek.....	38
a) Bányászati tevékenységek.....	38
b) A bányászati hulladéktároló létesítmények.....	39
2.3 A magyarországi veszélyes tevékenységek osztályozása és egységes rendszerbe foglalása.....	40
2.4 Az iparbiztonsági szakfeladatok tartalma – elméleti megközelítés.....	42
3. VESZÉLYES ÜZEMEK ELLENŐRZÉSÉT ÉS FELÜGYELETÉT SZOLGÁLÓ JOG-, INTÉZMÉNY ÉS ESZKÖZRENDSZER VIZSGÁLATA ÉS EGYSÉGES RENDSZERBE FOGLALÁSA.....	45
3.1 A katasztrófavédelmi feladatok végrehajtásának rendszere.....	45
3.2 A szabályozás létrehozásának, végrehajtásának és fejlesztésének folyamata....	46
a) Jogharmonizációs és jogalkotás előkészítési tevékenység.....	46
b) Végrehajtási eszközrendszer kiépítése (intézményfejlesztés).....	47
c) A jogi szabályozás végrehajtása:.....	48

d) Végrehajtási tapasztalatok gyűjtése és rendszerezése	49
3.3 A súlyos balesetek elleni védekezésről szóló jogi szabályozás tartama és felépítése	51
3.3.1 A jogi szabályozás megelőzési jogintézményei, intézkedései és az alkalmazott eszközrendszer	51
a) A veszélyes tevékenység azonosítása és bejelentése, az üzemek kategorizálása, biztonsági dokumentáció készítési kötelezettség	52
b) Hatósági engedélyezési tevékenység	53
c) Hatósági ellenőrzési tevékenység	53
d) Szankcionálási tevékenység	53
e) Biztonsági dokumentáció készítése, felülvizsgálata, elbírálása	54
f) Biztonsági irányítási rendszer kiépítése és működtetése	55
3.3.2 A felkészülési (következménycsökkentő) jogintézményei és intézkedései	56
a) Településrendezési tervezés, veszélyességi övezet kijelölése és a fejlesztések ellenőrzése	56
b) Belső védelmi tervezés, felülvizsgálat, gyakoroltatás	56
c) A belső védelmi terv minősítése és a begyakorlás ellenőrzése	57
d) Külső védelmi tervezés, felülvizsgálat, gyakoroltatás	57
e) Lakossági tájékoztatás és a nyilvánosság biztosítása	58
f) Kapcsolódó egyedi katasztrófavédelmi feladatok teljesítése	58
g) A jogi szabályozás védekezési (baleset-elhárítási) jogintézményei és intézkedései	59
3.3.3 A jogi szabályozás helyreállási jogintézményei és intézkedései	60
3.3.4 Üzemeltetői és hatósági intézkedések rendszerbe foglalása	60
3.3.5 A hatósági döntéshozatal műszaki követelményei és eszközrendszere	63
4. IPARBIZTONSÁGI KÉPZÉSI- ÉS TOVÁBBKÉPZÉSI RENDSZER VIZSGÁLATA ÉS RENDSZERBE FOGLALÁSA	64
3.4 Az iparbiztonsági képzés- és továbbképzés áttekintő elemzése és értékelése	64
4.1.1 Az Európai Felsőoktatási Térségben folyó iparbiztonsági képzés értékelése	64
a) Felsőfokú szakképzést végző oktatási központok	65
b) Felsőfokú alap- és mesterképzést folytató oktatási intézmények	65
c) Felsőfokú rendészeti alap- és mesterképzést folytató intézmények	65
4.1.2 Az NKE új „katasztrófavédelem” alapképzésének bemutatása	66
4.1.3 Iparbiztonsági szervező képzés bemutatása és értékelése	68
4.1.4 Iparbiztonsági képzés- és továbbképzés a katasztrófavédelem szerveinél	69
4.1.5 Külső felsőfokú szakképzést folytató szervezetek képzései	70
3.5 Üzemeltetői és hatósági képzési igények és követelmények felmérése	70
4.2.1 Üzemeltetői képzési igények áttekintő értékelése	70
a) Veszélyes üzemek üzemeltetőinek szakemberei	71
b) Létfontosságú rendszerek és létesítmények üzemeltetői által foglalkoztatott szakemberek	71
c) Veszélyes áru szállítással foglalkozó gazdálkodó szervezetek szakemberei	72

d) nukleáris baleset-elhárítás területén dolgozók.....	73
4.2.2 Hatósági képzési és végzettségi igények áttekintő értékelése.....	73
a) Veszélyes üzemek szakterület munkatársai, veszélyes üzemi hatósági felügyelők	74
b) Létfontosságú rendszerekkel és létesítményekkel foglalkozó hatósági szakemberek	75
c) Veszélyes áru szállítás ellenőrzésével és a bírsággal foglalkozó gazdálkodó szervezetek szakemberei	76
d) nukleáris baleset-elhárítás területén dolgozók.....	76
4.2.3 Következtetések a képzési igényeket érintően	76
3.6 A képzést végző intézményekkel és személyekkel szemben támasztott követelmények	77
3.7 Az Iparbiztonsági képzési igények és követelmények rendszerezése.....	78
ÖSSZEFOGLALÁS	79
HABILITÁCIÓS TÉZISEK	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
HIVATKOZÁSOK.....	81
MELLÉKLETEK.....	86
Rövidítések jegyzéke	86
Fogalomjegyzék.....	87
Vizsgált jogszabályok jegyzéke.....	89

BEVEZETÉS

Magyarország Országgyűlése a lakosság és a környezet biztonságának növelése és civilizációs katasztrófák elleni védekezés hatékonyságának fokozása, a katasztrófavédelmi szervezetrendszer erősítése, és a védelmi intézkedések eredményességének növelése érdekében a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény (továbbiakban: Kat. tv.) elfogadásával 2012. január 1-ével létrehozta az egységes iparbiztonsági jog-, intézmény és eszközrendszert.

Az újonnan hatályba lépett - a polgári védelem és a tűzvédelem mellett a katasztrófavédelem harmadik ágazatának számító - iparbiztonsági jogi szabályozás kiterjed a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésre, valamint a veszélyes áru szállítmányok, a létfontosságú rendszerek és létesítmények védelmére, illetve a nukleáris biztonság katasztrófavédelmi feladatainak ellátására.

Az iparbiztonsági szabályozásnak a katasztrófavédelem rendszerében történő fejlődése 15 éves múltat tekint vissza Magyarországon.

Az első katasztrófavédelmi törvény elfogadásával 1999-évtől kezdődően kiépült a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezés rendszere. A veszélyes ipari üzemek felügyeletének megteremtését követően a katasztrófavédelem 2001-évből megkezdte a veszélyes áru közúti szállítmányok ellenőrzésével kapcsolatos feladatainak ellátását. 2008-évtől megkezdődött a felkészülés a létfontosságú rendszeremekkel kapcsolatos katasztrófavédelmi feladatok teljesítésére is, amelyhez kapcsolódó konkrét jogalkotási és intézményfejlesztési tevékenység 2012-évből a törvényi szabályozás megalkotását követően teljesedett ki. Az iparbiztonsági szabályozás negyedik nem kevésbé fontos eleme a nukleáris baleset-elhárítási tevékenység katasztrófavédelmi feladatainak ellátása, amely a második katasztrófavédelmi törvény jogalkalmazási tapasztalatainak vizsgálatát követően került a katasztrófavédelem iparbiztonsági tevékenységi körébe.

A 2010-2012. között létrehozott egységes iparbiztonsági szabályozás jog- és szakmatörténeti elemzések [1] alapján jelentős mértékben épül a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel kapcsolatos jog-, intézmény és eszközrendszerre, amelynek alapfeladata a veszélyes anyagokkal kapcsolatos üzemek (továbbiakban: veszélyes üzemek) ellenőrzése és felügyelete. A szabályozás célja az emberi élet- és egészség, valamint a veszélyes üzem környezetének magas szintű védelme.

Szakmai és tudományos kutatási tevékenységemet jelentős mértékben befolyásolta az, hogy szakértőként és vezetőként 1988-2012. között részt vehettem a súlyos balesetek elleni védekezéssel kapcsolatos jog-, intézmény és eszközrendszer kialakításában és folyamatos fejlesztésében, valamint az egységes iparbiztonsági szakterület 2012. évi létrehozásában, majd azt követően a Nemzeti Közszolgálati Egyetem megalapítását követően az iparbiztonsági felsőoktatási rendszer hazai megteremtésében.

Kutatómunkámat a PhD értekezésem 2006-évben történt megvédését megelőzően meghatározta:

- az Európai Unióhoz történő csatlakozás érdekében a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleseti veszélyek ellenőrzéséről szóló 96/82/EK Tanácsi (Seveso II) Irányelv (továbbiakban: Seveso II. Irányelv) és az
- ipari balesetek országhatáron túli hatásairól szóló ENSZ Európai Gazdasági Bizottsági (Helsinki) Egyezmény (továbbiakban: Egyezmény)

hazai jogrendbe illesztésével és a szabályozás alkalmazásával kapcsolatos szakmai és tudományos tevékenység.

A tudományos probléma megfogalmazása

Az értekezésem 2006-évi megvédését követően szakmai és tudományos kutatási tevékenységemet az alábbiakban felsorolt tudományos (szakmai) problémák megjelenése alapozta meg.

1. A Seveso II. Irányelv 2003-évi módosítása és a veszélyes üzemekkel kapcsolatos elsődleges jogalkalmazási tapasztalatok számos megoldandó szakmai- és műszaki kérdés vizsgálatát és tudományos tevékenységre épülő megoldások keresését igényelték. A tudományos munkám keretében létrejött új jogi szabályozás igényelte az intézményrendszer, valamint a hatósági engedélyezési és ellenőrzési rendszer fejlesztését is. Itt külön kutatási részfeladatként jelentkezik a hatósági jogalkalmazáshoz szükséges személyi- és technikai feltételek magas szintű biztosításához elengedhetetlen kutatási tevékenység végrehajtása.

2. A másik tudományos problémát a veszélyes üzemekkel kapcsolatos szabályozás tárgyi hatályának kiterjesztése és a jogalkalmazás eszközszerének fejlesztése jelentette, amelyet elsősorban a 2004-2005 években bekövetkezett ipari balesetek okainak és körülményeinek vizsgálati tanulságai alapján kellett teljesíteni. Legfőbb szakmai indokként az szolgált, hogy számos a közvélemény jelentős visszhangját kiváltó ipari baleset nem a már alkalmazott a Kat. IV. fejezetének hatálya alá tartozó veszélyes üzemen történt, hanem a katasztrófavédelemi ellenőrzés alatt nem álló veszélyes tevékenységekben.

Felmerült számos az irányelv hatálya alá nem tartozó veszélyes tevékenység ellenőrzésének szükségessége, amelyekben a veszélyes anyag az EU szabályozási szintet még el nem érő mennyiségben volt jelen. A tudományos probléma megoldása kiterjedt a szabályozási küszöbmennyiségek csökkentésének megalapozására és annak kijelölésére, a veszélyes áru szállítási tevékenységek ellenőrzési és bírságolási tevékenységének létrehozására, valamint többek között a veszélyes áru szállítás üzemi létesítményeinek, a veszélyes hulladékkal foglalkozó üzemeknek, a földalatti gáztárolóknak, stb. katasztrófavédelmi hatósági ellenőrzés és felügyelet alá vonására is.

3. A fenti két szakmai tudományos probléma megoldásának meghatározó eszköze és megoldása a 2012. évben létrejött egységes iparbiztonsági jog-, intézmény és eszközszer kiépítése volt.

Megjelent a bővített hatáskörű iparbiztonsági hatóság, amelynek feladat- és hatásköre már a kiterjesztett tárgyi hatályú veszélyes üzemi szabályozás teljesítése volt. A veszélyes áru közúti szállítás mellett megjelentek a vízi és vasúti szállítási hatósági ellenőrzési és bírságolási szakfeladatok is.

Az egységes iparbiztonsági rendszer működőképességét többek között jelentős mértékben befolyásolta és befolyásolja a hatósági engedélyezési és felügyeleti rendszer hatékony működtetéséhez elengedhetetlen személyi feltételek biztosításának szükségessége. A feladat teljesítésének minősége legfőképpen a személyi állomány képzettségi és felkészültségi szintjétől, továbbá az eljárási és módszertani eszközök biztosításától függ.

A fentiekben bemutatott tudományos szakmai feladatok (kihívások) intenzív projektjellegű tudományos és kutatási tevékenységet igényeltek, amelyben – párhuzamosan több más hazai és külföldi hatósági és üzemeltetői szakértővel közösen – lehetőségem volt részt venni.

A tudományos problémák sokrétűsége, egymáshoz kapcsolódása és a gyakori átfedések miatt jelen kézikönyv kutatási eredményeinek bemutatásához elsősorban rendszerszemléletű megközelítést alkalmazom. Az iparbiztonság széles jogterületéről vizsgálatomat, a legkorábban kialakított és a többi szakterületi szabályozási elemnek alapjául szolgáló súlyos balesetek elleni védekezéstről szóló jogi szabályozásnak szentelem.

Kutatási célkitűzések

A tudományos (szakmai) problémák megoldása érdekében a PhD értekezésem 2006. évi megvédését követően – a fenti elhatárolási szempontokat szem előtt tartva – az alábbi kutatási célokat követtem:

1. A nemzetközi és hazai jogalkalmazási és végrehajtási tapasztalatokra alapozva *elemezni és rendszerbe foglalni* a Magyarország területén működő veszélyes tevékenységeket, és meghatározni az „iparbiztonság” mint önálló biztonsági szakterület, valamint az „iparbiztonsági szempontú veszélyeztetettség elemzés” műszaki tudományos fogalmát.
2. A hazai és az Európai Unió tagállamok jogi szabályozásának, a hatósági engedélyezési és felügyeleti intézményi rendszerének, a hatósági jogalkalmazási eljárás- eszközrendszerének tanulmányozása és értékelése alapján tudományos *rendszerbe foglalni* a veszélyes üzemek ellenőrzését és felügyeletét szolgáló súlyos balesetek elleni védekezéstről szóló jogi szabályozás hazai jogintézményeit és eszközrendszerét.
3. Az iparbiztonsági jog- intézmény és eszközrendszer hatékony működtetéséhez szükséges személyi feltételek azonosítását követően, *javaslatokat tenni* az iparbiztonsági személyi állomány magas szintű felkészültségéhez szükséges képzési- és továbbképzési rendszer fejlesztési lehetőségeire.

A kutatómunkám tapasztalatait és eredményeit a következő fejezetekben részletesen elemzem és összefoglalom.

1. A VESZÉLYES ÜZEMEKSEL KAPCSOLATOS SZABÁLYOZÁS VÉGREHAJTÁSI TAPASZTALATAINAK ÉRTÉKELÉSE

Az iparbiztonsági szabályozás jelentős mértékben épül a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló jog-, intézmény és feladatrendszerre. Konkrétan ez a szabályozás jelenti az iparbiztonsági szabályozás egyik legfontosabb szakterületét. Jelen fejezet célja rövid történeti áttekintést adni a jelenlegi iparbiztonsági rendszer kialakításának előzményeiről, így a veszélyes üzemek felügyeletével kapcsolatos jogi szabályozás változásairól, az intézményrendszer folyamatos erősödéséről, valamint a végrehajtási intézkedések bevezetésének tapasztalatairól.

A következőkben az iparbiztonság meghatározó szakterülete fejlődésének jogtörténeti és jogalkalmazási elemzésével fogok foglalkozni.

1.1A veszélyes üzemek felügyeletének kezdete (1998-2001)

Az iparbiztonsági jogterület kialakulásának első történeti eleme Seveso II. Irányelv hazai jogrendbe építése és végrehajtása volt.

A nemzetközi együttműködési szervezetek már a múlt évszázadban kialakították a súlyos ipari balesetek veszélyének megelőzésével és csökkentésével foglalkozó nemzetközi (univerzális) és szupranacionális (regionális) jogi szabályokat. Így születtek meg a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek ellenőrzéséről szóló EU Seveso Irányelvek, valamint az országhatáron túli hatások kezelését szolgáló - 1992-ben az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága (EGB) által a környezetvédelmi egyezmények sorozatában kidolgozott - ipari balesetek országhatáron túli hatásairól szóló ENSZ EGB (Helsinki) Egyezmény (továbbiakban: Egyezmény).

A Seveso I. Irányelv több szabálya már az 1996. évi polgári védelmi törvény végrehajtási rendeleteibe beépült. Ilyen rendelkezések születtek többek között a települések polgári védelmi besorolásáról, a veszélyhelyzeti tervezésről és gyakoroltatásról, valamint a lakosság veszélyhelyzeti felkészítéséről.

A hazai iparbiztonsági jog- és intézményrendszer kiépítése az Egyezmény hazai bevezetésével kezdődött meg. Az Egyezményt Magyarország 1992-ben írta alá, amelyet a Kormány 1994-ben erősített meg A 3118/1994 Korm. határozattal 1995-ben született döntés az Ipari Baleset-megelőzési Nemzeti Központ és a Regionális Koordinációs Központ létesítéséről (2408/1995 (XII.20.) Korm. határozatban). A Nemzeti Központ kezdetben a BM Polgári Védelmi Országos Parancsnokság (PVOP) szervezetében az Ipari Balesetelhárítási Tárcaközi Bizottság felügyelete alatt látta el feladatát.

A Nemzeti Központ a PVOP egyik főosztálya volt. 2000. január 01-től az integrált katasztrófavédelmi szervezet kialakításával a BM OKF szervezetében működött tovább. Az Egyezmény végrehajtásában közreműködött a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium és a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium. A Nemzeti Központ nemzeti kapcsolattartó pontként, az Egyezmény hatálybalépésétől számítva pedig Illetékes Hatóságként működött.

A Nemzeti Központ képviseli a magyar álláspontot a Részleges Felek értekezletein és az Egyezmény munkaszerveinek találkozóin. Az ENSZ EGB Ipari Baleseti Regionális Koordinációs Központ 1995-2000. között ugyancsak Budapesten nemzetközi mandátum alapján működött. Ugyancsak a központ bázisán működött és működik az ipari baleseti riasztási-értesítési és a nemzetközi segítségnyújtási kapcsolattartó pont.

Az Egyezmény 2000. április 19-én lépett hatályba, ezáltal Magyarország az Egyezmény részesévé vált. Részleges Félként végre kell hajtania az Egyezményben foglaltakat, amelyet az Irányelv jogharmonizációs és intézményfejlesztési feladataival párhuzamosan végeztük. Az egyezmény keretében folyta a kétoldalú együttműködés szervezése is, amelynek keretében Ausztria, Szlovákia, Szlovénia és Románia illetékes hatóságaival folytattunk egyeztetéseket, tartottunk fel kétoldalú riasztási és segítségnyújtási rendszert, szerveztünk közös gyakorlatokat. Jelentős volt ez együttműködés a környezetvédelmi tárccal és hatóságokkal az ENSZ EGB Vízügyi Egyezmény végrehajtásában, amely kiterjedt például a romániai aranybányák fejlesztéseinek katasztrófavédelmi kérdéseire is. [2]

1999-őszén az I. katasztrófavédelmi törvény IV. fejezetének elfogadásával és a 2001. januárjában megalkotott végrehajtási kormányrendelet megalkotásával Magyarország eleget tett EU jogharmonizációs feladatainak. Ezt követően alkotta meg a Kormány a 128/2001. (VII. 13.) rendeletét az Ipari Baleseti (Helsinki) ENSZ EGB Egyezmény magyarországi alkalmazásáról. A kormányrendelet 2002. január elsejétől hatályos, azonban az Egyezmény 2000. április 19-i hatálybalépésétől kellett alkalmazni. Magyarország - mint az Európai Unióhoz csatlakozott ország és az Egyezmény Részese - párhuzamosan kívánt eleget tenni az azonos megelőzési, felkészülési és baleset-elhárítási intézkedéseket tartalmazó két jogi eszköz teljesítésének.

A Seveso II. irányelv jogharmonizációs, intézményfejlesztési és implementációs feladatait a BM OKF mint illetékes hatóság és kapcsolattartó pont végezte. A Környezetvédelmi joganyag bevezetését a 22. Környezetvédelem Európai Integrációs (Koordinációs) Tárcaközi Bizottság (EITB) végezte. Az Irányelv a környezetvédelmi joganyagban az un. ipari szennyezés és kockázat kezelés alcsoportba tartozott. Az Irányelv bevezetéséért az EITB 1997-es döntése alapján a Belügyminisztérium volt a felelős.

Az Irányelv 1996-os megszületése után a Nemzeti Központ azonnal megkezdte a jogharmonizációt. A csatlakozásunk hipotetikus időpontját kezdetben 2002. január 01-re, majd 2003. január 01-re tettük. Az irányelvet magyar jogrendbe bevezető szabályokhoz kapcsolódó jogszabály-alkotási és jogszabály-alkalmazási feladatokat az európai joganyag átvételéről szóló Nemzeti Program (ANP), a Kormány Európai Bizottságnak átadott tárgyalási álláspontja, továbbá az 1999. februári jogszabály átvilágításon „screeningen” előadott álláspont szerint 2001. december 31-ig kellett befejezni. A jogszabály-előkészítés és jogszabály-alkotás feladatai közül az elsőként a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel szembeni 1999. évi LXXIV. törvény 1999. év júliusi megalkotása volt.

1999 februárjában lezajlott kétoldalú un. screening tárgyalásokon a Seveso II. irányelv vonatkozásában a magyar tárgyaló küldöttség további tárgyalási igényt jelentett be. Az átmeneti mentességi igény kérésének szükségességét a BM Ipari Baleseti Nemzeti Központ által készített az irányelv bevezetésének gazdasági és társadalmi hatásait felmérő hatástanulmány vizsgálta meg. [3] A tanulmány feltárta a Seveso II. irányelv bevezetésének a hazai vállalatok nemzetközi versenyképességére gyakorolt gazdasági hatásait.

Megállapította továbbá, hogy önmagában az irányelv gazdasági hatása nem jelentős, azonban a környezeti joganyag összességének a bevezetése már hátrányos gazdasági hatással jár az éppen fejlesztés alatt álló hazai vegyiparra. [4]

A screeninget követő tárgyalási forduló álláspontjának elkészítését megelőző Külügyminisztérium vezetésével folytatott tárcaközi egyeztetéseken elfogadottak szerint, az irányelv bevezetésére nem kértünk átmeneti mentességet. Azonban mintegy „rejtett mentességi igényként” a már működő létesítmények tekintetében ragaszkodtunk ahhoz a három éves felkészülési időtartamhoz, amelyet a közösségi létesítmények üzemeltetői is megkaptak. Az így 1999. júliusában készített és a Bizottságnak átadott hazai tárgyalási álláspont szerint az 1999. évi LXXIV. törvény elfogadásra került.

A hivatásos katasztrófavédelmi szervezet megalakulását követően a jogharmonizációs és intézmény-fejlesztési tevékenységet az Iparbiztonsági Osztály (Ipari Baleset-megelőzési Nemzeti Központ) és a Tűzmeelőzési Főosztály Hatósági Osztálya közösen végezte. A hatósági módszertani munkát az Ybl Miklós Műszaki Főiskola Tűz és Biztonságtechnikai Intézete támogatta.

A Seveso II. irányelvnek való megfeleléshez kapcsolódó végrehajtási szabályokat és adminisztratív intézkedéseket 2001. december 31-ig kellett hatályba helyezni. A már működő létesítményeknek 2005. január 01-ig lettek volna kötelesek eleget tenni az irányelvben foglalt kötelezettségeiknek. 2000. év novemberében az EU tárgyalási álláspontja is elkészült, amely nem ismerte el a rejtett átmeneti mentességi igényünket. Az Irányelv teljes végrehajtását 2003. január 01-ben jelölte meg. Az EU csatlakozási tárgyalások keretében 2001. júniusában ideiglenesen lezárták a környezetvédelmi fejezetet. A törvény végrehajtási kormányrendeletét (2/2001.(I.17.) Korm. rendelet) 2001. januárjában alkották meg, amit a 313/2001. (XII. 28) Korm. rendelet léptetett hatályba. A 42/2001. (XII. 23) GM rendelet szabályozza a Magyar Műszaki Biztonsági Hivatal szakhatósági állásfoglalása kiadásának menetét.

2001. augusztusában készült el a BM OKF Hatósági Konceptió a veszélyes anyagokkal kapcsolatos engedélyezési és felügyeleti tevékenység végzésére. Az OKF főigazgató 67/2001. számú intézkedésében szabályozta a hatósági engedélyezési és felügyeleti ellenőrzési feladatok végrehajtását. Módszertani útmutató készült a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés okmányai elkészítésének segítésére.

A Nemzeti Központ kiemelt feladata volt az Európai Bizottság szerveivel történő kapcsolattartás. Az Európai Bizottságban a vegyi balesetek megelőzésével és következményei csökkentésével a Környezetvédelmi Főigazgatóság (DG Environment) Polgári Védelmi Főosztálya foglalkozott. Az Európai Bizottság szabályozási (regulatory) fóruma az Irányelv végrehajtásáért felelős Illetékes Hatóságok Bizottsága (a továbbiakban IHB). Az Európai Tanács szakirányú döntéshozó szerve a Környezetvédelmi Tanács. Az Európai Parlamentben az együtdöntési eljárásban a Környezetvédelmi Bizottság működött közre. A Bizottság és az IHB-t tudományos és szakértői támogatását, valamint a kutatási keretprogramokban indított közös kutatási projektek irányítását a Közös Kutatóközpont (DG Joint Research Center - JRC) Főigazgatóság katasztrófavédelemmel és ipari biztonsággal foglalkozó - az olaszországi Isprában működő - un. Polgárok Védelme és Biztonsága Kutatóintézet (Institute for Protection and Security of Citizens, IPSC) Műszaki és Gazdasági Kockázatok Kezelése Főosztálya (TERM) foglalkozott.

A közvetlen kutatási és szakértői tevékenység a Súlyos Baleseti Veszélyek Iroda (Major Accident Hazard Bureau, MAHB) feladata volt.

Az EU Seveso II. Irányelv végrehajtására irányuló tudományos kutatási tevékenységében a BM OKF is részt vett az EU Közös Kutatóközpont Súlyos Baleseti Veszélyek Iroda szervezésében. 2003-2004. között Természeti és Technológiai Veszélyek Kezelése a Csatlakozó Országokban EU Bővítési Kutatási Projekt (V. Kutatási Keretprogram), 2003-2004. között a Seveso II. Irányelv veszélyeztettség értékelési eljárásainak harmonizálásáról szóló ARAMIS EU Kutatási Projektben vettünk részt. [5]

A jogszabályok és a belső szabályozók megalkotásával 2001. év végéig a jogharmonizációt befejeztük. Megkezdődhetett az intézményfejlesztési és a végrehajtási fázisa az Irányelv bevezetésének. A hazai „Seveso” jogharmonizációt és az intézményfejlesztést az Európai Bizottság Környezetvédelmi és a Bővítési Főigazgatóságnak delegációja 2002. év áprilisában ellenőrizte és a magyar hatóságok felkészültségét elfogadta. [6]

1.2 Az intézményfejlesztés és a jogi szabályozás végrehajtása (2002-2006)

A BM OKF-en az önállóan működő Seveso főosztály (Ipari Baleset-megelőzési és Felügyeleti Főosztály) 2003. szeptember 15-i hatállyal jött létre. A Nemzeti Központ feladatait az Ipari Baleset-elhárítási Osztály végezte. A főosztály 2010. évben az Iparbiztonsági Főosztály, majd 2012. évben a Veszélyes Üzemek Főosztály megnevezést kapta. A jogharmonizációs és intézményfejlesztési feladatokat annak 2011-évi megszűnéséig az IBO végezte.

A hatósági engedélyezési feladatok ellátására – összhangban a közösségi joganyag átvételéről szóló nemzeti programmal – 2001. év elején a BM OKF részére tíz felügyelői státuszt került biztosításra. A szakhatóságként működő Magyar Műszaki Biztonsági Hivatal (MMBH) ugyancsak 10 fő felvételével 2002. január 01-ig létrehozta a Súlyosbaleset-megelőzési Szakhatósági Főosztályt. A felügyelők és a katasztrófavédelem szakértőinek felkészítése két Phare Twinning Project keretében dán, francia, holland, német és osztrák szakértők segítségével lefolytatott továbbképzések, esettanulmányok és tanulmányutak útján valósult meg. 2000-2001. között a Környezetvédelmi Minisztérium szervezésében 96/82/EK Tanácsi irányelv harmonizációját elősegítő Phare Twinning „A” Project (98/IB/EN-01-SP 5). A projekt keretében munkaműhelyek és külföldi tanulmányút tartozott. A projekt egyik fő eredménye a felügyelőkkel szemben támasztott képzettségi követelmények meghatározása volt.

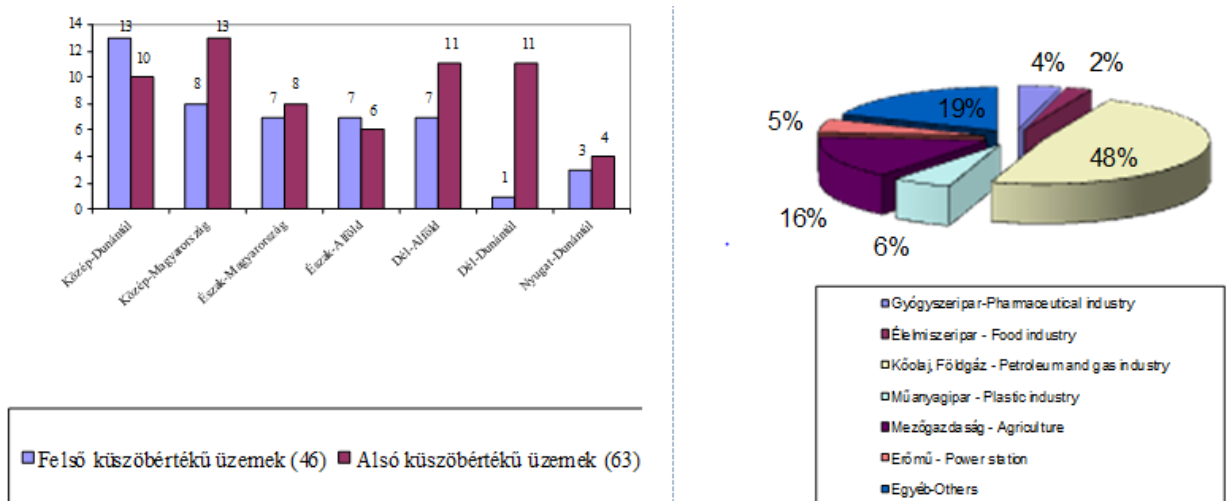
2002-2003. között már a BM OFK szervezésében SEVESO II. Irányelv végrehajtását segítő Phare Twinning „B” Project (HU 2001/IB/EN-03). Projekt került sikeresen levezetésre. A projekt keretében 3 hetes felkészítő tanfolyamok és 1 hetes dániai tanulmányút valósult meg. A hatóság munkáját segítette a 2003-évben a projekt keretében elkészült „Kézikönyv a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés hatósági felügyeleti feladatainak ellátásához” című BM OKF belső szakmai kiadványa. A projekt eredményeit a dán hatóságok, mint mintaprojektet több később csatlakozó országban is végrehajtották. A projekt keretében lefordításra kerültek az ún. holland színes könyvek, amelyek a veszélyeztettség elemzés módszertanát és adattárait tartalmazzák több ezer oldalban.

A 2001. és 2002. évben végrehajtott Twinning "A" és "B" project a hivatásos katasztrófavédelmi szervek érintett munkatársait, a szakhatóság, a minisztériumok és az ipar szakembereit, mintegy 180 főt készített fel a kapcsolódó feladataik ellátására.

A 2002. év elején érvényes végrehajtási határidők még a 2003. január 01.-i bevezetési időponttal számoltak. Az új veszélyes üzemekre vonatkozó hatósági engedélyezési tevékenység 2002. január 01-én megkezdődött. A már üzemelő veszélyes üzemek tevékenységének bejelentése 2002. június 01-ig megtörtént. A már üzemelő veszélyes üzemek biztonsági jelentéseinek és biztonsági elemzéseinek bejelentést követő vizsgálatát 2002. szeptember 30-tól tervezték megkezdni. Időközben a csatlakozás időpontja 2004. január 01-re módosult. Az engedélyezési eljárásban résztvevőhatóságok és a Seveso II. Irányelv hatálya alá tartozó üzemek egyaránt egyetértettek a biztonsági dokumentációk első alkalommal történő elbírálási határidejének meghosszabbításával, összhangban az EU szakértők ellenőrzése során tett javaslataival. A végrehajtási határidőket a Kormány a 211/2002. (X. 1.) Korm. rendelettel módosította.

A már működő veszélyes üzem üzemeltetőjének 2002. június 01.-ig meghatározott adattartalommal be kellett jelenteni az üzem területén jelenlevő veszélyes anyag fajtáját és mennyiségét. A katasztrófavédelmi hatósághoz 214 üzemtől érkezett bejelentés. A bejelentések alapján 79 üzem nem tartozott a szabályozás hatálya alá. A bejelentett alsó- és felső küszöbértékek száma azok felderítése által folyamatosan változott.

A szabályozás hatálya alá 2003 év végén 122 üzem tartozik, amelyből 46 felső-, 76 alsó küszöbértékű veszélyes üzemnek minősült. Az üzemek 48%-ának tevékenysége kőolaj, földgáz feldolgozáshoz kapcsolódik, 16%-a mezőgazdasághoz, 6%-a műanyaggyártáshoz köthető. A bejelentkezéseket követően a benyújtásig terjedő időszakban elkészültek a biztonsági jelentések és elemzések. A biztonsági dokumentációk elfogadását a hatóságok az általuk tett kikötések teljesítéséhez kötötte. A kikötések teljesítésének ellenőrzése az évente vagy kétévente ismétlődő felügyeleti ellenőrzések feladata volt.

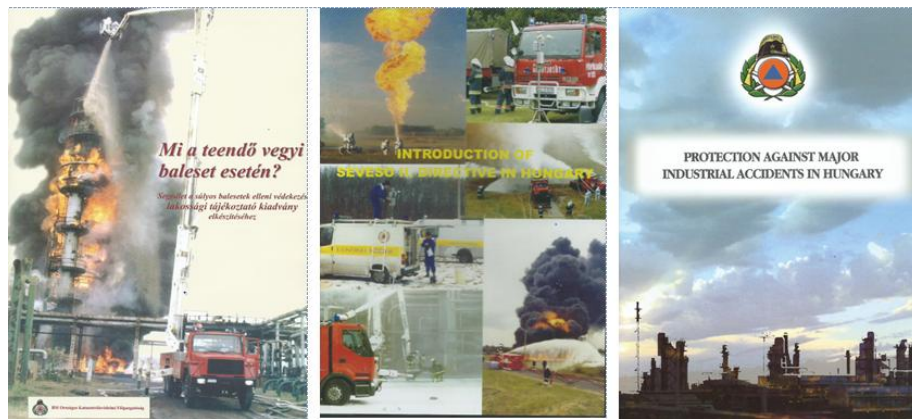
1. ábra: veszélyes üzemek statisztikája 2003. (forrás: BM OKF)

A hatósági tevékenységhez szükséges veszélyeztettség elemzési módszertan és eljárás kidolgozását az EU és holland hatósági és műszaki módszertani útmutatók fordításával és adaptálásával, felkészítő tanfolyamok lebonyolításával, BM OKF szakmai tanulmányok felhasználásával, doktori értekezések kidolgozásával, tanulmányutak szervezésével biztosítottuk. Magyarországon – szakmai vitákat követően - a nemzetközi gyakorlatban elfogadott és tudományos elemzések alapján a legkorszerűbbnek tartott kockázati alapú mennyiségi kockázatelemzési eljárásokat és módszertant alkalmazzuk. A biztonságos üzemeltetés műszaki követelményeit pedig a végrehajtási rendelet határozza meg.[7]

A biztonsági dokumentációk elbírálásával párhuzamosan történt a külső védelmi tervek és lakossági tájékoztató kiadványok elkészítése. A végrehajtási határidő nyomása következtében a tervek elkészítésére az eredeti tervekkel ellentétben nem a biztonsági jelentések elfogadását követően kerül sor. A biztonsági jelentéseket a hatóság eljuttatta az érintett igazgatóságok részére, akik a központilag kiadott módszertani útmutatóval összhangban 35 településre elkészítették az ideiglenes külső védelmi terveket és lakossági tájékoztató kiadványokat. A tervek korrekcióját követően azokat a BM OKF főigazgatójának egyetértésével a megyei (fővárosi) védelmi bizottságok elnökei 2003. december 31-ig hagyták jóvá. A bevezetés ütemterve alapján 2004. január 01-vel kezdődött meg a hatóság és a szakhatóság felügyeleti ellenőrzései. A felügyeleti ellenőrzések lefolytatásához felügyeleti ellenőrzési programot kellett a hatóságnak összeállítani.

A külső védelmi tervben foglaltak végrehajtását, a beavatkozó és a lakosságvédelmi tevékenységet végző szervezetek felkészítését, a tervben leírtak megvalósíthatóságát szolgálják a periodikusan ismétlődő külső védelmi terv gyakorlatok. A veszélyeztetett település polgármestere évente folytat le olyan gyakorlatot, ahol a tervben megjelölt szervezetek valamely részét, valamint háromévente olyan gyakorlatot, ahol a tervben megjelölt szervezetek egészét gyakoroltatja. 2004-ben kerülhetett sor elsőként a tervek begyakorlására, amelynek ütemezését a BM OKF 2004. évi gyakorlatok összesített terve tartalmazta. A gyakorlatok végrehajtásához szükséges felkészülési költségeket a BM OKF biztosította. Az előzetes tervek szerint a külső védelmi tervek végrehajtásában érintettek a 41 felső küszöbértékű veszélyes ipari üzemmel összefüggésben, 35 településen (a fővárosban az érintett kerületekben) június és november között 29 részleges begyakorlást hajtottak végre.

A hatósági intézményfejlesztési és a jogalkalmazási tevékenységét segítette többek között a BM OKF támogatásával a kiadott KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó gondozásában megjelent Ipari biztonsági kézikönyv a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés szabályozás alkalmazásához [8] és az Ipari biztonsági kockázatkezelési kézikönyv a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés szabályozás alkalmazásához. [9] A szabályozás területi és helyi feladatainak teljesítését a BM OKF 7 régióra kiterjedő felkészítési programja támogatta, amelynek keretében készült el angol és magyar nyelven a Módszertani segédlet a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezés területi és helyi feladatainak ellátásához. [10] Az Irányelv végrehajtásának hazai eredményekről a BM OKF videofilmet készített angol és magyar nyelven. A BM OKF EU csatlakozáshoz több angol és magyar nyelven megjelenő szakmai kiadványt készített.

2. ábra: a BM OKF 2003-2005. között megjelent szakmai kiadványai
(forrás: szerző)

A hatósági tevékenység segítése érdekében 2004-ben készült el a „Veszélyes ipari üzemek nyilvántartó és felügyeleti rendszere“, amelynek jelenleg alkalmazott megnevezése az „Iparbiztonsági Információs Rendszer”. [11] A rendszer kapcsolódik az EU-ban működtetett Seveso Üzemek Információ-lekérdező Rendszeréhez (Seveso Plants Information Retrieval System – SPIRS) és az EU Súlyos Baleseti Jelentési Rendszeréhez (Major Accident Information System – MARS) is.

A hazánkban bevezetett kockázati alapú mennyiségi kockázatelemzési szemlélet és módszertan alkalmazása számítógépes támogatással történik. Számos olyan szoftver létezik, amely különböző input adatok felhasználásával outputként a kockázatot a távolság függvényében adja meg, így lehetővé téve a Seveso II. Irányelvben és a magyar jogszabályban megfogalmazott egyéni és társadalmi kockázat értelmezését. A BM OKF mint hatóság a feladat végrehajtására a DNV SAFETI Professional szoftvert alkalmazza. A szoftver az eseménysor peremfeltételeinek és a meteorológiai adatok felhasználásával lehetőséget nyújt a lehetséges következmények (mérgezés, hősugárzás, túlnyomás) elemzésére, az egyéni és társadalmi kockázatok meghatározására. A szoftver valamennyi katasztrófavédelmi szerv részére hozzáférhetővé vált. A hatósági szoftver alkalmazásához 1 hetes alap és több továbbképző tanfolyamokat szervezett a hatóság. A hatósági állomány felkészítését szolgálta továbbá az ún. Twinning B projekt 3 hetes szaktanfolyamai és tanulmányútja is, amelyet a szakhatóság (Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal) szervezett technológiai kockázatelemzés témakörben.

Az EU csatlakozást követően, párhuzamosan a Seveso II. Irányelv 2003. évi módosításának jogharmonizációjával megkezdődött a hatósági jogalkalmazási tapasztalatok összegyűjtése és a szabályozás módosítása. Az üzemeltetők munkáját a hatóság által kidolgozott hatósági állásfoglalások szolgálták. Ilyen volt például a társadalmi kockázatról, a veszélyességi övezetről, logisztikai raktárbázisokról szóló állásfoglalás.

A jogszabályok felülvizsgálatakor a szakmai és államigazgatási egyeztetési eljárás folyamán számos érdek (ágazati, üzemeltetői, érdekképviseleti, szakértői) feszült egymásnak. A módosító rendelkezések között voltak a következők: feladat és hatáskör megosztás felülvizsgálata, a szankcionálás intézményrendszerének kialakítása, a súlyos baleseti jelentési rendszer működésének elemzése, az igazgatási szolgáltatási díj bevezetése, eltérések az általános közigazgatási hatósági eljárás szabályaitól, kisebb módosítások, fogalomponosítások és kiegészítő rendelkezések bevezetése.

A közigazgatás gyakorlatával ellentétben a belügyminiszter hatáskörében volt a másodfokú és a központi igazgatási szervhez delegált az elsőfokú hatósági engedélyezési és felügyeleti ellenőrzési hatáskör. Felmerült az igény, hogy a hatásköröket alsóbb szintre az ügyek felmerülési helyszíneikhez közelebb kell telepíteni. A szabályozás kialakításánál nem volt célszerű a jelentős intézményfejlesztést követelő első fokú jogkörök megyei szintre telepítése, mivel a megyei katasztrófavédelmi szervek területén csak néhány veszélyes üzem helyezkedik el, és a szakértelem koncentrációja is nehézkes volt.

Amennyiben a jogköröket mégis egy szinttel lejjebb (megyei szintre) kellett volna adni, akkor megoldás lehetett volna az egyes területi szervek kiemelt illetékességi területének megállapítása. A szankcionálás és az igazgatási szolgáltatási díj intézményrendszerének kialakítása a vegyipari lobbis tevékenység miatt nem került be a jogi szabályozásba. A polgári jogi felelősség és kártérítés, illetve a büntetőjogi szankciók alkalmazására sem került sor.

A szabályozás kulcskérdése a veszélyes üzem által okozott veszélyeztetettség minősítése, amelynek alapja az egyéni és társadalmi kockázatok elfogadhatósági feltételeinek meghatározása. A Rendelet hiányossága, hogy a társadalmi kockázat kritériuma nem volt számszerűen definiálva.

A katasztrófavédelmi hatóság további tervei között szerepelt a szabályozás hatályának kiterjesztése és a társhatóságok bevonása a felügyeleti ellenőrzésekbe. Ebben kiemelkedő szerepe volt a 2004. évi jelentős tűz- és káreseteknek, mint a pirotechnikai robbanássorozat (Törökbálint), a zalaegerszegi hűtőháztűz, veszélyes hulladékkal foglalkozó telephely tüzesete (Rákospalota), vízszennyezés a dorogi veszélyes hulladékégetőben. [12]

Ezzel kapcsolatban PhD értekezésemben a következőket vettem fel: *„Az elmúlt évek hazai balesetei rámutatnak arra a szükségszerűsége, hogy a küszöbérték alatti nem az Irányelv hatálya alá tartozó veszélyes ipari üzemek esetében is figyelembe lehet venni az ipari balesetek kialakulásának lehetőségét.”* [13]

Ugyanebben a dolgozatban a következőket állapítottam meg: „A kockázatkezelés rendszerében különös figyelmet szükséges fordítani veszélyes anyagok életútjára a gyártástól a felhasználásig és hulladékként való ártalmatlanításig. Megfigyeléseim azt igazolják, hogy hazánkban a veszélyes áru szállítása, az ideiglenes tárolása és más nem az Irányelv hatálya alá tartozó veszélyes anyaggal végzett tevékenységek jelentős mértékben veszélyeztetetik környezetüket. Első feladatként e tevékenységeket fel kell mérni, majd kockázatkezelési programot lehet indítani a horizontális hatósági együttműködés keretében (hasonlóan a „zöldkommandós ellenőrzéssorozatok” esetében alkalmazottakra).” [13]

A küszöbérték alatti üzemek vonatkozásban még a következő megállapítást érdemes még kiemelni: „A küszöbérték alatti veszélyes tevékenységek között említhetjük a jelen lévő veszélyes anyagok (és azok káros hatásai) szempontjából a hagyományos (veszélyes anyagot gyártó, feldolgozó és felhasználó) ipari üzemeket, valamint a különböző ipari és más telephelyeken keletkező, tárolt és feldolgozott veszélyes hulladékokkal kapcsolatos tevékenységeket. A veszélyes áru szállítás területéről azokat a logisztikai központokat, kikötőket, hajórakodókat, rendező- és teherpályaudvarokat lehet vizsgálni, ahol a veszélyes áru átmeneti tárolására kerül sor. Ide tartoznak még a kőolaj és a földgázkitermelés (föld alatti tárolás), valamint a veszélyes anyagok, illetve veszélyes hulladékok csővezetéken való szállítása területén működő létesítmények (szivattyú-, kompresszor-, elosztó állomások) is.” [13]

Sajnálatos módon a 2004-2005. között bekövetkezett baleseteknek nem volt olyan erős lakossági és politikai visszhangja, hogy eredményeket tudjon elérni, és többek között meg tudja törni a vegyipari és gyógyszeripari lobbis tevékenységet. E tervek csak később a II. katasztrófavédelmi törvényben 2012-évtől valósulhattak meg. Számos megelőzési intézkedést azonban a jogi szabályozás 2006. évi módosítása alkalmával lehetőség volt bevezetni.

Ezen eseményeket 2005-évben tárgyalta az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottsága is. A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium és a BM OKF közös szervezésében került megvalósításra 2004-évben „A veszélyes hulladékokkal kapcsolatos katasztrófavédelmi tevékenységek megalapozásáról” szülő kutatási projekt. 2004-2005. évben. A lakosság és a környezet biztonságának növelése érdekében 2005-évben ún. „zöldkommandós akcióorozat” szervezésével és a hatóságközi koordináció elmélyítésével fokoztuk az érintett pirotechnikai és veszélyes hulladékkal foglalkozó tevékenységek hatósági felügyeletét. Ezen soron kívüli ellenőrzéssorozatok később is jellemzőek voltak a BM OKF tevékenységére. A KvVM együttműködve a Belügyminisztériummal és BM OKF-vel közösen megszervezte 2005. április 12-én az „Egymásért, környezetünkért, felelősséggel” című konferenciát.

Az Irányelv gyakorlati végrehajtásában a hatósági tevékenységet végző BM OKF és a szakhatósági jogkörrel bíró Magyar Műszaki Biztonsági Hivatal szakemberein kívül a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok, a veszélyeztetett települések polgármesterei, a védelmi bizottságok és több társhatóság is részt vesz. Az érintett állomány felkészítése a BM OKF kiemelt feladata, melynek érdekében 2005-évben regionális továbbképzési programot indított. A regionális továbbképzés célja, hogy tájékoztatást adjon a központi, területi és helyi államigazgatási és önkormányzati szervezetek részére a jogi szabályozás területi és helyi feladatellátást és koordinációt igénylő feladat- és hatásköreinek helyes alkalmazásához. A szabályozás végrehajtásához - a külső védelmi tervezés és begyakorlás, a lakossági tájékoztatás és a településrendezési tervezés vonatkozásában –

Módszertani Útmutató is készült, melyet mintaokmányok egészítenek ki. A rendezvénysorozatot a BM OKF és a Közép- és Kelet-Európai Környezetfejlesztési Intézet közreműködésével szervezte. Hét regionális központban, hét alkalommal kerültek megrendezésre a továbbképzések, a helyi adottságoknak megfelelő tartalommal előkészített előadásokkal.

A jogi szabályozás végrehajtása keretében folyamatos volt a konzultáció az üzemeltetői érdekképviselői szervezetekkel, így a Magyar Vegyipari Szövetséggel (MAVESZ), a Magyarországi Gyógyszergyártók Szövetségével (MAGYOSZ), a PB Gázipari Egyesülettel és a Magyar Logisztikai Egyesület Veszélyes Áru Bizottságával. Először negyed, majd félévente történtek vezetői szintű és szakértői egyeztetések. 2005-évtől a BorsodChem Rt. szervezésében Miskolctapolcán szerveztek egyeztető tárgyalásokat. A BM OKF továbbá képviseltette magát a MAVESZ egri és a Magyar Kémikusok Egyesülete siófoki biztonságtechnikai rendezvényein is. Az egyeztetések különösen a 2006. évi módosítást, a 2009-évi adminisztrációs teher csökkentésére, valamint a II. katasztrófavédelmi törvény előkészítésére szolgáló időszakban voltak gyakoriak. Az EU csatlakozást követően évente volt Seveso Konferencia Balatonföldváron és Balatonalmádiban, amelyet a vegyipari, gyógyszeripari és a logisztikai üzemeltetői érdekképviselői szervezetek bonyolítottak le. Az üzemeltetői szakmai igények megvalósítása érdekében „védelmi ipari ügyintézői” tanfolyamok szervezése is megvalósult.

A hatósági és szakhatósági szakemberek továbbképzése folyamatos volt, évente 1-2 alkalommal került levezetésre. A külső védelmi terv gyakorlatokhoz, különösen az EU csatlakozás követő 3 évben minden alkalommal továbbképzésen vehettek részt a törzsek és a társhatóságok képviselői.

A BM OKF feladata volt a Súlyos Baleseti (Seveso) Védekezés Munkabizottság fenntartása, felkészítése és gyakoroltatása, amelyet évente szervezett meg. A bizottság tagjait, különösen az együttműködő és társhatóságok szakértőit módszertani kiadvánnyal, szakmai segédanyagokkal is ellátta a hatóság. Rendezvények fő célja volt feldolgozni a Veszélyhelyzeti Központ és a Súlyos Iparibaleset-elhárítási Védekezési Munkabizottság által képviselt szervezetek súlyos ipari balesetet követő tevékenységi rendjét, helyi, területi és országos szinten jelentkező feladatait. E célt szolgálták az évente tartott szakmai napok, amelyeken az OKF veszélyhelyzet-kezelési és megelőzési szakterületei képviselőinek előadásai és az azt követő felkészítő gyakorlat került megtartásra. AVMB több ipari üzem területén szervezett gyakorlatot is tartott, ilyen volt 2007-évben a Chinoin és Borsodchem, míg 2008 évben az Egis és a MOL Dunai Finomító területén szervezett gyakorlat is.

Az iparbiztonsági képzést 2002-évtől kezdődően az YMMF TÜBI végzett és végez vezetésével. A veszélyes anyagok és ipari katasztrófák I.-III. tantárgy szolgálta az iparbiztonsági oktatást, ahol jegyzetek is készültek, amelyeket a szerzők a szakterületen szerzett jogalkotási eredményeik és a jogalkalmazási tapasztalataik alapján folyamatosan pontosítottak. Ilyen kiadvány az Iparbiztonság I. [14] és az Iparbiztonság II. [15] c. szakkönyvek.

3. ábra: Iparbiztonsági jegyzetek az YMFF-en (forrás: szerző) [16]

A Rendőrtiszti Főiskolán a Katasztrófavédelmi Tanszéken nappali és levelező szakon 2003. évben kezdődött meg a katasztrófavédelmi képzés kialakítása. [17] Három féléves szaktantárgy a „Katasztrófa megelőzés” szolgálata az iparbiztonsági témakörök oktatását, amelyhez jegyzet is készült 2005. és 2008. évben. [18]

1.3 A jogi szabályozás 2006. évi módosítása és végrehajtása

Annak ellenére, hogy az EU tagországokban már több mint két évtizedes múlttal rendelkezik az ipari baleset-megelőzés közösségi szintű integrálása, az Irányelv öt évente kisebb nagyobb szigorító jellegű módosításon esett át. A nyugat-európai nemzetközi nagyságrendű, katasztrófális következményekkel járó balesetek (2000. május Enschede, 2001. szeptember Toulouse, 2000 évi tiszai cianid és nehézfém szennyeződés) szolgáltatott újabb és újabb indokot az Irányelv 2003. évi módosításához. A rendelet a Seveso II. Irányelv módosítása miatt 2006-ban jelentős átdolgozáson esett át (az új rendelet: 18/2006. (I. 26.) Korm. rendelet). [19]

A 2006. év elején módosult súlyos balesetek elleni védekezésről szóló szabályozás alkalmazásának eredményeként az engedélyezési körünkbe tartozó veszélyes ipari üzemek száma növekedett 89 db alsó és 90 db felső küszöbértékű üzemre növekedett. Több veszélyes anyaggal tevékenységet végző ipari szektor került a szabályozás hatálya alá. Jellemzően olyan ágazatok, ahol a 2004-2005. közötti időszakban veszélyes anyagokat érintő balesetek következtek be, mint a veszélyes hulladékégetők, a pirotechnikai és robbanóanyag-ipari tevékenységek.

A szakhatóság közreműködésével felügyeleti ellenőrzések lefolytatásához a hatóságnak éves felügyeleti ellenőrzési programot kell összeállítani. Alsó küszöbértékű veszélyes üzem esetben két évente, míg felső küszöbértékű esetén évente kellett felügyeleti ellenőrzést lefolytatni.

Általánosságban megállapítható, hogy a katasztrófavédelmi törvény IV. fejezetének hatálya alá nem tartozó, így az átfogó katasztrófavédelmi hatósági kontrollt nélkülöző létesítményekben következnek be a balesetek.

A veszélyes ipari üzemek környezetében élő lakosság magas fokú biztonsága érdekében 2006. évtől kezdődően 20 db veszélyes ipari üzem környezetében monitoring, lakossági riasztó és tájékoztató rendszer (MOLARI) kiépítése kezdődött meg [20], amely egészen 2014-ig tartott.

Tekintettel arra, hogy a Seveso II. irányelv továbbra is kivonja a szabályozás hatálya alól a katonai célú létesítményeket, a Magyar Honvédség részéről felvetődött az igény az önálló szabályozásra. Megszületett a veszélyes katonai objektumokkal kapcsolatos hatósági eljárás rendjéről szóló 95/2006. (IV. 18.) Korm. rendelet. A hatósági feladatokat a HM Hatósági Hivatal szakigazgatósága látja e. A szakhatósági feladatokat kezdetben az MKEH, majd 2012-től a BM OKF területi szervei végzik. A katasztrófavédelem végzi még a lakosságvédelmi feladatokat, így a külső védelmi tervezést, a lakossági tájékoztatást és a nyilvánosság biztosítását. 2006-évben a HM Központi Engedélyezési és Hatósági Hivatal felügyelete alatt 9 Honvédelmi Minisztérium üzemeltetői szervezetnél összesen 17 objektum tartozott a katonai célú szabályozás hatálya alá.

2007-2010. között hatékonyan működött az ipari biztonsági hatósági engedélyezési és felügyeleti rendszer. Folyamatos továbbképzések, a hatósági adatbázisok fejlesztése jellemezte ezt az időszakot. Jelentős volt a hatóság veszélyes üzem felderítési tevékenysége, amelyet nehezített a szankcionálás hiánya és a helyi szinten hiányzó hatékony katasztrófavédelmi hatóság. Az első fokú hatóság létszáma mintegy 25 fő volt, amely biztosította az országos szintű egységes hatósági feladatellátást. A szakhatóság MBF, majd MKEH létszáma 10-14. fő között mozgott és három regionális osztállyal működött Budapest, Veszprém és Miskolc központokkal.

A BM OKF kiemelt figyelmet fordított a szabályozás hatálya alá nem tartozó létesítmények biztonságára. 2006. októberében került megrendezésre a MÁV ZRt.-OKF közös szakmai napja, melyen a veszélyes áru szállítás biztonságával összefüggésben a frekvenciált vasúti üzemekben, átrakóknál készítendő belső (üzemi) veszély-elhárítási tervkészítés jogszabályi hátterét, illetve annak módszertanát tekintették át a résztvevők. Ebben az időszakban két fontosabb jogalkalmazást segítő kutatási projektet hajtott végre az iparbiztonsági hatóság. 2008-2009. között a földalatti gáztározók súlyos ipari baleseti kötelezettségének teljesítésére létrehozott Pilot Projektet, majd a 2010-2011. között vasúti rendező-pályaudvarok veszély-elhárítási tervezési kötelezettségének teljesítésére létrehozott Pilot Projektet.

A Seveso II. Irányelv végrehajtásáról a katasztrófavédelmi hatóság három éves jelentéseket küldött az Európai Bizottság részére. A bizottság 2007-évben a 2006. évi módosításnak megfelelő hazai jogi szabályozást ellenőrizte és elfogadta.

Az állami és hatósági adminisztrációs terhek csökkentésére irányuló erőfeszítéseivel összhangban állt az üzemeltetők nemzetközi versenyképességének megőrzésére tett törekvéssel összhangban 2009-évben erőfeszítéseket tett az OKF a hatósági intézményrendszer egyszerűsítésére. A műszaki biztonsági feladatoktól az Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal (MKEH) szervezetében is jól elkülönülő szakhatósági szervezet feladatai már kiüresedtek. Az OKF javasolta az MKEH szakhatósági jogkör és feladatok átcsoportosítását az OKF feladat- és hatáskörébe. E tervek szintén csak a II. katasztrófavédelmi törvénnyel valósulhattak meg.

A szabályozás hatálya alá a BM OKF adatbázisa szerint 2010. évben 82 alsó- és 65 felső küszöbértékű meglévő üzem tartozott.

A BM OKF az Ipari Baleseti ENSZ EGB (Helsinki) Egyezmény végrehajtásához fűződő tevékenységünk körében továbbra is működtette a riasztási és értesítési rendszert, ellátta az illetékes hatósági és a kapcsolattartó ponti feladatokat. A Résztes Felek Konferenciáján megválasztott képviselők részt vettek az Elnökség munkájában, a Végrehajtási és az Egyezmény Fejlesztési munkacsoport üléseken. Az Illetékes Hatóság folytatta továbbá a szomszédos országok illetékes hatóságaival történő kétoldalú és határ menti kapcsolattartást igénylő feladatok ellátását.

A hatóság két évente készítette el ország-jelentéseit. Az osztrák, a szlovén, a szlovák és a román féllel rendszeres próbariasztási gyakorlatok útján ellenőrizték az ipari baleseti riasztási és értesítési kapcsolattartó pontok elérhetőségét. A 2004. októberében Budapesten tartott Résztes Felek Konferenciájának 3. Ülésén a Résztes Felek Nemzetközi Segítségnyújtási Programot hoztak létre, mely a kelet-európai, kaukázusi és közép-ázsiai, valamint a dél-kelet európai országok Egyezményhez történő csatlakozását és a jogintézmények teljesítését hivatott segíteni. A program első lépcsőjében szervezett Bosznia-Hercegovina és Makedónia területén történő Látogatási Programban delegációvezetőként a magyar hatóság képviselője is részt vett. A BM OKF közreműködött továbbá a Magyar-Román és a Magyar- Szlovák Környezetvédelmi Egyezmények Vegyes Bizottságainak munkájában, kiemelt feladatként végezte a Verespataki Aranybánya (Románia) Projekthez elkészített környezeti hatástanulmány ellenőrzését.

A 2012-évben hatályba lépett szabályozás mintegy 2 éves előkészítő munka előzte meg, amelynek keretében a Kat. tv. és végrehajtási rendeletei az Iparbiztonsági Főosztály munkatársai munkájának köszönhetően elkészültek. A katasztrófavédelmi díj rendelkezések a gazdasági lobby ellenállása miatt törlésre került. Kidolgozásra kerültek viszont BM OKF belső szabályozói, amelyek tartalmazták a hatósági eljárásrendet és folyamatábrákat, a mintaokmányokat és módszertani útmutatókat. A jogszabályok és belső szabályozók alkalmazására a katasztrófavédelem és az üzemeltetői szakértők egyedi tanfolyamokon készültek fel.

A súlyos balesetek elleni védekezéssel kapcsolatos feladat-végrehajtás teljes időszakában a hatósági és szakmai munkát segítette továbbá a Solymosi József által irányított és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen működő Katonai Műszaki Doktori Iskola (KMDI). Az ún. Seveso témakörben készült dolgozatok (13 db) a következők voltak. A jogalkalmazási munkát segítik a kereskedelmi forgalomban kapható kiadványok, mint a Verlag dashofer kiadványa a „veszélyes áruk és tárolása”, illetve a KJK Komplex volt kiadványa a CD Cégbiztonság Katasztrófavédelemmel foglalkozó fejezetei.

4. ábra: kereskedelmi forgalomban megjelent iparbiztonsági kiadványok [21]

1.4 Az önálló iparbiztonsági szabályozás és szervezetrendszer létrejötte (2012 -)

A katasztrófavédelmi rendszer javítását és fejlesztését célzó 2010-2011. közötti változtatások egyik alapvető mozgatórugója volt a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni hatékonyabb védekezés kialakítása és erősítése. A katasztrófavédelem kimutatásai szerint a Kat. tv. hatálybalépését követő időszakban több baleset következett be az alsó küszöbérték alatti - szabályozás hatálya alán nem tartozó - mennyiségben veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemeknél. Az említett balesetek többnyire veszélyeshulladék-feldolgozó üzemekben, húsipari üzemek területén, klórt felhasználó gazdálkodó szervek és pirotechnikai üzemekben történtek. Sajnálatos módon ismert a 2010. október 4-én Kolontár település külterületén bekövetkezett bányászati hulladéktároló katasztrófális sérülésével kapcsolatos ipari szerencsétlenség is.

E körülmények is hozzájárultak a katasztrófavédelmi szabályozás iparbiztonsági jogterületét érintő újragondolásához. [22]

A 2011. évi CXXVIII. (II. katasztrófavédelmi) törvény és a végrehajtását szolgáló 219/2011. (X. 20.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Rendelet, vagy együtt: Kat.) – a Seveso II. Irányelvvel megegyezően – egyértelműen meghatározza a szabályozásba bevont tevékenységek körét, a tevékenységgel kapcsolatos hatósági feladatokat, a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemek üzemeltetőinek, a kormányzatnak és az önkormányzatoknak a súlyos ipari balesetek megelőzésével, az azokra való felkészüléssel és azok elhárításával kapcsolatos feladatait, meghatározza a közvélemény tájékoztatásával kapcsolatos kötelezettségeket.

A katasztrófavédelmi törvényben és a végrehajtási rendeletekben meghatározott új iparbiztonsági feladat- és hatáskörök jelentek meg:

1. a Kat. IV fejezetében meglévő katasztrófavédelmi hatósági jogosítványok (engedélyezés, felügyelet, ellenőrzés) küszöbérték alatti üzemekre való kiterjesztése;
2. a hatósági tevékenység egyszerűsítése és hatékonyabbá tétele;
3. a katasztrófavédelem veszélyes áru közúti szállítási hatósági ellenőrzési és bírságotlasi jogosítványainak vasúti, légi, és vízi szállítási ágazatokra történő kiterjesztése;
4. a kritikus infrastruktúra védelem katasztrófavédelmi feladatainak ellátása;
5. új jogintézmények bevezetése (katasztrófavédelmi bírság, igazgatási szolgáltatási díj, és a katasztrófavédelem hatékony beavatkozási feltételeinek megteremtését célzó katasztrófavédelmi hozzájárulás).

Mindezen új feladatok- és hatáskörök hatékony és eredményes végrehajtása a korábban működtetett iparbiztonsági struktúra bővítését, az iparbiztonsági szervezet és eljárásrendszer kialakítását tették szükségessé. [23]

A Seveso II. Irányelv utolsó módosítására többek között Seveso szabályozás CLP szabályozáshoz (az anyagok és keverékek osztályozásáról, címkézéséről és csomagolásáról szóló Európai Parlament és a Tanács 1272/2008/EK Rendelete) történő hozzáigazítása céljából volt szükség. A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek veszélyének kezeléséről, valamint a 96/82/EK tanácsi irányelv módosításáról és későbbi hatályon kívül helyezéséről szóló Európai Parlament és a Tanács 2012/18/EU Irányelve (Seveso III. Irányelv) 2012. július 4.-én került elfogadásra. A Seveso III.

Irányelvet az EU tagállamoknak, így Magyarországnak is 2015. május végéig kell bevezetniük. [24]

A módosult szabályozás főbb tartalmi elemei a következők voltak:

- a küszöbérték alatti üzemek kategóriájának definiálása, ezek üzemeltetőire vonatkozó kötelezettségei,
- az üzemazonosítási eljárás üzemeltetői és hatósági eljárás rendje,
- a súlyos káresemény elhárítási terv tartalmi és formai követelményei és hatóság általi elbírálásának rendje,
- a nyilvánosság biztosításával kapcsolatosan a hirdetésményekre és a közzétételre vonatkozó korábbi rendelkezések pontosítása,
- ipar-felügyeleti hatáskörben társhatósági koordináció, hatósági adatbázis és információs rendszer működtetése,
- a hatóság a veszélyes katonai objektumokkal kapcsolatos eljárásban a továbbiakban szakhatóságként jár el,
- a településrendezési tervezés szabályainak változása, a veszélyességi övezet határainak településrendezési tervben való feltüntetéséhez kapcsolódó (hatósági és szakhatósági) feladatok.

A 2012 január 1-én hatályba lépett új jogi szabályozás a meglévők mellett kötelezettségeket ró azon üzemeltetőkre is, amelyek telephelyein egyidejűleg a rendeletben meghatározott alsó küszöbérték negyedét meghaladó, de az alsó küszöbértéket el nem érő mennyiségű veszélyes anyag található, valamint a kiemelten kezelendő létesítmények üzemeltetőire. Ezen létesítmények közé soroljuk azokat a telephelyeket, amelyek területén klór vagy ammónia legalább 1000 kg mennyiségben van jelen, veszélyes hulladékok égetéssel történő ártalmatlanításával foglalkoznak, valamint a veszélyes anyagok, veszélyes hulladékok üzemén kívüli csővezetéken történő szállításának létesítményeit.

A hatósági jogalkalmazó szervek 2012-től első fokon a katasztrófavédelem területi szervei, a másodfok pedig a BM OKF Országos Iparbiztonsági Főfelügyelőség látja el. A központi szinten szakfőosztály működik Veszélyes Üzemek Főosztály. Megyei (fővárosi) szinten iparbiztonsági főfelügyelők, míg a helyi szervekként működő kirendeltségeket iparbiztonsági felügyelő működik. A hatósági feladatok a hatósági osztályokhoz kerültek.

A BM OKF Országos Iparbiztonsági Főfelügyelőség szakmai tevékenységét segíti egyrészt a BM OKF Iparbiztonsági Tanácsadó Testület (továbbiakban: IBTT), másrészt pedig a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katasztrófavédelmi Intézet Iparbiztonsági Tanszéke.

A BM OKF IBTT alakuló ülését 2011. október 12-én tartotta. A Testület tagjai lehetnek hazai és nemzetközi szinten is elfogadott képzettséggel és tapasztalattal, illetve lehetőség szerint a szakterületen tudományos fokozattal rendelkező iparbiztonsággal foglalkozó oktatási intézmények vezető szakemberei; a veszélyes anyagokkal vagy veszélyes áruval foglalkozó nagyvállalatok biztonságtechnikai és tűzvédelmi szakértői (vezetői), valamint azok tanácsadói; a veszélyes ipari üzemi és a veszélyes áruszállítási érdekképviseleti szervezetek szakértői. A Testület tevékenységét a BM OKF főigazgatója által jóváhagyott Működési Szabályzat, Szervezeti és Működési Rend és éves munkaterv alapján végzi. A testület feladatainak végrehajtására – az OKF iparbiztonsági feladat- és hatáskör rendszerének megfelelően - három szekciót hozott létre a veszélyes üzemek, a veszélyes szállítmányok és a kritikus infrastruktúra védelem szakterületeken.

A Nemzeti Közsolgálati Egyetem Katasztrófavédelmi Intézete 2012. január 1-én kezdte meg a működését. [25] Az NKE KVI Iparbiztonsági Tanszéke tudományos háttérrel biztosít a szakmai feladatokat ellátó BM OKF OIBF-nek. [25] 2013-14. tanévben már megindult az új katasztrófavédelem alapszak keretében az önálló „iparbiztonsági” szakirány nappali és levelező munkarendben. A képzés a 2012-évtől immár négy iparbiztonsági szakterület szakértőit képezi mind a hatóságok mind az üzemeltetői szektor számára. [26] Az első évfolyamon 44 levelező és 13 fő nappali hallgató kezdte meg tanulmányait az iparbiztonsági szakirányon. A védelmi igazgatási Msc szak oktatásában megkezdődött az iparbiztonsági szakmai anyag oktatása az ipari katasztrófák, a védelmi tervek, a kockázatelemzés és veszélyes technológiák tantárgyak keretében. Elindult továbbá az új MSc szak létesítése is, amelyben már konkrét iparbiztonsági tematikát tartalmazó tantárgyak is lesznek a 2016-17-es tanévtől kezdődően. Az NKE Katonai Műszaki Doktori Iskolában már az iparbiztonság szakemberei is indíthatnak kutatási témákat és tantárgyakat. 2014-15 tanévtől már 3 nappali és 6 fő levelezős iparbiztonsági témával rendelkező doktorandusz hallgató kezdheti meg tanulmányait.

A tanszék elkészítette az első iparbiztonsági tankönyvet is, amely a BM OKF és az üzemeltetők, mint jogalkalmazási- és műszaki követelményeket tartalmazó kézikönyvet használnak [23]

5 ábra: Iparbiztonságtan I. kézikönyv (forrás: BM OKF) [27]

A tanszék aktívan részt vesz a BM OKF Tudományos Tanács és az IBTT tevékenységében is. A tanszék több intézeti és a BM OKF-IBTT-vel közös iparbiztonsági konferenciát és szakmai napot, valamint a „Katasztrófavédelmi Díj” odaítélési eljárásához kapcsolódó Konferenciát bonyolított le. [28]

A veszélyes üzemek körzetében telepítendő meteorológiai és vegyi monitoring, valamint lakossági riasztó rendszer (továbbiakban: MoLaRi rendszer) fejlesztése az EU csatlakozással kapcsolatos végrehajtási feladat volt. A rendszer biztosítja az esetlegesen bekövetkező súlyos ipari baleset során a kiszabaduló veszélyes anyagok időbeni jelzését, a terjedési adatok megállapítását, az adatok döntéshozók részére való megjelenítését, a lakosság korai riasztását és a külső védelmi terv aktivizálását. A MoLaRi rendszer három fő rendszerelemből épül fel: meteorológiai és vegyi monitoring rendszer, lakossági riasztó rendszer és adatátviteli rendszer. A MoLaRi rendszer kiépítése jelenleg 20 veszélyes ipari üzem környezetében valósult meg. A rendszer 9 megyét (Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Fejér, Heves, Komárom - Esztergom, Pest, Tolna, Veszprém, Zala) és a fővárost érinti. A rendszer kiépítése 2003-14. között valósult meg.

A vegyi monitoring rendszer vonatkozásában átlagosan üzemenként 4 meteorológiai állomással és gázérzékelőkkel is felszerelt, valamint 14 kizárólag gázérzékelőkkel ellátott mérési pont került telepítésre. A meteorológiai mérőpontokon olyan adatokat mérő szondák kerülnek letelepítésre, melyek a légköri terjedés számításához szükségesek, a gázérzékelő szondák az üzemre specifikusan jellemző adatok mérésére lesznek alkalmasak. A monitoring rendszer mérőszondái által mért adatok a veszélyes ipari üzemben telepített gyűjtőközpontokban (üzemi vagy helyi központ) folyamatosan kerülnek gyűjtésre, melyek az országos központban kerülnek feldolgozásra, ahonnan az információ az érintett megyei (fővárosi) katasztrófavédelmi (polgári védelmi) igazgatóság ügyeletére kerülnek továbbításra. Az alrendszer meteorológiai és vegyi monitoring mérőállomása a veszélyhelyzeti felderítő gépjárművek felszerelése a TVS-3 ML állomás. A MOLARI rendszer beépül az üzemek belső és a települések külső védelmi terveibe is. [20]

A BM OKF OIBF felügyelete alatt álló Katasztrófavédelmi Mobil Laborok (KML) biztosítják a veszélyhelyzet értékelését szolgáló kiinduló adatok gyűjtéséhez, rendszerezéséhez és feldolgozásához, valamint a mérgező vagy sugárzó anyagok helyszíni és laboratóriumi meghatározásához szükséges feltételeket, és szükség esetén közreműködnek a mentesítési feladatok koordinációjában. Jelenleg az országban 19 KML áll készenlétben, közülük egy, a fővárosban 24/72 órás szolgálatot lát el. A megyei katasztrófavédelmi igazgatóságokon a kiképzett munkatársakból álló 3 fős csoportok heti váltásos ügyeleti szolgálati rendben dolgoznak. Riasztás esetén a megyei KML munkaidőben 20, munkaidőn túl 60 percen belül, míg a fővárosi KML 2 percen belül kezdi meg vonulását a kárhelyszínre.

Magyarországon jelenleg a BM OKF 2014. áprilisi adatai szerint 704 db veszélyes anyagot gyártó, feldolgozó vagy tároló veszélyes üzem tartozik a katasztrófavédelem iparbiztonsági hatóságának felügyelete alá. 134 db alsó- és 105 db felső küszöbértékű a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleseti veszélyek ellenőrzéséről szóló Seveso II. Irányelv alapján azonosított veszélyes anyaggal foglalkozó üzemek mennyisége. Az ország területén további kizárólag a hazai katasztrófavédelmi szabályozás szerinti azonosított 465 küszöbérték alatti üzem található.

Az ENSZ Európai Gazdasági Bizottság Ipari Baleseti Egyezmény kritériumai alapján 23 db üzem levegőben vagy a felszíni vizekben terjedő hatásai országhatáron túl is terjedhetnek. Országos kiterjedésű katasztrófavédelmi monitoring és lakossági riasztási, tájékoztatási rendszer (MOLARI) működik 20 különösen veszélyes objektum környezetében. Külön veszélyt jelentenek a veszélyes áru átmeneti vagy ideiglenes tárolásával foglalkozó veszélyes áru szállítási üzemi létesítmények, amelynek többségét védelmi tervezési vagy veszélyes áru szállítási telephelyi ellenőrzési jogkörében a katasztrófavédelmi hatóság ellenőriz. Az ország területén 14 db veszélyes áruval foglalkozó vasúti teherpályaudvar és 7 db ADN áruszállító hajók fogadására alkalmas kikötő üzemel. Két jelentős forgalmú kombinált szállításra alkalmas vasúti és közúti átrakóhely üzemel az országban. A polgári szabályozás alól kivett veszélyes katonai objektumok 6 felső- és 6 alsó küszöbértékű telephelyen tevékenykednek.

A következő táblázat bemutatja a veszélyes üzemi szabályozás hatálya alá tartozó üzemek, illetve a végrehajtó állomány számának változását.

1. sz. táblázat: veszélyes üzemek és végrehajtó állomány (forrás: BM OKF)

Év	Üzemek száma				Végrehajtó hatósági személyi állomány és létszáma
	Felső küszöbös	Alsó küszöbös	Küszöb-érték alatti	Összesen	
2003	46	65	-	113	Hatóság: BM OKF Ipari Baleset-megelőzési és felügyeleti Főosztály 15-25 fő
2006	60	89	-	149	Szakhatóság: Magyar kereskedelmi Ellenőrzési Hivatal 10-14 fő
2010	65	82	-	147	BM OKF 20 Területi Igazgatóság 20 fő Seveso szakreferens
2014	105	134	465	704	2. fokú hatóság: BM OKF OIBF Veszélyes Üzemek Főosztály 7 fő 1. fokú hatóságok: Megyei Fővárosi Katasztrófavédelmi Igazgatóságok 20 fő iparbiztonsági főfelügyelő, és a Hatósági Osztályok előadói Katasztrófavédelmi Kirendeltségek 65 fő iparbiztonsági felügyelő és a Hatósági Osztályok előadói

1.5 A végrehajtási tapasztalatok összegzése és következtetések levonása

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek megelőzése, a környezetre, illetve az egészségre ártalmas következmények csökkentése, az ember és a környezet magas fokú védelemének biztosítása érdekében az Európai Közösség országaiban 1997. február 3-án hatályba léptették a 96/82/EK számú Seveso II. Tanácsi Irányelvet.

Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (OKF) Ipari Baleset-megelőzési és Felügyeleti Főosztálya az 2000-2010 között ezen Irányelv alapján megalkotott és harmonizált hazai jogszabályok szerint végezte a veszélyes ipari üzemek engedélyezését és hatósági ellenőrzését. 2010. évben jelentős változásként kialakult egy új szakterület az Iparbiztonság.

Az iparbiztonsági szakmai, illetve a hatósági és felügyeleti tevékenység kiteljesedése 2012. évre az önálló iparbiztonsági szakterület létrehozásának időpontjában valósult meg. Az Iparbiztonsági Főosztály szakemberei alakították ki az a Seveso II. Irányelven túlmutató jogi szabályozást és intézményrendszert. Az iparbiztonság négy önálló szakterület tevékenységét koordinálja a veszélyes üzemek, a veszélyes szállítmányok, valamint a létfontosságú rendszerek és létesítmények biztonságával és felügyeletével, illetve a nukleáris baleset-elhárítással foglalkoznak.

Magyarországon önálló és egységes iparbiztonsági hatóság került létrehozásra. Az EU régi tagállamokra nem jellemző a katasztrófavédelmi Seveso hatóság működtetése, amely igen gyorsan bebizonyította, hogy a megelőzési és a baleset-elhárítási tevékenység egységes azonos szervezetben történő kezelése magában hordja a hatékony és magas színvonalú hatósági munkát. Az sem volt jellemző, hogy egy hatóság elegendő a Seveso feladatok teljesítésére.

Mára a magyar hatóság eredményei a kételkedőket megszegyenítő módon igazolták azt, hogy a katasztrófavédelemnek a Seveso szakterületen sincs alternatívája.

A magyar iparbiztonsági hatóság a legkorszerűbb kockázatai alapú mennyiségi kockázatelemzési szemlélet megteremtésével, magasan képzett hatósági szakemberek alkalmazásával és szisztematikus hatósági és felügyeleti feladatellátással biztosítja a veszélyes üzemek és tevékenységek szakszerű felügyeletét.

A történeti távlatba visszalépve a BM OKF a Seveso II. Irányelvet már 2001-évből beépítette a hazai jogrendbe, az irányelvvel kapcsolatos feladatok teljesítéséhez szükséges személyi és tárgyi feltételeket 2001-2003. év folyamán biztosította. A hatósági engedélyezési és felügyeleti rendszer 2002-évtől működik. Az EU csatlakozás időpontjáig 2004. május elsejéig végrehajtásra kerültek az Irányelv rendelkezései. Működött többek között a külső védelmi tervezési, a lakossági tájékoztatási, a nyilvánosság biztosítási és a településrendezési rendszer is. Az Ipari Baleseti Helsinki ENSZ EGB Egyezmény szakmai és nemzetközi együttműködési feladatait a BM OKF látta el Illetékes Hatóságként. Folyamatos volt az üzemeltetői érdekképviseleti szervezetekkel a szakértői szintű egyeztetés. A Seveso védekezési Munkabizottság működtetése és a Molari rendszer kiépítése szintén fontos intézkedés volt. A hatósági módszertani kiadványok, a konferenciák, a szakmai napok és továbbképzések mind hozzájárultak a szakmai munka minőségének biztosításához. A súlyos balesetek és üzemzavarok értékelése és a tapasztalatok levonása meghatározta a jog- és intézményrendszer fejlesztését. A hazai érdekeket az EU és a nemzetközi szervezetek fórumain képviselte a hatóság. Több EU és nemzetközi esemény hazai megrendezése, illetve a magyar szakemberek bevonása a nemzetközi együttműködésbe jelentős elismertséget szerzett Magyarországnak számára.

Jelenleg Magyarországon a katasztrófavédelmi igazgatóságok által ellenőrzött 704 db veszélyes üzem esetében garantálhatóak a biztonságos üzemeltetés feltételei.

A 2010-12. közötti jogi szabályozás és intézmény-fejlesztési tevékenységnek köszönhetően 2012. január elsejétől már egy dinamikusabb és egy megerősített iparbiztonsági hatóság működik a katasztrófavédelem szervezetében. A hatáskörök és feladatok, illetve a képességek terén is nagyságrendbeli volt a fejlődés. Az új iparbiztonsági feladat- és eszközrendszer kialakításának alapja a 2010. évben az EU által is elismerten magas szakmai színvonalon működő veszélyes üzem és szállítmány felügyeleti tevékenység volt.

2012. évtől a BM OKF rendelkezik iparbiztonsági tanácsadó testülettel és felsőfokú oktatási intézménnyel, amelyek a szakmai és tudományos tevékenység megalapozását és támogatását végzik.

Összességében megállapítható, hogy a veszélyes üzemek felügyelet hazánkban az EU, a nemzetközi szervezetek és a Magyar Kormány elvárásainak megfelelően biztosítja az emberi élet és egészség, a környezet és az anyagi javak magas szintű védelmét, amely hozzájárul Magyarországnak közbiztonságának Alaptörvény szerinti garantálásához.

2. MAGYARORSZÁGI VESZÉLYES TEVÉKENYSÉGEK IPARBIZTONSÁGI SZEMPONTÚ ELEMZÉSE ÉS RENDSZERBE FOGLALÁSA

2.1A civilizációs katasztrófaveszélyek általános osztályozása és rendszerbe foglalása

A katasztrófák csoportosításának több szakmai és tudományos körökben ismert változata létezik. A jogi szabályozás területén egyedül a katasztrófavédelmi törvény végrehajtási rendeletében [28] található a veszélyeztető hatásokkal kapcsolatos a kockázatbecslési eljárásban alkalmazott felosztás. Tudományos szempontból több felosztási rendszer azonosítható, közös bennük azonban, hogy a katasztrófákat alapvetően két csoportba a természeti és a civilizációs csoportba sorolják.

Iparbiztonsági szempontból az emberi életet és egészséget, a környezetet és az anyagi javakat, valamint a létfontosságú rendszereket és azok egyes elemeit veszélyeztető civilizációs katasztrófák, súlyos balesetek és más események azon fajtái értékelhetők, amelyek a katasztrófavédelmi törvény szempontjából a „veszélyes tevékenységekkel”, a „veszélyes áru szállítással” kapcsolatosan, vagy a létfontosságú rendszerek és létesítmények szabályozás hatálya alá tartozó „létfontosságú rendszerelmeket” érintően következnek be.

A veszélyes tevékenységek a katasztrófavédelmi törvény (3. §. 31. pont) alkalmazásában „*olyan, veszélyes anyagok jelenlétében végzett tevékenység, amely ellenőrizhetetlenné válása esetén tömeges méreteken veszélyeztetheti, illetve károsíthatja az emberi egészséget, a környezetet, az élet- és vagyonbiztonságot.*” [29]

A veszélyes tevékenységek (mint helyhez kötött telephelyeket) iparbiztonsági szempontból alapvetően a következőképpen osztályozhatók:

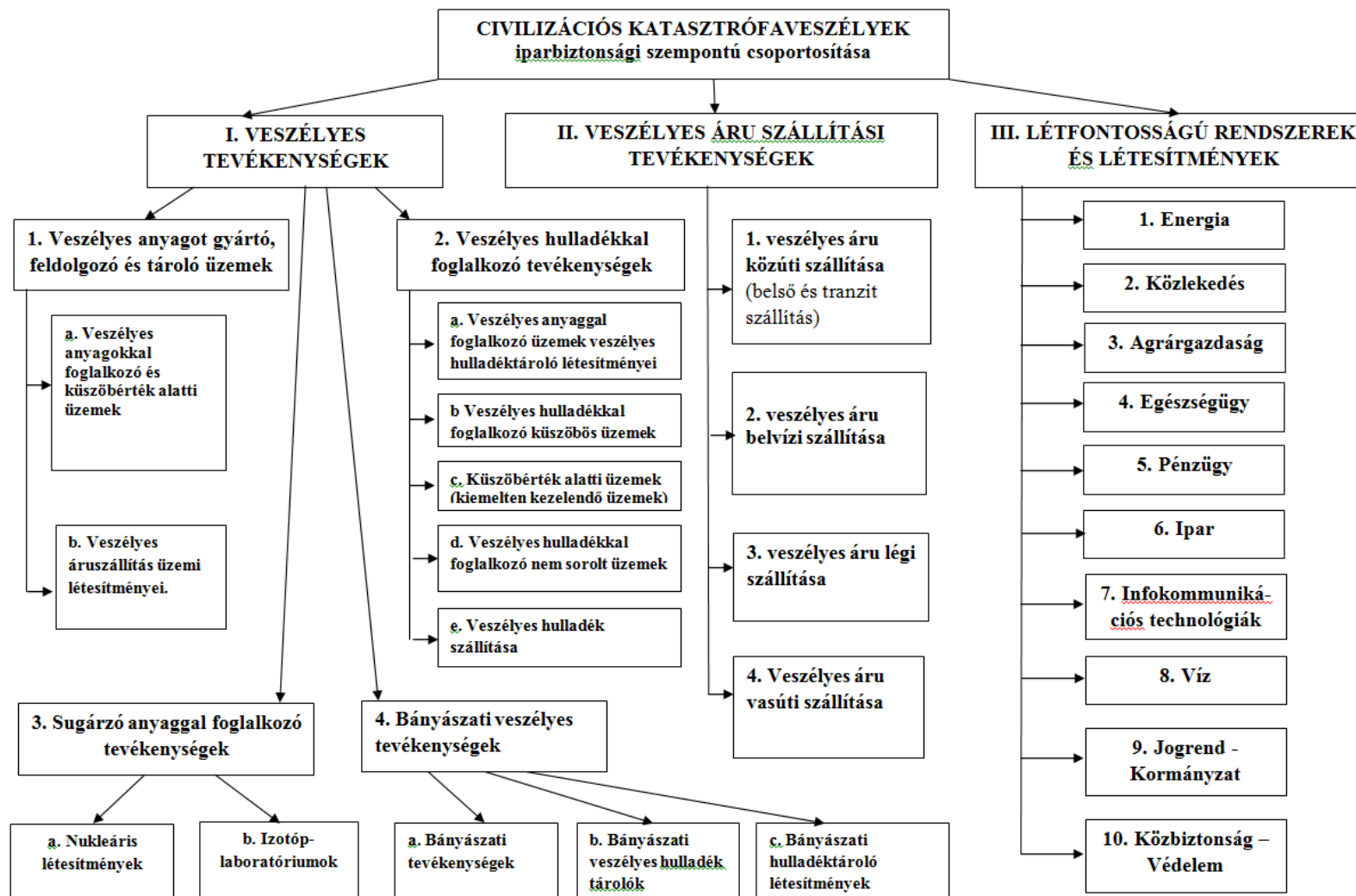
- a veszélyes anyaggal és áruval foglalkozó tevékenységek;
- a veszélyes hulladékkal kapcsolatos tevékenységek;
- a sugárzó anyagokkal foglalkozó tevékenységek;
- a bányászati veszélyes tevékenységek.

A veszélyes áru szállítási tevékenységeket (mint mobil veszélyforrásokat) szinte minden hazai szakirodalom a gazdasági ágazat felépítése szerint a közúti, vasúti, belvízi és légi szállítási ágazatokat különbözteti meg.

A létfontosságú rendszerelmek fogalmát a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény (továbbiakban: Lrtv.) értelmező rendelkezése (1. § g) pontja) az alábbiak szerint határozza meg: „*az 1-3. mellékletben meghatározott ágazatok valamelyikébe tartozó eszköz, létesítmény vagy rendszer olyan rendszerleme, amely elengedhetetlen a létfontosságú társadalmi feladatok ellátásához - így különösen az egészségügyhöz, a lakosság személy- és vagyonbiztonságához, a gazdasági és szociális közszolgáltatások biztosításához -, és amelynek kiesése e feladatok folyamatos ellátásának hiánya miatt jelentős következményekkel járna,*” [30]

A létfontosságú rendszerelmeket a törvény szerint 10 fő csoportba (ágazatba) sorolhatjuk, amelyek az energia; a közlekedés; agrárgazdaság; egészségügy; pénzügy; ipar; infokommunikációs technológiák; víz; jogrend – kormányzat; közbiztonság – védelem ágazatok.

A fenti gondolatmenetet követve az alábbi ábra szemlélteti a civilizációs katasztrófaveszélyes tevékenységek iparbiztonsági szempontú osztályozásának elsődleges összefoglaló jellegű eredményeit.

6. sz. ábra: civilizációs katasztrófa-veszélyes tevékenységek iparbiztonsági szempontú osztályozása (saját forrás)

2.2 Veszélyes tevékenységek általi veszélyeztetettség értékelése és rendszerbe foglalása

2.2.1 Veszélyes anyagok (áru) gyártása, tárolása és feldolgozása

A veszélyes anyagok (áru) gyártása, tárolása és feldolgozása során keletkező súlyos baleset során tűz keletkezhet, robbanás jöhet létre; egészségre, környezetre káros anyagok juthatnak a levegőbe vagy vízfolyásokba, ezáltal veszélyeztetve a lakosságot és a környezetet. A tüzek és a robbanások károsító hatásai elsősorban a veszélyes üzemek közvetlen környezetében okoznak kárt az emberi egészségben vagy a környezetben, többnyire a balesetet követő nagyon rövid időn belül. Veszélyes anyagok levegőbe jutása – az anyag fajtájától, mennyiségétől, fizikai mutatóitól, a terjedés meteorológiai, domborzati és más feltételeitől függően – a baleset helyszínétől több, vagy szélsőséges esetben több tíz kilométer távolságban okozhat veszélyt. Ennek lefolyása tapasztalataim szerint több tíz percre, esetleg órákra tehető. Maradó hatású mérgező anyagok esetében a hatás tartós, esetenként akár több évtized időtartamú is lehet.

Magyarországon – az ország vízrajzi helyzete folytán – különleges veszélyt jelent veszélyes anyagok bejutása az élővizekbe üzemzavar, alacsony színvonalú technológia, vagy emberi mulasztás következtében. A folyóvizek katasztrofális szennyezésének a hatása több nap, esetleg több hét lehet, a veszély akár több száz kilométer távolságban is jelentkezhet. Mivel a magyar folyók vízgyűjtő területeinek 95%-a határainkon kívül esik, a felkészülés során nem elégséges a hazai veszélyes létesítményeket figyelembe venni. A súlyos balesetek során végbemenő robbanások, tűz, vagy emittált mérgező vagy környezetre veszélyes tulajdonságú anyag az üzemben belül, vagy azon kívül további súlyos baleset iniciálója lehet (dominó hatás), illetve súlyos következményekkel járó tömeges pánikhatást okozhatnak.

A jelen kézikönyv a veszélyes tevékenységek négy fő csoportja közül elsőként a veszélyes anyaggal és áruval foglalkozó tevékenységek iparbiztonsági szempontú vizsgálatát végzi el. A veszélyes anyagok és áru előállítás (gyártása), tárolása és feldolgozása területén két fő csoportba oszthatjuk a külföldi megnevezéssel telepített üzemeknek titulált tevékenységeket.

a) A veszélyes anyaggal foglalkozó üzemek és a küszöbérték alatti üzemek

Az első csoportba a súlyos balesetek elleni védekezéssel kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel szülő szabályozás hatálya alá tartozó veszélyes anyaggal foglalkozó üzemek és a küszöbérték alatti üzemek sorolhatók. A veszélyes anyaggal foglalkozó üzemek az ún. „Seveso üzemek” a Seveso II. Irányelv szabályai szerinti azonosított (veszélyes anyag fajtája és mennyisége) veszélyes tevékenységeket jelentik.

A Kat. 3. § 28. pontjának fogalom-meghatározása alapján a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem „egy adott üzemeltető irányítása alatt álló azon terület egésze, ahol egy vagy több veszélyes anyagokkal foglalkozó létesítményben – ideértve a közös vagy kapcsolódó infrastruktúrát is – veszélyes anyagok vannak jelen a törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározott küszöbértéket elérő mennyiségben (tekintet nélkül az üzem tevékenységének ipari, mezőgazdasági vagy egyéb besorolására).”

A veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemek a végrehajtási rendelet 1. sz. mellékletében megadott módszertan alapján alsó és felső küszöbértékű kategóriákba sorolhatók. A kategorizálás alapja a telephelyen jelen lévő veszélyes anyagok mennyisége (beleértve a technológia irányíthatatlanná válása miatt várhatóan keletkező veszélyes anyagokat is) és azok veszélyességi osztályba sorolása [32]. A veszélyes anyagok (vegyi anyagok és készítmények) veszélyességi osztályba sorolása a kémiai biztonságról szóló 2000. évi XXV. törvény és végrehajtási rendelete szerint történik.

2012. január 1-től a katasztrófavédelmi jogi szabályozás kiegészült a küszöbérték alatti üzemek üzemeltetőire vonatkozó eljárásokkal és kötelezettségekkel [33]. Az új jogi szabályozás a meglévők mellett kötelezettségeket ró azon üzemeltetőkre is, amelyek telephelyein egyidejűleg a rendeletben meghatározott alsó küszöbérték negyedét elérő, de az alsó küszöbértéket el nem érő mennyiségű veszélyes anyag található, valamint a kiemelten kezelendő létesítmények üzemeltetőire. A küszöbérték alatti üzemek felosztása ugyanaz, mint a Seveso üzemeké, azzal a különbséggel, hogy a küszöbérték alatti üzemek között szerepelnek az ún. „kiemelten kezelendő létesítmények”. E veszélyes tevékenységeknél nem érvényesül az alsó küszöbérték 25%-os határérték. Ezen létesítmények közé sorolhatók azok a telephelyek, amelyek területén klór vagy ammónia legalább 1000 kg mennyiségben van jelen, illetve – amennyiben nem tartoznak a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemek körébe – a veszélyes hulladékok égetéssel történő ártalmatlanításával foglalkozó, valamint a veszélyes anyagok, veszélyes hulladékok üzemen kívüli csővezetéken történő szállítását végző üzemeltetők. A veszélyes anyagok csővezetéken történő szállításának létesítményei és a veszélyes áru szállítás üzemi létesítményei a veszélyes anyagot (árut) gyártó, feldolgozó és tároló üzemek, míg a veszélyes hulladék égetéssel történő ártalmatlanítását végző létesítmények a veszélyes hulladékkal foglalkozó üzemek között szerepelnek a csoportosításban.

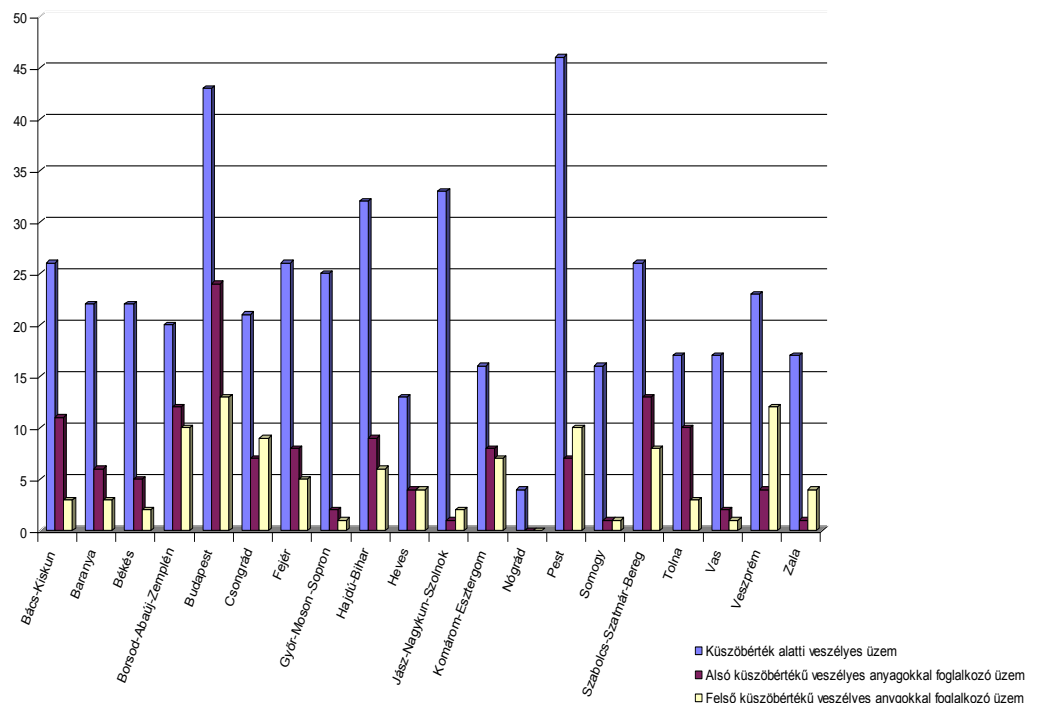
A második csoportba tartoznak veszélyes áruszállítás üzemi létesítményei, amelyek fő szabályként nem tartoznak a Seveso II. Irányelv hatálya alá. A hazai szabályozás 2012. évi módosításakor a veszélyes áru szállítás ideiglenes tárolással foglalkozó üzemeit, valamint a veszélyes anyagok csővezetéken történő szállításának létesítményeit a jogalkotó bevonta a szabályozás hatálya alá. A hazai jogalkalmazási gyakorlatban azonban kivételt jelentenek a vasúti rendező-pályaudvarok és a kikötők, amelyeket – mivel azokat továbbra is a szállítási tevékenység részeként tartja – továbbra sem tekint a hatóság veszélyes anyaggal foglalkozó üzemnek. E tevékenységeket a katasztrófavédelmi szabályozás módosítása kapcsán a jogalkotó hatósági ellenőrzés alá vonta. Azonban továbbra is hiányzik a veszélyes üzemeknél alkalmazott engedélyezési és felügyeleti tevékenység, illetve a védelmi tervek alkalmazása is.

A telepített veszélyes üzemek általi veszélyeztetettséget legegyszerűbben térinformatikai eszköz (veszélyeztetettségi térkép) alkalmazásával lehet szemléltetni. Az Európai Bizottság Közösségi Kutatási Központ keretében működő Súlyos Baleseti Veszély Iroda, a Seveso II. irányelv 13. cikkében foglalt tagállami tájékoztatási kötelezettséggel összhangban kidolgozta a „Seveso Létesítmények Információs és Nyilvántartó Rendszerét” (Seveso Plants Information Retrieval System, SPIRS). A „Seveso üzemek” legegyszerűbben a SPIRS rendszer alapján tipizálhatók. A SPIRS rendszerben – függetlenül a veszélyes üzem tényleges veszélyeztető hatásaitól – az alsó küszöbértékű üzemek általi veszélyeztetettséget 2 km, míg a felső küszöbértékű üzemek esetében pedig 5 km átmérőjű körrel jellemezhetők. A hazai jogalkalmazási gyakorlatban a SPIRS elemek beépülnek a katasztrófavédelmi hatóság Ipari Baleseti Információs Rendszerébe (továbbiakban: IBIR).

Az IBIR a Seveso üzemeken kívül tartalmazza a küszöbérték alatti üzemek alapvető adatait, mint azok földrajzi elhelyezkedését (telephely címét), a státuszát (alsó, felső és küszöbérték alatti) vagy például a veszélyes üzem iparági besorolását. Az IBIR alapján a veszélyes anyagot gyártó, feldolgozó és tároló üzemeket összesen 17 csoportba (tevékenységi körbe) lehet sorolni. Az IBIR tevékenységi körei – a küszöbérték alatti üzemek egyedi sajátosságai miatt – nem egyeznek meg teljes egészében a SPIRS szerinti besorolással. A katasztrófavédelmi hatóság évente megküldi az Európai Bizottság Közös Kutatási Központ részére az üzemek listáját, címét, státuszát és tevékenységi körét.

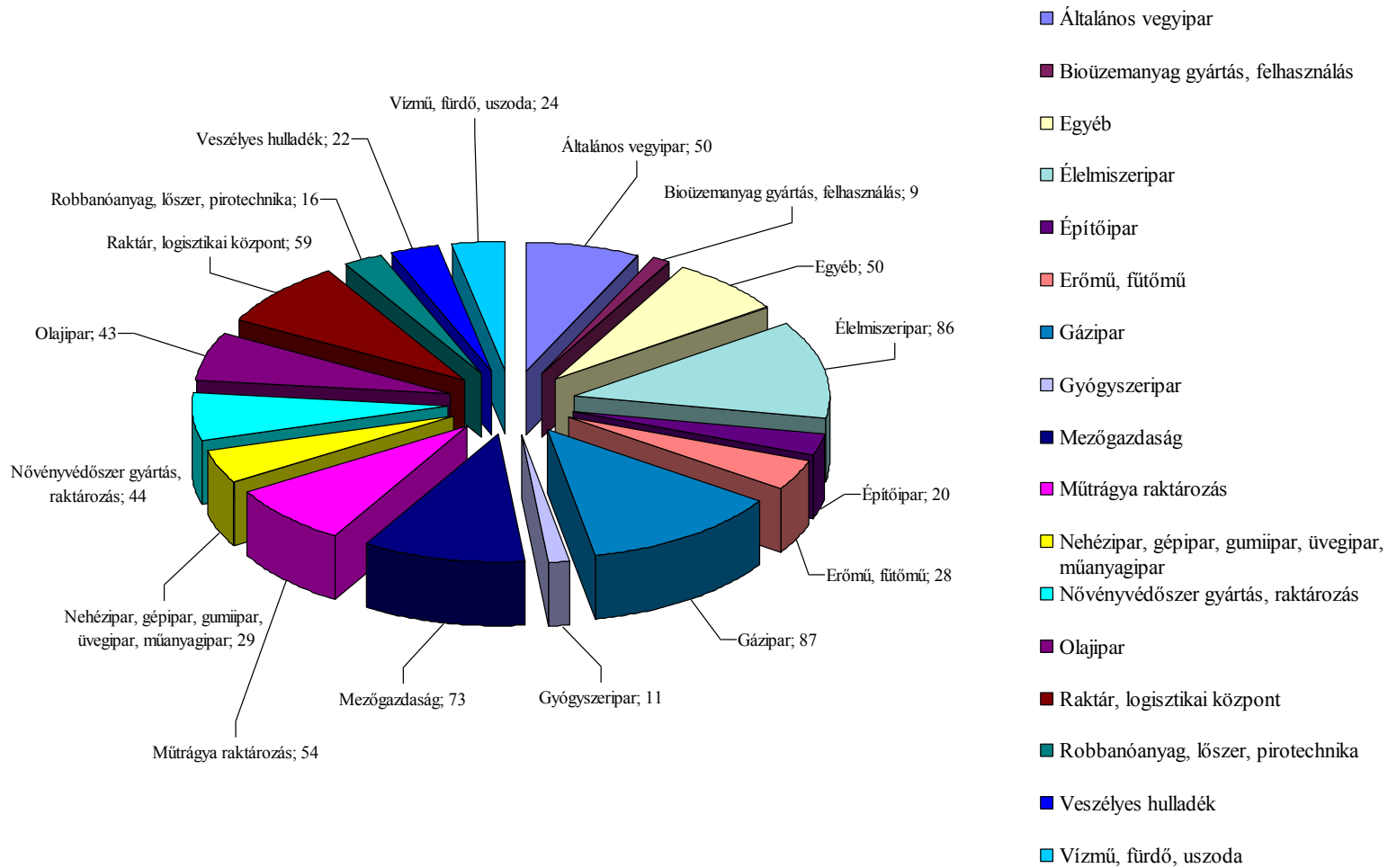
A korábbi 2012 előtti szabályozás hatálya alá tartozó 169 alsó- és felső küszöbértékű veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem száma az új szabályozás hatályba lépését követően 41 %-kal nőtt. Magyarországon a BM OKF 2014. áprilisi adatai alapján 704 db veszélyes anyagot gyártó, feldolgozó vagy tároló veszélyes üzem tartozik a katasztrófavédelem iparbiztonsági hatóságának felügyelete alá. 134 db alsó- és 105 db felső küszöbértékű a veszélyes anyaggal foglalkozó üzem mennyisége. Az ország területén 465 küszöbérték alatti üzem található. Az Egyezmény kritériumai alapján 23 db üzem levegőben vagy a felszíni vizekben terjedő hatásai országhatáron túl is terjedhetnek. [34]. Országos kiterjedésű katasztrófavédelmi monitoring és lakossági riasztási, tájékoztatási rendszer (MOLARI) működik 20 különösen veszélyes objektum környezetében. Az ország területén 14 db veszélyes áruval foglalkozó vasúti teherpályaudvar és 7 db ADN áruszállító hajók fogadására alkalmas kikötő üzemel. Két jelentős forgalmú kombinált szállításra alkalmas vasúti és közúti átrakóhely üzemel az országban. A polgári szabályozás alól kivett veszélyes katonai objektumok 6 felső- és 6 alsó küszöbértékű telephelyen tevékenykednek.

A veszélyes üzemek megyei és fővárosi mennyiségeit a következő ábra szemlélteti.

7. sz. ábra: Veszélyes üzemek megyénkénti mennyisége (forrás: BM OKF. 2014)

A következő ábra a BM OKF hatósági nyilvántartásának adatai alapján bemutatja a Magyarországi veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemek iparágankénti eloszlását.

8. sz. ábra: Veszélyes üzemek tevékenységenkénti mennyisége (forrás: BM OKF. 2014)

b) A veszélyes áru szállítás üzemi létesítményei

A veszélyes áru szállítás üzemi létesítményeit a szállítási ágazatoknak megfelelően öt csoportra oszthatók, amelyek az alábbiak:

- veszélyes áru közúti szállítás üzemi létesítményei;
- vasúti szállítás üzemi létesítményei;
- belvízi szállítás üzemi létesítményei;
- légi szállítás előkészítő létesítményei;
- csővezetéken történő szállítás üzemi létesítményei.

Veszélyes áru közúti szállítás üzemi létesítményei között az ADR csomagolásban tárolt veszélyes árut tároló raktárak tartoznak. Szinte kivétel nélkül Budapest agglomerációjában található a logisztikai szempontból nagy jelentőséggel bíró raktárcsarnokok. Erről a térségről az ország bármely pontjára 2-3 óra alatt eljuttathatók a kívánt termékek.

Vasúti szállítás üzemi létesítményei elsősorban a vasúti rendező-pályaudvarok, amelyek nem tartoznak a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemek közé. E létesítmények a RID 1.10 szerinti útmutató belső veszély-elhárítási tervet kötelesek készíteni, amely terv alapvetően a Seveso II. Irányelv biztonsági jelentésre alkalmazott megelőzési és következménycsökkentési szabályait tartalmazza. Az ország területén a BM OKF adatai alapján összesen 14 pályaudvart azonosított a MÁV Zrt., a legjelentősebbek a ferencvárosi, a miskolci, a szolnoki és a záhonyi teherpályaudvarok.

A vasúti szállítás üzemi létesítményeinek másik jelentős típusa a veszélyes anyagot gyártó, feldolgozó és tároló üzemek vasúti rendező-pályaudvarai és iparvágányai. Jelentős veszélyt jelentenek a veszélyes anyaggal foglalkozó üzem vagy a küszöbérték alatti üzem területén elhelyezkedő üzemi rendező-pályaudvarok, vagy a telephelyhez szorosan kapcsoló iparvágányok. A telephelyhez kapcsolódó iparvágányok egyedi és jelentős veszélyt okozhatnak, mivel itt jelentős számú vasúti kocsi tartózkodik minden fajta fizikai védelem és iparbiztonsági üzemeltetői és hatósági felügyelet nélkül.

Vasúti – közúti átrakó terminálok veszélyes anyaggal foglalkozó üzemek vagy nem sorolt üzemek lehetnek. A konténerek átrakása során gyakori problémát jelent az a tény, hogy a terminálba érkező konténerek biztonsága függ a külföldi vagy a hazai feladói tevékenység változó minőségétől, valamint a vasúti kocsik műszaki állapotától. Legjelentősebb működő üzem Budapesten található (Bilk Kombiterminál).

A belvízi szállítás üzemi létesítményei közé tartoznak a veszélyes anyaggal foglalkozó üzemek töltő és lefejtő létesítményei, a veszélyes áruval is foglalkozó kikötők. Magyarországon üzemei töltő-lefejtő létesítmények találhatóak a csepeli petróleum kikötőben (MOL Csepeli Bázistelep és az Oil Tanking Kft.), a MOL Nyrt. Dunai Finomítója területén Százhalombattán és a Lukoil Balatonföldvári telephelyén.

A légi szállítás előkészítő létesítményei esetében a veszélyes áru a légikikötő (Liszt Ferenc Repülőtér) területén elhelyezkedő raktárait tartja számon a katasztrófavédelmi hatóság, amelyek a viszonylag kis anyagmennyiségek következtében összehasonlítva más szállítási ágazatokhoz képest jelentős veszélyt nem okoznak.

A végrehajtási rendeletben található a veszélyes anyagok csővezetéken történő szállításának – mint kiemelten kezelendő létesítménynek – fogalma (1. § 3 pont a) bekezdése). Ebbe a körbe tartoznak a szállító vezetéseket, szivattyú-, kompresszor- és elosztó állomások; kivéve a lakossági gázellátás elosztó vezetéseit és azok létesítményeit, valamint a szénhidrogén-bányászat gyűjtővezetéseit 400 mm névleges átmérő alatt.

2.2.2 Veszélyes hulladékkal foglalkozó tevékenységek

A veszélyes hulladékkal foglalkozó tevékenységek között vannak nyilvántartva a veszélyes anyaggal foglalkozó üzemekben keletkező veszélyes hulladék saját ideiglenes tároló létesítményei. Veszélyes hulladék keletkezhet ezen túl küszöbérték alatti üzemben, valamint kis mennyiségben azonban nagy számú nem sorolt telephelyeken.

E létesítményekben felhalmozódó veszélyes hulladékot a környezetvédelmi szabályozás alapján sorolják veszélyes hulladék osztályba és szállítják az ártalmatlanító üzembe vagy más előkészítéssel és veszélyes hulladék gyűjtéssel foglalkozó telephelyre. A veszélyes hulladék EWC szerinti besorolása a hulladékok jegyzékéről szóló 16/2001. (VII. 18.) KöM rendelet alapján a termelő feladata, kötelessége. A besorolást egyéb, objektív szempontok és érdekek is befolyásolják. Azt, hogy egy hulladék veszélyes-e, vagy nem, a fenti KöM. rend. alapján az R-mondatokkal jellemzett összetevők %-os jelenléte határozza meg. Új vagy ismeretlen összetételű veszélyes hulladékok besorolására csak az összetevők ismeretében, a veszélyességi jellemzőik alapján kerülhet sor. Az Európai Hulladék Katalógus (EWC) a hulladékok keletkezési technológia alapján, (statisztikai szemlélettel) előre megadott csoportokba rendszerezi a hulladékokat. Ezek a csoportok műszaki tartalmában csak kivételesen találhatóak az ADR-ben alkalmazott egzakt fizikai, kémiai, stb. paraméterek.

Ártalmatlanítási tevékenységek közül veszélyeztetés szempontjából a veszélyes hulladék égetéssel történő ártalmatlanításával foglalkozó üzemeket tekinthetők a legveszélyesebbnek. Veszélyes anyaggal foglalkozó veszélyes hulladék égető üzem kis számban található Magyarországon, amelyek közül a legjelentősebbek a dorogi, a győri, a sajbábonyi, a balatonfüredi, a tiszaujvárosi és a tiszavasvári égetőmű. A veszélyes hulladékkal foglalkozó tevékenységek közül veszélyeztetettség szempontjából legjelentősebbek a súlyos balesetek elleni védekezésről szóló szabályozás hatálya alá tartoznak.

Az elmúlt évtizedek megoldatlan kérdése a környezetbiztonság, ezen belül is a veszélyes hulladékok – mint önálló veszélyforrások – kezelése. Magyarországon évente több millió tonna veszélyes hulladék keletkezik. Az ipari eredetű hulladék, illetve a folyékony és az iszap konzisztenciájú veszélyes hulladék mennyisége csökken, a szilárd veszélyes hulladék mennyisége növekszik. A nyilvántartott veszélyes hulladék mennyiségének mintegy 30 %-a (fűtőértéke alapján) elégethető, a továbbiak más kezelést, elsősorban fizikai-, kémiai-, biológiai ártalmatlanítást, míg az elkerülhetetlen maradék szakszerű lerakást igényel. A lakossági szilárd hulladék mintegy 0,5-0,7 %-a veszélyes hulladék [35].

A veszélyes hulladék környezet-egészségügyi problémát jelent, elsődlegesen a környezetet, az emberi egészséget csak közvetetten veszélyezteti. A különböző környezeti elemeknél a veszélyeztetés – időtartam szerint – általában hosszú távú környezetszennyezésként fordul elő.

2.2.3 Sugárzóanyaggal foglalkozó tevékenységek

A radioaktív, illetőleg nukleáris anyagokkal kapcsolatos tevékenységek iparbiztonsági szempontból két fő csoportra oszthatók a nukleáris, valamint a radioaktív anyagok előállítását, kezelését és tárolását végző létesítményekkel összefüggő tevékenységekre.

a) Nukleáris létesítmények

A hazai nukleáris létesítmények közül potenciális veszélyét tekintve első helyre sorolható a I. veszélyhelyzeti tervezési kategóriába tartozó Paksi Atomerőmű Zrt. 4db VVER-440 típusú energetikai blokkja. A blokkok kettesével egy-egy – a kibocsátást kisebb balesetnél akadályozó, nagyobb balesetnél késleltető lokalizációs toronnyal védett – „hermetikus térben” helyezkednek el.

A reaktorok mellett, de a hermetikus téren kívül helyezkednek el a pihentető medencék, amikben a kiégett fűtőelemeket 5 évig tárolják azok átmeneti tárolóba helyezése előtt. Az erőmű 30 km-es körzetébe 70 település esik. A települések közigazgatásilag Tolna, Bács-Kiskun és Fejér megyéhez tartoznak. A kibocsátási és meteorológiai helyzettől függően, e körzet szűkebb-szélesebb szektora igényelhet védelmi intézkedést. Ennél távolabbi terület veszélyeztetésének kicsi – de nem nulla – a valószínűsége [36].

A Budapesti Kutatóreaktor és a Budapesti Műszaki Egyetem Nukleáris Technikai Intézet oktatóreaktora (BME Oktatóreaktor) baleseti valószínűség szempontjából kisebb jelentőséggel bír. Szervezetileg elkülönült, de fizikailag a paksi erőmű üzemi területén települt a Kiégett Kazetták Átmeneti Tárolója (KKÁT), amely a II. veszélyhelyzeti tervezési kategóriába tartozó létesítmények közé tartozik. A feltételezések szerinti a KKÁT, telephelyi események (beleértve az igen kis valószínűséggel bekövetkező eseményeket is) nem vezethetnek súlyos determinisztikus hatásokhoz a telephelyen kívül.

Kiégett üzemanyag átszállítása – a KKÁT üzembe helyezése óta – tervezett módon, meghatározott időszakonként történik és a szállítás kockázati veszélye alacsony. Ugyanakkor a kiégett üzemanyag kezelése, tárolása több kockázatot jelent, az erős gamma sugárzása miatt. Hasonlóan a nagyaktivitású izotópszállításnál bekövetkező balesetekhez a kibocsátás megakadályozása és az izotóp megfelelő sugárvédelmének visszaállítása a legsürgősebb feladat. A Paksi Atomerőmű és KKÁT közti szállítás során esetlegesen bekövetkező baleset telephelyen kívüli hatása nem valószínű.

Magyarországon nukleáris létesítmények által okozott veszélyeztetés a nukleáris baleset-elhárítási tevékenységnél alkalmazott tervezési zónák alapján jellemezhető, amelyet a következő táblázat mutat be. Az egyes létesítmények veszélyhelyzeti tervezési kategóriába (I-V. kategória) vannak osztva, ahol a

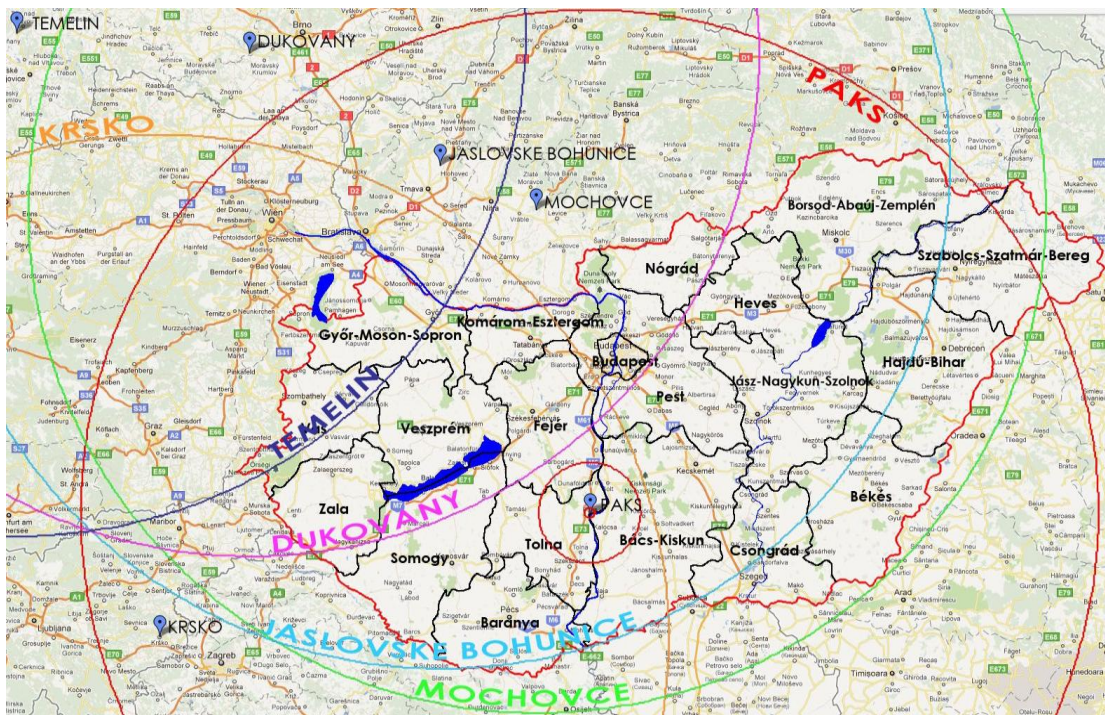
- Megelőző Óvintézkedések Zónája (MÓZ) az I. tervezési kategóriába tartozó létesítmények esetében előre kijelölt terület, amelyre a sürgős óvintézkedéseket előzetesen megtervezik, és azok végrehajtását az Általános Veszélyhelyzet megállapítását követően azonnal elrendelik.
- Sürgős Óvintézkedések Zónája (SÓZ) Az I. vagy II. tervezési kategóriába tartozó létesítmények esetében előre kijelölt terület, amelyre a sürgős óvintézkedéseket előzetesen megtervezik.

- Élelmiszer-fogyasztási Korlátozások Óvintézkedési Zónája (ÉÓZ) Az ÉÓZ az a terület, amelyen belül szükségessé válik a lakosság élelmiszer-fogyasztásának korlátozása, a mezőgazdasági termelők és az élelmiszer-feldolgozó ipar ellenőrzése, tevékenységük szükség szerinti, szigorú rendeleti szabályozása, illetve korlátozása [36].

2. sz. táblázat: Tervezési zónák megnevezése és területi kiterjedése [37]

	MÓZ	SÓZ	ÉÓZ
I. VTK			
Paksi Atomerőmű	3 km	30 km	300 km
II. VTK			
KKÁT	-	-	3 km
Budapesti Kutatóreaktor	-	KFKI telephely	1 km
Izotópintézet Kft.	-	KFKI telephely	1 km
III. VTK			
BME Oktatóreaktor	-	-	-
RHFT	-	-	3 km
NRHT	-	-	3 km
V. VTK			
Bohunice	3 km	30 km	300 km
Mohovce	3 km	30 km	300 km
Krsko	3 km	30 km	300 km
Dukovany	3 km	30 km	300 km
Temelin	3 km	30 km	300 km

A fenti táblázat számokkal kifejezett adatait a soron következő ábra már térképes formában is szemlélteti.

9. sz. ábra: Magyarország nukleáris veszélyeztetettsége [37]

Megelőző Óvintézkedési Zóna Magyarországon kizárólag a Paksi Atomerőmű körül van kijelölve, egy 3 km sugarú körzet. Sürgős Óvintézkedési Zóna Magyarországon csak a Paksi Atomerőmű körül van kijelölve, egy 30 km sugarú körzet, valamint a Budapesti Kutatóreaktor magába foglaló MTA Energiatudományi Kutatóközpont telephely. A Paksi Atomerőmű és a külföldi atomerőművek körül megrajzolt 300 km sugarú körök, azaz az Élelmiszer-fogyasztási Korlátozások Óvintézkedési Zónája gyakorlatilag lefedi hazánk teljes területét, országunknak csak egy kicsiny, Vásárosnamény-Mátészalka vonalától keletre fekvő területei nincsenek érintve az ÉÓZ által. A külföldi atomerőművek elhelyezkedéséből adódik, hogy az azok körül kijelölt Megelőző és Sürgős Óvintézkedési Zónák területei nem érik el Magyarországot [37].

b) A radioaktív anyagok (izotópok) előállítását, kezelését és tárolását végző létesítmények

A radioaktív anyagokat (izotópokat) előállító létesítmények közül 3 a fővárosban, míg a másik kettő Debrecenben található. Radioizotópok előállítása az Atomenergia Kutató Intézet kísérleti atomreaktorában, az Izotóp Intézet Kft. esetében ipari és terápiás sugárforrások (pl. jód, irídium) gyártása történik. PET típusú radioizotópok előállítását végzik orvosi ciklotronban a debreceni DE OEC Nukleáris Medicina Intézetben és a budapesti Pozitron Diagnosztika Kft.-nél. Orvosi és ipari radioizotóp előállítást végeznek az MTA TOMKI (MGC-20E ciklotron) debreceni telephelyén.

Az országban összesen 33 db páciensforgalom nélküli „B” és „C” kategóriájú izotóplabor működik, amelyek katasztrófavédelmi szempontból csak korlátozott veszélyt jelentenek környezetükre.

Izotóplaboratóriumok lakosságvédelmi besorolásának szempontrendszerét elsősorban a laboratórium osztályozása (A, B, C szintek), valamint a létesítmény fontossági kategóriája (kiemelt, I., II., III. kategória) szabja meg. Fentiekén kívül a besorolást befolyásolják a sugárveszélyes anyagokkal foglalkozó laboratórium tevékenységének lakosságra kockázatot jelentő jellemzői is. Az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 16/2000. (VI. 8.) EüM rendelet a fentiekről részletesen rendelkezik.

A lakosságvédelmi besorolás szempontjából kiemelten fontos az illékony, gáz- és gőz halmazállapotú és hosszú felezési idejű, valamint a mérgező és hosszú felezési idejű radioaktív izotópokkal rendszeresen dolgozó laboratóriumok megfelelő biztonsági rendszereinek kiépítése, ezek rendszeres és környezeti mintavételezéssel egybekötött ellenőrzése. A sugárvédelmi mérések mellett indokolt esetben mintavétellel és megfelelő speciális laboratóriumban végzett, vagy végeztetett radioanalitikai, kémiai, biológiai méréssel kell végezni az ellenőrzést. Az izotóplaboratóriumok iparbiztonsági hatósági ellenőrzésének gyakoriságát a 16/2000. (VI.8.) EüM rendelet 7. melléklete megfelelően leírja.

A Püspökszilágyi Radioaktív Hulladékfeldolgozó és Tároló Telep Intézményi eredetű hulladékok elhelyezését biztosítja, amely külső tárolóterületből és az üzemi épületből áll. A külső tárolóterületen helyezkednek el – a végleges tárolásra szolgáló, 4 db, 5040 m³ öszkapacitású – medencék, valamint a zárt sugárforrások átmeneti tárolására szolgáló csökutak. Az üzemi épület tartalmazza az átmeneti tárolót (2 db kb. 200 m³ öszkapacitású csarnok, egy elkülönített nukleárisanyag-tároló helyiség, egy csökutas tároló rendszer), valamint a hulladékkezelő technológia kiszolgálására alkalmas helyiségeket.

A Bátaapáti radioaktív hulladék-tároló az atomerőműből származó kis és közepes aktivitású szilárd vagy szilárdított radioaktív hulladékok végső elhelyezését szolgáló telep.

A III. veszélyhelyzeti tervezési kategóriába tartozó létesítmények esetében a feltételezések szerinti, telephelyi események nem indokolják telephelyen kívüli sürgős óvintézkedések elrendelését. Ebbe a kategóriába tartozik a Püspökszilágyi felszíni kis és közepes aktivitású radioaktív hulladék-feldolgozó és Tároló Telep, továbbá a Bataapáti Kis és közepes aktivitású radioaktív hulladék-tároló. ezért veszélyeztető hatásuk a lakosságra és a környezetre alacsony kockázatot jelent.

2.2.4 Bányászati veszélyes tevékenységek

a) Bányászati tevékenységek

Szénhidrogén kitermelés terén kőolaj és földgáz bányászata említhető, a nyersanyag elsődleges feldolgozása még a bányüzem területén történik. Kitermelt és importált szénhidrogén feldolgozása során további feldolgozásra váró intermediereket; üzem- és kenőanyagokat; valamint a feldolgozás melléktermékeit (pl.: bitumen) állítják elő. Az anyagok többsége fokozottan tűz- és robbanásveszélyes, súlyos ipari balesetet, katasztrófát, illetve környezeti katasztrófát okozhat. A szénhidrogén kitermelés és feldolgozás során a következő veszélyhelyzetek alakulhatnak ki:

- kőolaj és földgáz kitermelése, valamint kutatófúrások közben bekövetkező váratlan kitörések miatt keletkező veszélyeztetés és környezeti kár;
- kitermelt nyersolaj és földgáz bányüzem területén való készletezése, vagy elsődleges feldolgozása során keletkező tűz vagy robbanás, környezeti kár;
- importált és kitermelt nyersolaj feldolgozása – kőolaj-finomítás, szekunder termékek (PB gáz) gyártása – majd készletezése során bekövetkező tűz, robbanás, vagy környezeti kár;
- termékelosztási (gáztöltőállomások) tárolási és logisztikai (termékvezetékek) tevékenység végzése alatt keletkező tűz és robbanás, illetve környezet károsítás.

Jelentősebb kőolajlelőhely Algyő, valamint az Észak- és Dél Zalai kőolajmező maradt. Földgáz esetében a Jász-Nagykun-Szolnok, Hajdú-Bihar és Zala megyei lelőhelyek jelentősek. A kutató és termelő kutak száma mintegy 700-ra tehető, kőolaj és földgáz bányászati tevékenységet a MOL Nyrt. 5 bányászati üzeme végez, ásványolaj kutatást hat gazdálkodó szervezet folytat. A zalai területeken a kőolaj kitermelése során tűz és robbanásveszéllyel, valamint a nagymennyiségben alkalmazott széndioxid esetleges kiszabadulásával számolhatunk.

A levegőnél nehezebb, illetve a keverten kiáramló mérgező, egészségkárosító gázok (H₂S) a helyi domborzati viszonyok következtében, kedvezőtlen időjárási körülmények esetén több települést és több ezer főt veszélyeztethetnek néhány napon át. A kitermelt kőolajat és földgázt, továbbá az előállított PB gáz jelentős mennyiségét a bányászati üzemekben, 5 db földalatti gáztárolóban (pl.: pusztaedrecsi gáztároló Zalában), 8 db PB töltő telepen és föld feletti létesítményekben (pl.: algyői 30 ezer köbméteres PB gáz-tároló) tárolják. A kőolaj feldolgozást folytató ipari üzemek közül jelentősek a dunai, tiszai és a zalaegerszegi finomítók fekete- és fehértermék tárolókapacitásai.

Szénhidrogén szállítóvezetékek veszélye a veszélyes anyagok szállítása alfejezethez tartozik, azonban jellegénél fogva itt említhető. Szállítóvezetékek esetében a fő veszélyforrást az indító- és átadóállomások, valamint az üzemeltetést szolgáló technológiai létesítmények (pl.: nyomásfokozó, töltő, lefejtő, stb. állomások) jelentik.

A veszélyeztetettséget elsősorban a föld feletti létesítmények adják, amelyeknél a veszélyes ipari létesítményeknél tárgyalt balesetek és katasztrófák fordulhatnak elő. A szén- és lignitbányászat iparbiztonság szempontjából különösebb veszélyt nem jelent. A kőolajbányászat vonatkozásában a fűrészi tevékenység során keletkező veszélyes hulladéknak számító fűrőiszap tárolás létesítményei lehetnek környezetre veszélyesek [35].

b) A bányászati hulladéktároló létesítmények

A bányászati hulladéktároló létesítmény a BM OKF nyilvántartása szerint 400 található az országban, amelyeket többségében nem sorolt kategóriába tartoznak. A minősített „A” típusú létesítmények száma összesen 12 db. Egyes tározók pl.: Ajkai Vörösiszap-tározó több kazettára oszlik. A katasztrófavédelmi hatóság a kolontári ipari katasztrófát követően foglalkozik kiemelt figyelemmel a bányászati hulladéktároló létesítmények biztonságával.

A 2010. október 4-én Kolontár külterületén bekövetkezett vörösiszap zagytározó gátszakadása kapcsán az Európai Bizottság (EiB) Környezetvédelmi Főigazgatósága 2010. október 22-én hivatalos megkeresést küldött a MAL Zrt. ajkai létesítményénél bekövetkezett katasztrófával kapcsolatban. Az EiB többek között a létesítmény a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleseti veszélyek ellenőrzéséről szóló 96/82/EK Tanácsi (Seveso II.) Irányelv hatálya alá történő besorolására kérdezett rá. A Seveso II. Irányelv alkalmazhatóságát illetően az Európai Bizottság válaszlevelében elfogadta a BM OKF, mint magyar hatóság álláspontját, miszerint a vörösiszap és nátrium-hidroxid a Seveso II. Irányelv szerint nem minősül veszélyes anyagnak, így a létesítmény nem tartozik az irányelv hatálya alá. Az Európai Bizottság által kifogásolt és megállapított környezeti és bányászati jogi szabályozást érintő hiányosságok kiküszöbölésének első hazai lépése volt a bányászati hulladékokkal kapcsolatos hazai szabályozás módosítása. A bányászati hulladékok témában az országgyűlés elfogadta az egyes energetikai törvények, valamint az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény módosításáról szóló 2010. évi CLXXXI. törvényt. A törvény szerint 2011. január 01.-től módosult a bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény is. A módosítások bizonyos része az Európai Parlament és a Tanács 2006. március 15-i 2006/21/EK irányelvének, nevezetesen az ásványianyag-kitermelő iparban keletkező hulladék kezelésének való megfelelésre irányulnak.

Ennek megfelelően a bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény hatálya kiterjed a bányászati hulladékokra, amelyen a bányászati tevékenység során keletkező hulladékokat, valamint a bauxit feldolgozás során keletkező vörösiszapot kell érteni. A bányafelügyelet hatásköre kibővült a bányászati hulladékok kezelésével és az ehhez szükséges létesítmények és berendezések építésével, használatbavételével és üzemeltetésével, valamint bezárásával és utógondozásával kapcsolatos hatósági eljárásokkal. A törvényi szabályozás változásából adódóan megtörtént a Magyar Bányászati és Földtani Hivatalról szóló 267/2006. (XII. 20.) Korm. rendelet módosítása, amely többek között jogkört biztosít a katasztrófavédelmi hatóság részére a belső vészhelyzeti terv ellenőrzése vonatkozásában az építési és használatbavételi engedélyezési eljárásban a szakhatósági közreműködésre.

A bányászati hulladékok kezeléséről szóló 14/2008. (IV. 3.) GKM. rendeletet módosításával a BM OKF területi szervei a települési polgármesterrel fogják elkészíteni, felülvizsgálni és gyakoroltatni a települések védelmét szolgáló külső vészhelyzeti terveket. A bányászati jogi szabályozás módosulásával – a külső vészhelyzeti intézkedések bevezetésével – lehetőség nyílt a katasztrófavédelem, illetve a mentésben és beavatkozásban részt vevő állami és önkormányzati szervek koordinált tevékenységének irányítására.

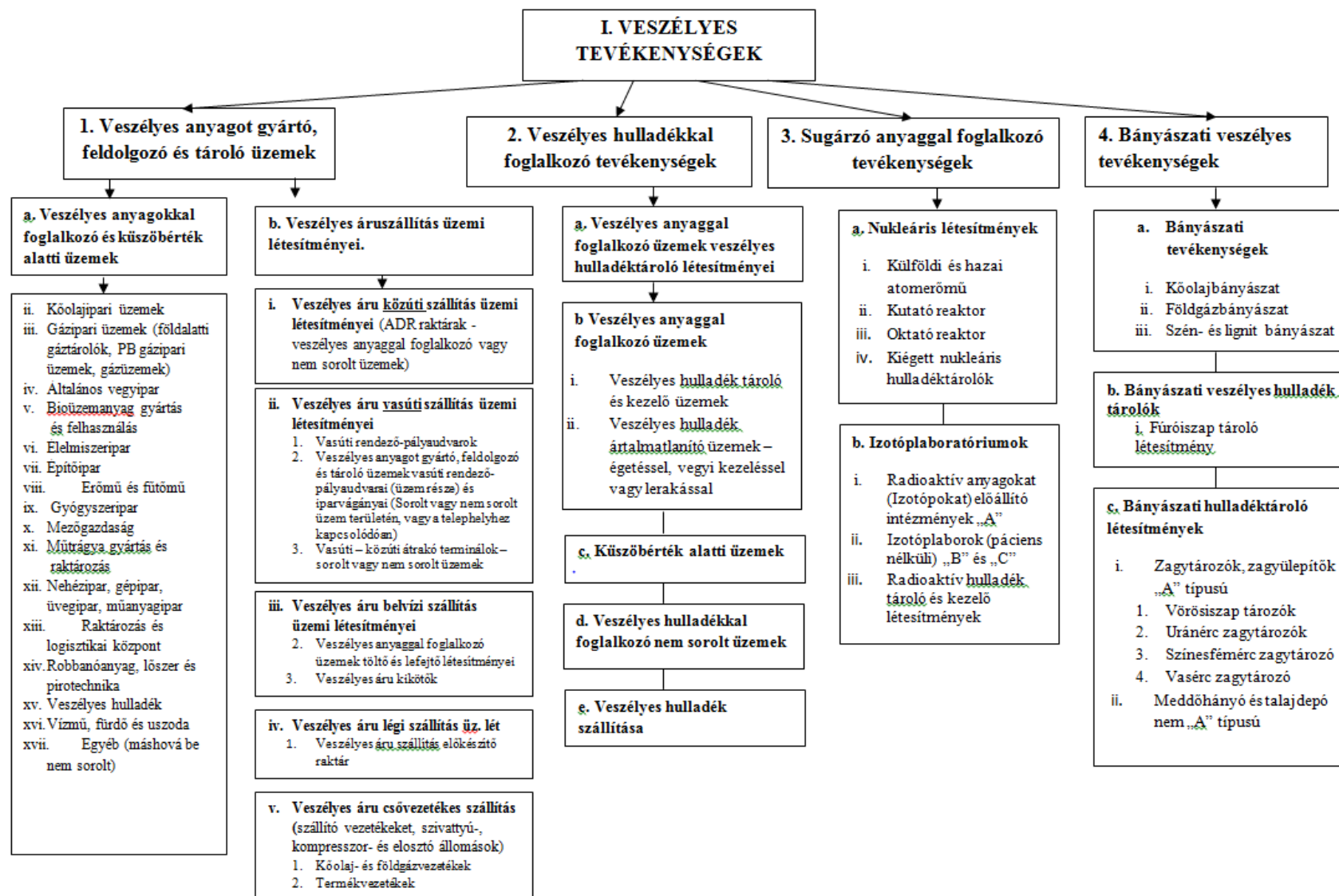
A bányászati hulladéktároló létesítményeket két fő csoportra bonthatjuk az egyikbe a zagytározók és zagyülepítők tartoznak, a másokba pedig a meddőhányók és talajdepók. A zagytározókat a bányászott nyersanyag szerint négy fő csoportra bomlik, ezek a vörösiszap tározók, az uránérc hulladék tározók, a színesfém zagytározók és a vasérc zagytározó. A szén-és lignitbányászati tevékenység során keletkezett hulladékokat meddőhányókon és talajdepókban tárolják.

A BM OKF adatai alapján a bányászati hulladéktároló (többségében „A” kategóriába sorolt) létesítményeket elhelyezkedése szerint megyénként a következők szerint jellemezhetők:

- Baranya megye területén (Kövágószőlős) található az Uránipari zagytározó a Mecsek Öko Zrt, amelyet 1998-ban bezárták.
- Komárom-Esztergom megyében található a Vértesi Erőmű Zrt. (700 000 m³) erőműi salak és pernyetárolója. Almásfüzitőn (a volt Almásfüzitői Timföldgyár tárolói) 7 db vörösiszap zagykazetta van, amelyek közül 6 db teljesen rekultivált. 1 db rekultiválás alatt 76,6 hektár. 8,42 millió tonna anyaggal.
- Almásfüzitő és Dunaalmás településeket jelenleg a tározók nem fenyegetik, mivel a településtől északra található I.-VI. kazetták már lefedésre kerültek, illetve a Dunától az LNV szintnél több méterrel magasabb védőgátak választják el.
- Győr-Moson-Sopron megyében található a Motim Zrt. mosonmagyaróvári zagytárolói (5 db), 4 db rekultivált. 5/1 kazetta nem rekultivált, 5.6 ha medencében, 179 017 tonna, vörösiszap, veszélyes és nem veszélyes hulladék 60.000. m³ víz található.
- Heves Megyében három jelentős zagytározó működik a Gyöngyösoroszi (27,78 ha.) ércbányászatból, ércelőkészítésből származó zagy kapacitása: 2 194 568 m³, amely rekultiváció alatt áll. Recskén (583 600 m³, rekultivált), ércbányászatból, ércelőkészítésből származó zagytározó található. Visontán találhatóak a Mátrai Erőmű zagytározói. 39 ha, 33 millió m³.
- Borsod-Abaúj-Zemplén megyében erőműi, szénbányászati és ipari szennyvíztisztítói zagytározók található (14 db), nem működnek. Sajószentpéteren van a Borsodi Erőmű zagytározója (15,5 millió m³). Tiszapalkonyán működik a Borsodi Erőmű zagytározója (0,6 millió m³). Rekultiváció alatt áll Berentén (220 000 m³). Borsodchem Zrt. ipari zagytározója.
- Hajdu-Bihar megyében Berettyóújfalun fűrési iszap tároló (600000 m³) található.

2.3A magyarországi veszélyes tevékenységek osztályozása és egységes rendszerbe foglalása

Magyarországi veszélyes tevékenységek általi jelen alfejezetben bemutatott veszélyeztetettség alapján a veszélyes tevékenységeket a következő ábrán szemléltetett módon osztályoztam és foglaltam egységes rendszerbe.

10. ábra: Veszélyes tevékenységek iparbiztonsági szempontú osztályozása (forrás: saját ábra)

2.4 Az iparbiztonsági szakfeladatok tartalma – elméleti megközelítés

Az iparbiztonság sajátos magyar jog- és intézményrendszerre épül, jelentős mértékben kapcsolódik a nemzetközi és európai uniós jogi szabályozás kialakulásához, Magyarország iparbiztonsági veszélyeztetettségéhez, a magyarországi biztonsági kultúra kialakulásához, illetve a nemzetközi kitekintésben is egyedinek mondható egységes katasztrófavédelmi rendszer hazai megteremtéséhez.

Elsőként az iparbiztonság fogalmát kívánom levezetni, amely a fentiekben leírtak miatt elsősorban veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló szabályozás kialakításával jött létre Magyarországon. A fogalom meghatározáshoz a II. világháború utáni műszaki tudományos fejlődésig érdemes visszatekinteni.

A műszaki tudományos fejlődés évszázadunkban és különösen a második világháború után több iparág (közlekedés, motorizáció, petrolkémia, atomenergia) felgyorsult növekedésével járt, amely magával vont néhány megoldatlan környezeti problémát, valamint újak kialakulásához is vezetett. Az ipari fejlődésnek természetesen vannak határai, a földi élőhelyeinknek terhelhetősége nem véges. A nyolcvanas évek elejétől a probléma megoldására kialakult egy meghatározó szóhasználat a fenntartható fejlődés és a környezetbiztonság fogalma. A környezetbiztonság olyan állapot, amikor a társadalmi eredetű és a környezetre károsan ható események, illetve a műszaki eredetű katasztrófák bekövetkezésének valószínűségét megfelelő intézkedésekkel minimumra csökkentik, illetve katasztrófa esetén a keletkezett kárt úgy hárítják el, hogy a hatás lehetőleg ne veszélyeztesse a természeti környezet minőségét és a lakosság egészségi állapotát.

A környezetbiztonságot és annak fogalmát el kell határolnunk az „ipari biztonságtól”, vagy „iparbiztonságtól” (industrial safety), amelyet a következők szerinti végzem el.

Az ipari (részben mezőgazdasági és kereskedelmi) telephelyeken végzett veszélyes tevékenység emberi életet, egészséget, anyagi javakat és a környezetet veszélyeztető hatásokkal rendelkezik. A veszélyeztető hatások megelőzésére és a hatások mérséklésére többféle horizontális szabályozás (biztonsági szakterület) alakult ki. Itt el kell határolnunk még a belső- és a külső védelem kategóriáit. A belső- és a külső védelem fogalmi kategóriákat az Európai Unió tagállamaiban használják. Azonosítani szükséges továbbá a súlyos ipari balesetek elleni védekezés szabályozás biztonsági szakterületekhez való kapcsolódását. [38]

A belső és a külső védelem elhatárolása alatt a munkavédelmi, a tűzvédelmi, a munkaegészségügyi szabályozásokat szükséges megkülönböztetni a főként külső védelmi intézkedéseket magában foglaló iparbiztonságtól, vagy kémiai biztonságtól (környezetegészségügytől). Az elhatárolás alapja a veszélyes üzem „kerítése”, amely egyértelműen meghatározza a végrehajtó szervezetek kompetenciájának határait. A belső védelem elsősorban a munkavállalók életének- és egészségének megóvásával, míg a külső védelem a lakosság és a környezeti elemek (anyagi javak) védelmével foglalkozik.

Az elhatárolás nem teljes körű, hiszen léteznek átfedések. Természetesen a külső védelmi intézkedések nem léteznek a belső intézkedések kontrollja nélkül. A külső védelmi tervek a belső védelmi tervben rögzítettekben alapulnak. A külső hatások megelőzésének kiindulópontja, pedig a veszélyes üzemben működtetett biztonsági irányítási rendszer.

A lakosság élet- és egészségének, valamint a környezeti elemek védelmével foglalkozik az ún. külső védelem. A súlyos ipari balesetek elleni védekezés alapvetően a külső védelemhez tartozik. A jogterület rendeltetésének meghatározásához a veszélyes technológiák veszélyes anyag kibocsátási típusait hívhatjuk segítségül, amelyeket két csoportra oszthatunk: (1) normálüzemi és (2) veszélyhelyzeti kibocsátásokra:

Normálüzemi kibocsátások a hosszú lefolyású, környezeti igénybevétellel, környezetterheléssel és szennyezéssel járó veszélyes tevékenységek nagytérségű és hosszú távú környezetmódosító vagy környezetkárosító hatásainak megelőzése és a károk csökkentése, helyreállítása a tágabb értelemben vett környezetvédelem hatáskörébe tartozik. Az emberi egészséget károsító, az életminőség környezeti feltételeit csökkentő környezetkárosító hatások elleni védekezés, pedig a környezet-egészségügy (kémiai biztonság) feladatai közé tartozik.

Veszélyhelyzeti kibocsátások a jelentős mértékű káros (döntően mérgező) anyag kibocsátásával, tűzzel vagy robbanással járó olyan rendkívüli esemény általi veszélyeztetés, amely a létesítményen belül, vagy azon kívül közvetlenül vagy lassan hatóan súlyosan veszélyeztet, vagy károsítja az emberi életet, egészséget, illetve a környezeti elemeket. E hatások megelőzése és káros következményei elleni védekezéssel foglalkozik a (súlyos) ipari balesetek elleni védekezés, vagy ipari biztonság szakterülete. A veszélyhelyzeti szintet elérő súlyos környezetkárosodás a környezeti katasztrófák elleni védekezés (környezetvédelem), míg a súlyos ipari balesetek katasztrófális egészségügyi hatásai elleni védekezés a katasztrófa-medicina feladata. [38]

A fenti kategóriák elkülönítése elméleti vizsgálat eredménye. Azonban alkalmazható a hatályos szabályozás szerinti feladat- és hatáskörelosztás megfelelőségének vizsgálatához.

Szűkebb értelemben (súlyos) ipari balesetek elleni védekezés szabályozást – a szabályozás hatálya alá tartozó veszélyes tevékenységek vonatkozásában – iparbiztonság szakterületnek azonosíthatjuk. Tágabb értelemben az iparbiztonság, mint szakterület fogalomköre – katasztrófavédelmi szempontból – kiterjed a telepített veszélyes üzemek közötti veszélyes áru szállítási- és logisztikai tevékenység magas fokú biztonságának garantálására is. Speciális veszélyes tevékenységnek minősülnek a nukleáris létesítmények, amelyek biztonságával kapcsolatos katasztrófavédelmi feladatok szintén az iparbiztonsági szakterülethez tartoznak. A legújabb iparbiztonsági feladatkörnek számít a létfontosságú rendszer és létesítmények kiesésével kapcsolatos megelőzési és elhárítási tevékenység szakmai felügyelete.

Az iparbiztonság által felügyelt veszélyes tevékenységek biztonságos működéséhez számos rokon biztonsági szakterület hatósági és felügyeleti tevékenysége, illetve védekezésben történő közreműködése is hozzájárul, így a műszaki biztonság, az üzemegészségügy, a környezetvédelem, a munkavédelem, a bányabiztonság, a kémiai biztonság és más üzem-specifikusan közreműködő állami hatóság és rendvédelmi szerv közös munkája. Az iparbiztonsági feladatok között tartjuk nyilván e hatóságok tevékenységének összehangolása a megelőzés, a védekezés (baleset-elhárítás) és a helyreállítás időszakában.

Az „iparbiztonság”, mint önálló biztonsági szakterület fogalma tehát a következő:

„Mindazon veszélyes tevékenység (veszélyes üzem) specifikus jogintézmény és feladatrendszer, eljárás és eszközrendszer, illetve módszertan, amely a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel, a veszélyes áru szállítással, a nukleáris balesetek elhárításával, valamint a létfontosságú rendszerek és létesítmények biztonságával kapcsolatos üzemeltetői, hatósági és önkormányzati feladatok teljesítése útján a lakosság életének, és egészségének, a környezetnek és a létfenntartáshoz szükséges anyagi javaknak és szolgáltatásoknak a magas szintű védelmét szolgálja.”

A fenti fogalom továbbgondolását jelenti az „iparbiztonsági célú veszélyeztetettség” fogalmának megállapítása, amely kutatásaim alapján a következő:

„iparbiztonsági célú veszélyeztetettség alatt az iparbiztonsági szakterület által felügyelt veszélyes tevékenységek által okozott veszélyeztetettséget értjük, pontosabban a veszélyes anyaggal foglalkozó üzemek, a küszöbérték alatti üzemek, a nukleáris létesítmények nem tervezett eseményei, és a létfontosságú rendszerek és létesítmények kiesése általi veszélyeztetést”.

A fenti logikát követve az „iparbiztonsági jogi szabályozás” fogalmát a következőképpen lehet meghatározni:

„a katasztrófavédelmi szabályozás (jogterület) speciális része, amely különösen a felkészülési- és balesetelhárítási intézkedések vonatkozásában magában ötvözi a tűzvédelem és a polgári védelem feladat-rendszerének legfontosabb elemeit és amelynek célja a súlyos balesetek, üzemzavarok, létfontosságú rendszer elemek kiesésével járó események bekövetkezésének megelőzését és a lehetséges következmények csökkentését és elhárítását szolgálja.”

3. VESZÉLYES ÜZEMEK ELLENŐRZÉSÉT ÉS FELÜGYELETÉT SZOLGÁLÓ JOG-, INTÉZMÉNY ÉS ESZKÖZRENDSZER VIZSGÁLATA ÉS EGYSÉGES RENDSZERBE FOGLALÁSA

Jelen fejezetben súlyos balesetek elleni védekezésről szóló jogi szabályozás hatósági engedélyezési és felügyeleti intézményi rendszerének, a hatósági jogalkalmazási eljárás- eszközrendszerének tanulmányozása és értékelése alapján tudományos *rendszerbe foglalom* a veszélyes üzemek ellenőrzését és felügyeletét szolgáló súlyos balesetek elleni védekezésről szóló jogi szabályozás hazai jogintézményeit és eszközrendszerét.

3.1 A katasztrófavédelmi feladatok végrehajtásának rendszere

A katasztrófavédelmi feladatok végrehajtásának rendszere alapvetően három időszakra tagolódik: a megelőzés és felkészülés időszaka; a védekezés (veszélyhelyzet kezelés) időszaka; valamint helyreállítás, következmények felszámolásának időszaka. A következő táblázat összefoglalja a súlyos balesetek elleni védekezésre jellemző időszakos hatósági feladatokat:

3. sz. táblázat: A súlyos balesetek elleni védekezéssel kapcsolatos katasztrófavédelmi feladatok rendszere (saját forrás)

Időszak	Feladatok
Megelőzés, a védekezésre felkészülés időszaka	<ul style="list-style-type: none"> - Jogharmonizációs és jogszabályalkotás; - intézményfejlesztési tevékenység; - a szabályozás végrehajtása: hatósági engedélyezési és felügyeleti ellenőrzési rendszer működtetése, a kapcsolódó katasztrófavédelmi feladatok ellátása; - végrehajtási tapasztalatok gyűjtése és rendszerezése; - kapcsolódó polgári védelmi feladatok ellátása: polgári védelmi szervezetek megalakítása és felkészítése; a védekezésben résztvevők felkészítése és gyakoroltatása; a lakosság felkészítése.
A védekezés (veszélyhelyzet kezelés) időszaka	<ul style="list-style-type: none"> - A bekövetkezett esemény minősítése - a lakosság riasztása és tájékoztatása; - a védekezésben résztvevő szervek készségbe; - a védelemmel összefüggő azonnali intézkedések bevezetése; - veszélyhelyzet kezelési operatív törzsek és központok működtetése; - a védelmi bizottságok munkájában való részvétel; - a nemzetközi egyezményekből adódó tájékoztatási kötelezettségek végrehajtása, szükség szerint segítségnyújtás kezdeményezése.
Helyreállítás, következmények felszámolásának időszaka	<ul style="list-style-type: none"> - A lakosság alapvető életfeltételeinek biztosítása; - a sérült infrastruktúra ideiglenes helyreállítása; - mentesítési feladatokban történő közreműködés; - a károk felmérésében való közreműködés; - a segélyek eljuttatásában való közreműködés.

A jogi szabályozás jog-, intézmény és eszközrendszerének fejlesztése alapvetően a megelőzés és felkészülés időszakára tehető. A továbbiakban az ebben az időszakban teljesítendő feladatokat vizsgálom és rendszerezem.

3.2A szabályozás létrehozásának, végrehajtásának és fejlesztésének folyamata

A PhD értekezésem megírását megelőző és azt követő időszakban is a kutatási tevékenységemet a súlyos balesetek elleni védekezésről szóló jogi szabályozás létrehozásának, végrehajtásának és fejlesztésének folyamata határozta meg, amelynek főbb elemei az alábbiak:

a) a jogi szabályozás kidolgozásához szükséges hatástanulmányok, koncepciók és tervek elkészítésében történő részvétel (jogharmonizáció és a jogalkotás előkészítése);

b) az elfogadott jogi szabályozás alkalmazásához szükséges hatósági engedélyezési és felügyeleti ellenőrzési intézményrendszer kiépítésben történő részvétel (intézményfejlesztés), amely magában foglalja a jogi szabályozás alkalmazásához és az üzemeltetői és hatósági feladatok végrehajtásához szükséges személyi és technikai eszközrendszer biztosításában történő részvétel (végrehajtási eszközrendszer kiépítése);

c) a jogi szabályozás végrehajtása, amely legfőképpen a hatósági engedélyezési és felügyeleti ellenőrzési intézményrendszer működtetését, a kapcsolódó katasztrófavédelmi feladatok végrehajtását foglalja magában (a szabályozás végrehajtása);

d) a jogalkalmazási és feladat végrehajtási tapasztalatainak gyűjtésében és rendszerezésében történő részvétel, amelynek alapján tervek, koncepciók készítése a jogi szabályozás jog-, intézmény és eszközrendszerének módosításra (végrehajtási tapasztalatok gyűjtése és rendszerezése).

A jogi szabályozást érintő fejlesztő tevékenység ciklikus visszatérő feladatok végrehajtását és projektszemléletet követel meg a végrehajtó állománytól. A jogi, szakmai és műszaki feladatok megoldása pedig folyamatos kutatómunkát igényel. E munkában a katasztrófavédelmi (iparbiztonsági) hatóság minden időszakban jelentős mértékben támaszkodott a szakértői és tudományos tevékenységre. E tevékenység egyik legfontosabb forrása a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, majd jelenleg az Nemzeti Közszerzői Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskolása, ahol ezidáig összesen 13 db a témához közvetlenül kapcsolódó doktori értekezés született. [39]

a) Jogharmonizációs és jogalkotás előkészítési tevékenység

A jogharmonizációs tevékenység az esetek többségében az Európai Unió környezetvédelmi joganyagának hazai jogrendbe történő beillesztését (átültetését) jelenti. Ilyen volt például a Seveso II. Irányelv első katasztrófavédelmi törvényben és végrehajtási rendeleteiben történő megjelenése, a 2003. évben módosított irányelv 2006. évi harmonizációja, vagy a Seveso III. Irányelv 2014-2015. közötti hazai bevezetése. [40]

A jogharmonizációt kiegészíti a jogalkalmazási tapasztalatokból leszűrt módosítási igények, vagy a jelentős ipari katasztrófák vagy súlyos ipari balesetek bekövetkezését követő jogalkotási szükségletek kielégítése. Erre jellemző példa a második katasztrófavédelmi törvény 2010-2011. közötti előkészítése, amely végül is a mai napon is alkalmazott iparbiztonsági feladat- és hatásköröket létrehozta. [41]

A jogszabály előkészítő tevékenység fő eleme tudományos alapokon is nyugvó szakmai, társadalmi és szociális hatásokat értékelő hatástanulmányok kidolgozása.

Itt legfontosabb feladat a szabályozás tárgyi hatályának (végrehajtó körnek) a meghatározása, a hatósági és üzemeltetői feladatok ellátásához szükséges intézményfejlesztési feladatok és költségek megállapítása, a végrehajtás ütemtervének és koncepciójának kialakítása, a lakosságot érintő társadalmi és szociális hatások becslése. A jogszabály-előkészítő tevékenység terméke a jogszabálytervezet és a jogszabály előterjesztése, amelyet a végrehajtásban érdekelt állami, önkormányzati és üzemeltetői szervezetekkel egyeztetni szükséges.

b) Végrehajtási eszközrendszer kiépítése (intézményfejlesztés)

Az elfogadott jogi szabályozás alkalmazásához szükséges hatósági engedélyezési és felügyeleti ellenőrzési intézményrendszer kiépítéséhez a következő intézményfejlesztési feladatok tartoznak:

- hatósági feladatok végrehajtásához szükséges személyi- és technikai eszközrendszer megteremtése vagy továbbfejlesztése, amelynek elemei az alábbiak:
 - a végrehajtási intézményrendszer megalapítása, vagy fejlesztése; szervezeti működési szabályzat és ügyrendek elkészítése, belső szabályozóba foglalása;
 - hatósági engedélyezési és felügyeleti ellenőrzési rendszer kiépítése, amelynek fő eleme a BM OKF belső szabályozórendszerben megjelenő hatósági eljárásrend, végrehajtási folyamatábrák és a mintaokmányok kidolgozása;
 - a hatósági feladat-végrehajtást megalapozó módszertani útmutatók és segédletek kidolgozása, amely magában foglalja az engedélyezési és felügyeleti ellenőrzési szempontrendszert;
 - a végrehajtás hatósági eszközrendszerének működtetéséhez szükséges műszaki technikai eszközök (pl.: következmény és kockázatelemző szoftver), adatbázisok létrehozása vagy továbbfejlesztése.
 - a hatósági felügyelők kiválasztása, képzése és továbbképzése a hatósági engedélyezési és felügyeleti ellenőrzési tevékenység végzésére, legfőképpen a hatósági eszközrendszer helyes alkalmazására;
- a jogi szabályozás üzemeltetői feladatainak teljesítéséhez szükséges személyi és technikai eszközrendszer kiépítése:
 - az üzemeltetői feladatellátást segítő jogi szabályozást (jogintézményeket) és a műszaki követelmények teljesítését magyarázó jogalkalmazási és műszaki módszertani kézikönyv (útmutató) kidolgozása;
 - üzemeltetői egyedi jogalkalmazási kérdések és azokra adott válaszok folyamatos publikálása;
 - üzemeltetői szakembereknek a feladatellátás feladataira történő felkészítése és továbbképzése;
 - folyamatos hatósági konzultáció az üzemeltetői érdekvédelmi szervezetekkel és az üzemeltetőikkel;
 - közös jogalkalmazási ún. pilot (minta) projektek végrehajtása.

c) A jogi szabályozás végrehajtása:

ca) Hatósági tevékenységek

A jogi szabályozás végrehajtásához kapcsolódó legfontosabb feladat *hatósági oldalról* a hatósági engedélyezési és felügyeleti ellenőrzési intézményrendszer működtetése, amely magában foglalja a következőket:

- *hatósági engedélyezési* feladatok ellátása, amelynek főbb elemei:
 - o beérkezett üzemazonosítási jelentések elbírálása, kötelezetés biztonsági dokumentáció készítésére;
 - o beérkezett biztonsági jelentés, elemzés és súlyos káresemény-elhárítási terv, (belső védelmi terv) elbírálása, amelynek része a biztonsági dokumentáció valóságtartalmának helyszíni vizsgálattal történő helyszíni vizsgálata;
 - o kötelezés megelőzési és következménycsökkentő intézkedések üzemeltetői bevezetésére;
 - o veszélyességi övezet kijelölése hatósági határozatban.

A Kat. tv. IV. fejezetében rögzítettek alapján iparbiztonsági hatósági engedélyezési feladatok jelentkeznek az (1) újonnan létesülő veszélyes üzem vagy létesítmény építési engedélyezési, illetve a veszélyes tevékenység végzésére irányuló eljárásokban, (2) veszélyes tevékenység ismételt folytatására irányuló eljárásban; valamint (3) már működő veszélyes üzem jelentős változtatása esetében. A másodfokú hatóság a BM OKF, míg első fokon a megyei és fővárosi katasztrófavédelmi igazgatóságok járnak el.

- Biztonsági dokumentáció *hatósági felülvizsgálati* tevékenység, amelynek főbb elemei az alábbiak
 - o soros felülvizsgálat, biztonsági jelentés és elemzés esetében 5 évente, míg belső védelmi terv esetében 3 évente;
 - o soron kívüli felülvizsgálat az üzemben bekövetkező jelentős változtatás, súlyos baleset vagy üzemzavar, műszaki fejlődés vagy korszerűbb veszélyazonosítási és hatáselemzési módszerek fejlődése okán.

Soros és soron kívüli felülvizsgálati tevékenységhez helyszíni szemle társul, amelynek alapján – a hatóság döntése szerint – biztonsági dokumentációs vagy a védelmi tervek engedélyezési eljárás keretében történő felülvizsgálata történik.

- Veszélyes üzem *hatósági ellenőrzési* tevékenység, amelynek főbb elemei a következők:
 - o tervezett hatósági ellenőrzések, amelyek fajtái:
 - időszakos hatósági ellenőrzés, amely a biztonsági dokumentációban és a hatósági határozatokban rögzítettek ellenőrzését foglalja magában;
 - belső védelmi terv gyakorlatok hatósági ellenőrzése;
 - társhatóság bevonásával történő (supervisor) hatósági ellenőrzések.
 - o nem tervezett (soron kívüli) hatósági ellenőrzések helyszíni szemle keretében, amelyek
 - utóellenőrzés az időszakos hatósági ellenőrzés alapján;
 - üzemeltetői bejelentések (pl.: üzem megszűnése, vagy a működés ideiglenes szüneteltetése) alapján történő ellenőrzés;
 - üzemzavarok, balesetek körülményeinek vizsgálata helyszíni szemle keretében (káreseti helyszíni szemle).

- Szankcionálási tevékenység, amelyhez a következők tartoznak:
 - o katasztrófavédelmi bírságotlasi tevékenység külön végrehajtási rendeletben megadott szabálytalanságok és mulasztások esetében;
 - o eljárási bírság a közigazgatási eljárás keretében;
 - o engedély visszavonása és veszélyes tevékenység végzésének megtiltása;
 - o veszélyes tevékenység korlátozása alsó küszöbérték alá csökkentéssel, vagy felfüggesztéssel;
 - o biztonsági intézkedések (őrzés, veszélyes anyag elszállítása, stb) alkalmazása.

A jogi szabályozás *katasztrófavédelmi feladatainak* teljesítése kapcsán fő feladatként a következőket azonosíthatjuk:

- települési külső védelmi terv elkészítése, felülvizsgálata és alkalmazása;
- nyilvánosság biztosítása (építési eljárás és jelentős változtatás esetén);
- külső védelmi terv gyakorlatok megszervezése és lebonyolítása (kijelölt üzemeknél);
- belső védelmi terv gyakorlatok ellenőrzése és minősítése;
- a veszélyességi övezetben történő fejlesztések figyelemmel kísérése;
- kapcsolódó egyedi katasztrófavédelmi feladatok teljesítése, mint például katasztrófavédelmi monitoring és riasztó, tájékoztató rendszerek létrehozása.

A jogi szabályozás végrehajtása esetében a hatósági feladatok a BM OKF területi szintjén (20 területi szintű katasztrófavédelmi igazgatóság), míg a végrehajtás katasztrófavédelmi feladatait helyi szinten (65 helyi szintű katasztrófavédelmi kirendeltség) hajtják végre. A BM OKF szervezetében működő Veszélyes Üzemek Főosztály pedig a területi szervek irányába szakirányítást végez.

cb) Üzemeltetői tevékenységek:

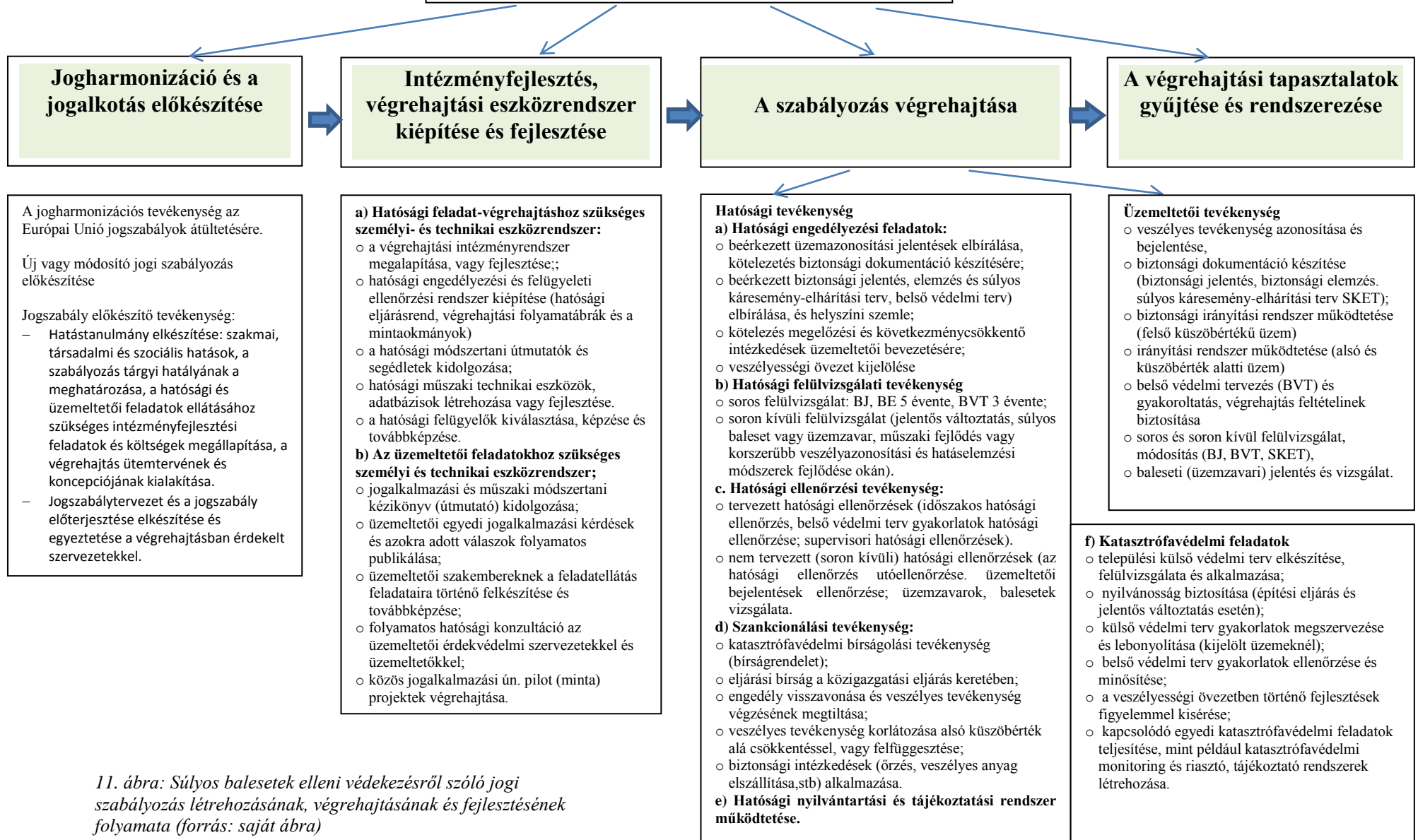
Az szabályozás végrehajtásának üzemeltetői feladatai változnak az üzem státuszától (felső-, alsó küszöbértékű üzem, küszöbérték alatti üzem), amelyek a következők:

- veszélyes tevékenység azonosítása és bejelentése,
- biztonsági dokumentáció készítése
 - o biztonsági jelentés (felső küszöbértékű üzem)
 - o biztonsági elemzés (alsó küszöbértékű üzem)
 - o súlyos káresemény-elhárítási terv (küszöbérték alatti üzem)
- biztonsági irányítási rendszer működtetése (felső küszöbértékű üzem)
- irányítási rendszer működtetése (alsó küszöbértékű üzem és küszöbérték alatti üzem)
- belső védelmi tervezés (BVT) és gyakoroltatás,
- soros és soron kívül felülvizsgálat (BJ, BVT),
- baleseti (üzemzavari) jelentés és vizsgálat.

d) Végrehajtási tapasztalatok gyűjtése és rendszerezése

A jogalkalmazási és feladat végrehajtási tapasztalatok éves jelentésekben, egyedi beszámolóokban, balesetek és üzemzavarok kivizsgálási eredményeiben testesülnek, amelyek alapján előterjesztés készülhet a jogi szabályozás jog-, intézmény és eszközrendszerének módosításra. Az előterjesztésben tervek és koncepciók felvázolására, illetve konkrét jogi szabályozást vagy BM OKF belső szabályozás érintő szövegjavaslatok kerülnek elhelyezésre. Az előterjesztések alapján ismételt megkezdődik a jogalkotási, intézményfejlesztési és végrehajtási tevékenység.

Súlyos balesetek elleni védekezésről szóló jogi szabályozás létrehozásának, végrehajtásának és fejlesztésének folyamata (állami feladatok)

11. ábra: Súlyos balesetek elleni védekezésről szóló jogi szabályozás létrehozásának, végrehajtásának és fejlesztésének folyamata (forrás: saját ábra)

3.3A súlyos balesetek elleni védekezésről szóló jogi szabályozás tartama és felépítése

Magyarország EU csatlakozás időpontjáig végrehajtotta a Seveso II. Irányelv átültetésével kapcsolatos kötelezettségeit. A jogi szabályozás, a végrehajtásra kiépült intézményrendszer folyamatos fejlesztésének lehettünk tanúi. 2011-ben a katasztrófavédelemmel kapcsolatos jogi szabályozási rendszer megreformálásra került. A katasztrófavédelmi törvény IV. fejezete foglalkozik a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel. Végrehajtási rendelete a 219/2011. (X. 20.) Korm. rendelet a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről. [42]

A következőkben a jogi szabályozás hazai jogintézményeit, a végrehajtandó feladatait (intézkedéseit) és az alkalmazott eszközrendszert fogom értékelni és rendszerbe foglalni.

A súlyos balesetek elleni védekezésről szóló jogi szabályozás hazai jogintézményeit, a végrehajtandó feladatokat (intézkedéseket) és az alkalmazott eszközrendszert három fő csoportba lehet sorolni a feladatok végrehajtásának időszak alapján, amelyek

- a) a megelőzési és felkészülési időszak;
- b) a védekezési (balesetelhárítási) időszak; és
- c) a helyreállítási időszak.

A súlyos balesetek elleni védekezésről szóló jogi szabályozás üzemeltetői és hatósági megelőzési és felkészülési intézkedéseit alapvetően két csoportba lehet sorolni:

- megelőzési intézkedések, amelyek a súlyos baleset vagy üzemzavar bekövetkezésének kiküszöbölésére szolgálnak,
- a következmény csökkentő (felkészülési jellegű) intézkedések pedig a már bekövetkezett események hatásainak csökkentését, vagy elhárítását tűzik ki célul.

3.3.1 A jogi szabályozás megelőzési jogintézményei, intézkedései és az alkalmazott eszközrendszer

A megelőzési jogintézmények közé üzemeltetői oldalról a súlyos balesetek bekövetkezését kiküszöbölő tervezési, műszaki, szervezési és irányítási intézkedéseket soroljuk, míg hatósági oldalról a hatósági engedélyezési és felügyeleti rendszer intézkedéseit emelhetjük ki. A megelőzési intézkedések eredményessége elsősorban az üzemeltetői kötelezettségek végrehajtásának minőségétől, valamint az iparbiztonsági hatósági jogalkalmazás hatékonyságától függ.

A megelőzési jogintézmények és eszközök közé üzemeltetői oldalról a következőket sorolhatjuk:

- veszélyes tevékenység azonosítása és bejelentése;
- biztonsági dokumentáció készítése (biztonsági jelentés, biztonsági elemzés és súlyos káresemény-elhárítási terv) és hatósági elbírálásra történő benyújtása;
- biztonsági elemzés és jelentés soros és soron kívül felülvizsgálata,
- súlyos káresemény-elhárítási terv felülvizsgálata;
- biztonsági irányítási rendszer kiépítése és működtetése felső küszöbértékű üzem esetében;

- irányítási rendszer kiépítése és működtetése alsó küszöbértékű és küszöbérték alatti üzem esetében.

A katasztrófavédelem iparbiztonsági hatósági megelőzési tevékenységek közé a következők sorolhatók a következők:

- hatósági engedélyezési és felülvizsgálati feladatok:
- hatósági ellenőrzési tevékenység:
- szankcionálási tevékenység:
- hatósági nyilvántartási és tájékoztatási rendszer működtetése. [43]

a) A veszélyes tevékenység azonosítása és bejelentése, az üzemek kategorizálása, biztonsági dokumentáció készítési kötelezettség

A veszélyes tevékenységek azonosítása a törvény végrehajtása szempontjából alapvető normának tekinthető. Ezt a végrehajtási rendelet az 1. mellékletben részletezett anyaglisták és értelmező rendelkezéseik alapján szabályozza. A veszélyes anyagok és készítmények nyilvántartásáról, veszélyességi osztályba sorolásáról, csomagolásáról a kémiai biztonsági törvény rendelkezik.

A küszöbérték alatti üzemek üzemeltetőinek bejelentkezési kötelezettsége van. A hatóság a vonatkozó kormányrendeletben foglalt kritériumok alapján az üzemeltetőt súlyos káresemény elhárítási terv készítésére kötelezheti, valamint előírhatja a veszélyeztetett településekre vonatkozó külső védelmi tervek készítését. [44]

Az alsó küszöbértéket elérő, de a felsőt el nem érő veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem üzemeltetőjének a jogszabály szerint biztonsági elemzést kell készítenie. A biztonsági elemzésben az üzemeltető bizonyítja azt, hogy megfelelő célokat, irányítási rendszert és védekezési feladatokat határozott meg a lakosság és a környezet magas fokú védelmének biztosítása érdekében.

A felső küszöbértéket elérő vagy ezt meghaladó veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem üzemeltetője biztonsági jelentést készít. A biztonsági jelentés alapvető okmány, amely a felső küszöbértékű veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem üzemeltetője minden – a súlyos balesetek megelőzésével, és az ellenük való védekezéssel kapcsolatos – tevékenységének alapját képezi. [45]

A következő táblázat az üzemeltetői státusztól függő dokumentáció készítési kötelezettséget szemlélteti:

4. sz. táblázat: A súlyos ipari baleset-megelőzés dokumentációs rendszer (saját forrás)

Küszöbérték alatti üzem	Alsó küszöbértékű veszélyes anyaggal foglalkozó üzem	Felső küszöbértékű veszélyes anyaggal foglalkozó üzem
-	Biztonsági elemzés	Biztonsági jelentés
Súlyos káresemény-elhárítási terv	Belső védelmi terv	
Hatósági döntés alapján külső védelmi terv	Külső védelmi terv	
-	Településrendezési tervezés	
Kat.. tv. alapján	Seveso II. Irányelv szerint	

b) Hatósági engedélyezési tevékenység

A szabályozás lényeges – megelőzési jellegű – követelménye a veszélyes tevékenységekkel kapcsolatos hatósági hozzájárulás jogintézménye.

A hatóság a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve. A katasztrófavédelmi törvény szerint a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemre, veszélyes anyagokkal foglalkozó létesítményre építési engedély csak a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve (továbbiakban: hatóság) katasztrófavédelmi engedélye alapján adható. Veszélyes tevékenység kizárólag a hatóság katasztrófavédelmi engedélyével végezhető.

Az építési engedélyezéshez és a veszélyes tevékenység végzéséhez szükséges katasztrófavédelmi engedély iránti kérelemhez az üzemeltetőnek csatolni kell a biztonsági jelentést vagy biztonsági elemzést. A biztonsági elemzés és jelentés veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzésre és elhárítására vonatkozó előírásait úgy kell kialakítani, hogy képes legyen biztosítani az egészség és a környezet magas fokú védelmét. Ennek érdekében tartalmaznia kell a védekezéshez szükséges erőkre és eszközökre, a szervezési és vezetési rendszerre vonatkozó elgondolást is.

A küszöbérték alatti üzem üzemeltetője a veszélyes anyagokkal kapcsolatos tevékenységet a külön jogszabályban meghatározott módon és adattartalommal a hatóságnak bejelenti. Az üzemeltető kötelessége elkészíteni a súlyos káresemény elhárítási tervet, melyet a hatóság értékeli, és dönt a katasztrófavédelmi engedély kiadásáról.

A hatóság tevékenységének célja és lényege, hogy megítélje, az üzemeltető által adott információk a valóságnak megfelelnek-e, minden tőle elvárhatót megtett a súlyos balesetek elkerülése és káros hatásaik csökkentése érdekében, és főként, hogy az üzem biztonsági színvonala az elvárásoknak megfelel-e. [46]

c) Hatósági ellenőrzési tevékenység

A hatóság a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzése, valamint a jogszabályban, illetve hatósági határozatban foglalt kötelezettségek teljesülése érdekében a külön jogszabályban meghatározott gyakorisággal hatósági ellenőrzést tart. A hatóság a IV. fejezet hatálya alá tartozó üzemekre vonatkozóan koordinálja az ágazati hatósági feladatokat ellátó szervezetek (társhatóságok) hatósági ellenőrzéseit, ennek keretében a társhatóságok részére hatósági ellenőrzés foganatosítására vonatkozó javaslatot tesz, több társhatóság bevonásával együttes ellenőrzéseket szervez.

A veszélyes anyaggal foglalkozó üzem telephelye szerint illetékes polgármesternek az üzemeltetővel és a hatósággal együttműködve külön jogszabályban meghatározottak szerint biztosítani kell, hogy a lakosság véleményt nyilváníthasson az új veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem építésére, vagy a már működő veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem tevékenységének jelentős változtatására vonatkozó engedély kiadása előtt.

d) Szankcionálási tevékenység

Ha az üzemeltető a biztonságos működéssel kapcsolatos kötelezettségeit nem teljesíti és a biztonságos üzemeltetés feltételeiben súlyos hiányosság jelentkezik, akkor a hatóság az engedély visszavonásával a veszélyes tevékenység folytatását megtiltja.

A hatóság katasztrófavédelmi bírság kiszabására jogosult a katasztrófavédelmi engedély nélkül végzett engedélyköteles tevékenység végzése esetén, a IV. fejezetben és a végrehajtási rendeletekben, vagy az azok alapján meghozott hatósági döntésben foglalt előírások elmulasztása esetén, a veszélyes tevékenységgel kapcsolatos súlyos balesettel, vagy üzemzavarral összefüggésben megelőző, elhárító és helyreállító intézkedésekre vonatkozó kötelezettség be nem tartása esetén.

e) Biztonsági dokumentáció készítése, felülvizsgálata, elbírálása

Az üzemeltető a biztonsági elemzést vagy a biztonsági jelentést tartalmazó dokumentumot a veszélyes tevékenység bejelentéséhez, illetőleg új veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem létesítésével kapcsolatos engedély iránti kérelméhez mellékeli. A biztonsági elemzésben és biztonsági jelentésben az üzemeltető bemutatja a súlyos baleset megelőzésével, és hatásai elleni védekezéssel kapcsolatban kialakított fő célkitűzéseit, valamint olyan eszközrendszert, vállalati szervezetet és vezetési rendszert határoz meg, amely garantálja az ember és a környezet magas fokú védelmét.

A hatóság a biztonsági elemzés és biztonsági jelentés valóságtartalmát helyszíni vizsgálattal ellenőrzi, szükség szerint kiegészítő tájékoztatást kérhet. Amennyiben az üzemeltető által tervezett intézkedések nem felelnek meg a valóságos veszélyeztető hatásnak a hatóság az üzemeltetőt a súlyos balesetek megelőzésével, vagy az ellenük való védekezéssel kapcsolatosan kiegészítő intézkedésekre kötelezi.

Az üzemeltető a biztonsági elemzést és a biztonsági jelentés rendszeresen, de legalább ötvenként felülvizsgálja. A biztonsági elemzést és biztonsági jelentést soron kívül felülvizsgálja, ha az üzemben olyan változások történtek, amelynek súlyos baleset kockázatát növelő esetleg csökkentő, vagy a védekezés feltételeit érintő hatása van. A felülvizsgálatról készült jegyzőkönyvet az üzemeltető a hatóságnak haladéktalanul megküldi. Ha a felülvizsgálat eredményeképpen a biztonsági jelentést, illetve a biztonsági elemzést módosítani szükséges, akkor annak módosítással érintett részét, jelentős tartalmi módosítás esetén a módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt biztonsági jelentést vagy biztonsági elemzést az üzemeltető a hatóság határozatában meghatározott határidőn belül megküldi a hatóságnak.

A biztonsági elemzés és biztonsági jelentés tartalmazza az üzemeltetőnek a súlyos balesetek megelőzésével illetőleg a bekövetkezett balesetek elleni védekezéssel kapcsolatos fő célkitűzéseit, a balesetek megelőzésével, illetőleg a bekövetkezett balesetek elleni védekezéssel kapcsolatos elveit.

A súlyos káresemény elhárítási terv tartalmazza az üzem veszélyeztető hatásainak elemzését, valamint a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzését, elhárítását és hatásainak csökkentését szolgáló intézkedések végrehajtásának rendjét, feltételeit. A terv szerves része a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzését és elhárítását biztosító irányítási rendszer bemutatása.

Az üzemeltető a súlyos káresemény elhárítási tervet rendszeresen, de legalább háromévenként felülvizsgálja. A súlyos káresemény elhárítási tervet soron kívül felülvizsgálja, ha az üzemben olyan változások történtek, amelynek súlyos baleset kockázatát növelő esetleg csökkentő, vagy a védekezés feltételeit érintő hatása van. A felülvizsgálatról készült jegyzőkönyvet az üzemeltető a hatóságnak haladéktalanul megküldi.

Ha a felülvizsgálat eredményeképpen súlyos káresemény elhárítási tervet módosítani szükséges, akkor annak módosítással érintett részét, jelentős tartalmi módosítás esetén a módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt súlyos káresemény elhárítási tervet az üzemeltető a hatóság határozatában meghatározott határidőn belül megküldi a hatóságnak. [47]

f) Biztonsági irányítási rendszer kiépítése és működtetése

Felső küszöbértékű veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem üzemeltetője a biztonsági jelentés részeként biztonsági irányítási rendszert hoz létre. A biztonsági jelentésnek szerves része a biztonsági irányítási rendszer bemutatása. Az üzemeltető a biztonsági irányítási rendszert beépíti a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem általános vezetési rendszerébe. A biztonsági jelentésben az üzemeltető bemutatja a biztonsági irányítási rendszer szervezeti felépítését. A leírásban a szervezet minden szintjén megjelöli a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzésébe és az ellenük való védekezés irányításába, végrehajtásába bevont személyeket, azok feladat- és hatáskörét, felkészítésükhöz szükséges követelményeket és erőforrásokat.

Az elvégzett veszélyazonosítás és kockázatelemzés eredményei alapján az üzemeltető kialakítja, illetőleg felülvizsgálja, és szükség szerint kiegészíti a biztonsági irányítási rendszer normáit: kidolgozza, illetőleg kiegészíti és alkalmazza a biztonságos üzemre vonatkozó technológiai leírásokat, utasításokat és más szabályzókat.

A normák kialakításába – az őket érintő területeken és mértékben – a végrehajtó személyzetet is bevonja. Részükre a megfelelő feltételeket és felkészítést biztosítja. A normarendszerben figyelembe veszi a normálüzemi technológiákat, a leállításokat, az indításokat, a berendezések karbantartását és a technológiai veszélyhelyzeteket is. A biztonsági irányítási rendszer normáit megismerteti a fenti tevékenységekben érintett személyekkel is.

Az üzemeltető figyelmet fordít a berendezésekben, a tárolóeszközökben és a gyártásban végrehajtott változtatásokra. E változtatásoknak a biztonságra vonatkozó vetületeit már a változtatások tervezése és kivitelezése során előzetesen figyelembe veszi.

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzésével kapcsolatosan kitűzött célok elérésének folyamatos vizsgálata érdekében az üzemeltető módszereket dolgoz ki, és ezek szerint cselekszik. A megelőzéssel kapcsolatos feladatok végrehajtásának helyzetét folyamatosan értékeli. A hiányosságokat feltárja, és kialakítja az azok kiküszöböléséhez szükséges módszereket.

A feladatok érintik a jelentési rendszert is, amelyben az üzemeltető a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetokról vagy eseményekről ad tájékoztatást. A jelentésekben külön figyelmet érdemelnek az olyan baleseti események, amelyek a biztonsági rendszer zavarait mutatják. Az ilyen események hátterét feltárja, tapasztalatait értékeli, a következtetéseket levonja, és ezek alapján intézkedik a megelőzéssel vagy az elhárítással kapcsolatban szükségessé vált feladatokra.

Amennyiben az üzemeltető a biztonsági irányítási rendszerről – arra hivatott és a nemzetközi gyakorlatban elfogadott – minőségtanúsító szervezet tanúsítványát mellékeli a biztonsági jelentés hatóság részére történő megküldésekor, akkor a biztonsági irányítási rendszer bemutatását nem kell megküldeni, de azokat a hatóság kérésére hozzáférhetővé kell tenni. [47]

3.3.2 A felkészülési (következménycsökkentő) jogintézményei és intézkedései

A felkészülési jellegű jogintézmények közé üzemeltetői oldalról elsősorban a településrendezési, valamint az üzemi belső védelmi tervezési, felülvizsgálati és gyakoroltatási kötelezettséget és feladatot soroljuk. A hatóság feladata a települési külső védelmi terv elkészítése és felülvizsgálata.

a) Településrendezési tervezés, veszélyességi övezet kijelölése és a fejlesztések ellenőrzése

A hatóság a súlyos baleset következményeinek csökkentése érdekében, a biztonsági jelentés vagy a biztonsági elemzés elfogadásával egyidejűleg, a katasztrófavédelmi engedélyben kijelöli a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem körüli veszélyességi övezet határait. A veszélyességi övezeten belül a fejlesztések korlátozhatók, és a külön jogszabályban meghatározott lakosságvédelmi intézkedések hozhatók. A hatóság a veszélyességi övezet határaitól tájékoztatja az érintett polgármestert, és kezdeményezi a veszélyességi övezetnek a településszerkezeti tervben való feltüntetését.

A hatóság – veszélyességi övezetben élők száma, elhelyezkedése, védettsége és a környezetrendezési elemek mellett – a veszélyességi övezetben található veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemek, és más építmények, épületek alapján ítéli meg azt, hogy a veszélyességi övezetben engedélyezhető-e: új veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem létesítése, a meglévő veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem olyan mértékben történő fejlesztése, amely a biztonsági jelentés vagy a biztonsági elemzés kiegészítését igényli. A hatóság vélemény nyilvánít az út-, vasúthálózat, a közművek fejlesztéséről, valamint más beruházásról vagy fejlesztésről.

A veszélyességi övezetben történő fejlesztéssel kapcsolatos állásfoglalás kialakítására a polgármester kezdeményezésére a hatóság bizottságot hoz létre a megyei népegészségügyi szakigazgatási szerv, az illetékes környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőség, a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem és a felterjesztéssel érintett települési önkormányzat képviselőiből. A bizottság a veszélyeztetés figyelembevételével nyilvánít véleményt a veszélyességi övezetben tervezett fejlesztésekről. [48]

b) Belső védelmi tervezés, felülvizsgálat, gyakoroltatás

A veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem üzemeltetőjének a biztonsági jelentésben vagy a biztonsági elemzésben szereplő veszélyek következményeinek elhárítására érdekében belső védelmi tervet kell készítenie. A belső védelmi terv a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek kialakulásának megelőzését, a balesetek elhárítását, következményeinek mérséklését szolgáló intézkedések megtételét, az értesítési, riasztási, felkészítési feladatok veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemen, veszélyes anyagokkal foglalkozó létesítményen belüli végrehajtásának rendjét, feltételeit szabályozó üzemeltetői okmány. A belső védelmi tervben megjelölt feladatok végrehajtásához szükséges feltételeket az üzemeltető biztosítja.

Az üzemeltető a belső védelmi tervben foglaltak megvalósíthatóságát rendszeresen ellenőrzi. Ennek érdekében évente folytat le olyan gyakorlatot, ahol a tervben megjelölt szervezetek valamely részét, valamint háromévente olyan gyakorlatot, ahol a tervben megjelölt szervezetek egészét gyakoroltatja. [48]

c) A belső védelmi terv minősítése és a begyakorlás ellenőrzése

A hatóság ellenőrzi az üzemeltető által benyújtott belső védelmi tervet. Ennek során megvizsgálja, hogy a belső védelmi tervben meghatározott védelmi intézkedések arányban állnak-e a biztonsági jelentésben vagy a biztonsági elemzésben meghatározott veszélyeztető hatásokkal, továbbá megvizsgálja, hogy a tervezett intézkedésekben megjelölt feladatok végrehajtásának megvannak-e a feltételei. A feladatok és a feltételek realizálását a hatóság helyszíni vizsgálattal (gyakorlat tartásával) is ellenőrzi. [48]

d) Külső védelmi tervezés, felülvizsgálat, gyakoroltatás

A veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem biztonsági jelentésében vagy a hatóság döntése alapján a biztonsági elemzésében vagy a súlyos káresemény elhárítási tervben bemutatott veszélyeztető hatások elleni védekezés érdekében a veszélyeztetett településeken külső védelmi tervet kell készíteni a biztonsági dokumentáció elfogadását követő 6 hónapon belül.

A külső védelmi terveket a hivatásos katasztrófavédelmi szerv helyi szerve a veszélyeztetett települések polgármestereinek közreműködésével készíti el. A külső védelmi terv elkészítésében a mentőszolgálat, a rendőrség, a fővárosi és megyei kormányhivatal népegészségügyi szakigazgatási szerve, az illetékes környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőség és az üzemeltető részt vesz és véleményt nyilvánít. A külső védelmi tervek tartalmi követelményeit és elkészítésének határidejét a vonatkozó kormányrendelet 9. melléklete tartalmazza. A külső védelmi tervek elkészítésének és gyakoroltatásának költségeit a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve saját költségvetése terhére biztosítja.

Felső küszöbértékű veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem esetében a polgármester a külső védelmi tervről 21 nappal hirtetményt tesz közzé a vonatkozó kormányrendelet 10. melléklet 6. pontjában felsoroltaknak megfelelően, amely idő alatt a lakosság ahhoz észrevételeket tehet. A polgármester a külső védelmi tervvel kapcsolatos észrevételeit a hozzá érkezett lakossági észrevételekkel együtt a hatóság helyi szervének a hirdetményi közzététel lezárását követő 8 napon belül megküldi. A hivatásos katasztrófavédelmi szerv helyi szerve az észrevételekkel kapcsolatos véleményét és a figyelembe vett észrevételek alapján átdolgozott külső védelmi tervet megküldi a hatóság területi szervének a hirdetményi közzététel lezárását követő 20 napon belül.

A hatóság a külső védelmi tervet annak kézhezvételét követően megvizsgálja, majd véleményét a hivatásos katasztrófavédelmi szerv helyi szervének megküldi, amely a polgármesterrel együtt a vélemény alapján elkészíti a külső védelmi tervet.

A jóváhagyott külső védelmi tervet a hatóság területi szerve megküldi a bekezdésben felsorolt szervezetek számára.

Amennyiben a hatóság döntése alapján alsó küszöbértékű veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem valamint küszöbérték alatti üzem által érintett településre külső védelmi terv készítése szükséges, a hatóság tájékoztatja erről a polgármestert és a hivatásos katasztrófavédelmi szerv illetékes helyi szervét. A külső védelmi terv a hirdetményi közzététel és a közmeghallgatás biztosítása nélkül, a vonatkozó kormányrendelet 9. mellékletben meghatározott tartalmi és formai követelményeknek megfelelően készül.

Egy külső védelmi terv készül abban az esetben is, ha az adott települést több veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem vagy küszöbérték alatti üzem veszélyeztető hatásai érhetik.

A külső védelmi tervet legalább háromévente vagy az új, vagy a módosított biztonsági jelentés, biztonsági elemzés vagy súlyos káresemény elhárítási terv hatóság által történő elfogadását követően felül kell vizsgálni és szükség szerint módosítani kell.

A hatóság – az illetékes polgármesterrel együttműködve – a külső védelmi tervben foglaltak megvalósíthatóságát rendszeresen ellenőrzi. Ennek érdekében évente folytat le olyan gyakorlatot, ahol a tervben megjelölt szervezetek valamely részét, valamint háromévente olyan gyakorlatot, ahol a tervben megjelölt szervezetek egészét gyakoroltatja. [48]

e) Lakossági tájékoztatás és a nyilvánosság biztosítása

A hatóság a felső küszöbértékű veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem által veszélyeztetett település polgármesterének közreműködésével, a külső védelmi terv jóváhagyásával egyidejűleg tájékoztató kiadványt készít. Ebben tájékoztatja a lakosságot és a közzétett anyagokat a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemről, a lehetséges veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetekről, vagy a veszélyes anyagokkal kapcsolatos üzemzavarról és az ellenük való védekezés lehetőségeiről. A kiadvány a biztonsági jelentés, és a külső védelmi terv alapján közérthető formában készül. A kiadvány nyilvánosságra hozataláról a polgármester gondoskodik. A kiadványt a biztonsági jelentés, vagy a külső védelmi terv módosítása esetén haladéktalanul, de legalább háromévente felül kell vizsgálni. A kiadványt szükség esetén, de legalább ötvenként újra ki kell adni.

A polgármester a hatóságtól érkezett biztonsági jelentés kézhezvételét követő 15 napon belül a helyben szokásos módon hirdetményt tesz közzé. A biztonsági jelentést teljes terjedelemben bárki számára, a hirdetmény közzétételét követő 21 napig hozzáférhetővé kell tenni. A lakosság az észrevételeit ez idő alatt belül teheti meg. A polgármester – amennyiben közmeghallgatást tart – észrevételeit a hozzá érkezett lakossági észrevételekkel együtt, a közmeghallgatás időpontja előtt legalább 5 nappal megküldi a hatóságnak.

Új veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem létesítésekor, vagy már működő ilyen üzem tevékenységének módosításakor a polgármester közmeghallgatást tart. A polgármester köteles a közmeghallgatást a hirdetmény közzétételét követő 15 napon belül megtartani. A polgármester a közmeghallgatásra meghívja az üzemeltetőt, a hatóságot, valamint a társhatóságokat, és az érintett, előzetesen részvételi igényét bejelentő társadalmi szervezeteket, továbbá a veszélyeztetett településen elhelyezkedő katonai létesítmény képviselőjét is. [48]

f) Kapcsolódó egyedi katasztrófavédelmi feladatok teljesítése

Továbbá a hatóságnak kell gondoskodnia a települések kockázatbecsléséről, majdan a települések katasztrófavédelmi besorolásáról, a veszély elhárítási tervek elkészítéséről. Az állampolgárokat polgári védelmi kötelezettségük révén lehetősége nyílik polgári védelmi szervezetekbe beosztani, hogy szükség esetén a polgármester mozgósíthassa őket.

A polgári védelmi szervezeteket fel kell készítenie mind elméletben, mind gyakorlatban. Jelenleg hazánkban megkülönböztetünk országos, területi, települési és munkahelyi polgári védelmi szervezeteket.

A hatóság feladatai közé sorolható a lakosságvédelmi intézkedések bevezetése is, melyről az egyéni, kollektív, a helyi és távolsági védelem útján gondoskodik. A riasztó rendszerek karbantartása, s a lakosság megfelelő tájékoztatása sem elhanyagolható. [49]

g) A jogi szabályozás védekezési (baleset-elhárítási) jogintézményei és intézkedései

Az üzemeltető által bevezetett védekezési intézkedések a súlyos baleset és üzemzavar minősítése és bejelentése; a belső védelmi terv életbeléptetése és alkalmazása; üzemi vezetési törzs, védelmi infrastruktúra és védelmi szervezetek működtetése, azonnali baleset-elhárítási és mentési intézkedések bevezetése; tűzoltási, kárcsökkentési és baleset-elhárítási tevékenység végzése; Illetve az információszolgáltatás a hatóság számára a védekezési tevékenységhez.

A belső védelmi terv életbe léptetését követően azonnali baleset-elhárítási és mentési intézkedések bevezetése után megkezdődik a tűzoltási, műszaki mentési, egyes esetekben (mérgező anyagok jelenléte) a vegyi felderítési, egészségügyi ellátási és mindenoldalú biztosítási feladatok végrehajtása.

A belső védelmi terv következménycsökkentő szerepe csak akkor érvényesül, ha a tervben megjelölt havária szervezeteket ténylegesen létrehozták; releváns anyagi állománytáblával rendelkeznek, és ezek az eszközök és anyagok ténylegesen használható állapotban vannak; a védelmi infrastruktúrát létrehozták; a tervben megjelölt szervezetek megkapták a megjelölt feladataikra történő felkészítést és időarányosan végrehajtották a gyakoroltatást. [50]

Az iparbiztonsági hatóság által bevezetett védekezési intézkedések:

- a súlyos baleset és üzemzavar minősítése;
- a települési külső védelmi terv alkalmazása;
- a lakosság riasztása és tájékoztatása; a védekezésben résztvevő szervek készségbe helyezése;
- a védelemmel összefüggő azonnali intézkedések bevezetése;
- lakosságvédelmi intézkedések (helyi, egyéni és távolsági védelem, stb) alkalmazása,
- veszélyhelyzet kezelési operatív törzsek és központok működtetése;
- a védelmi bizottságok munkájában való részvétel;
- a nemzetközi egyezményekből adódó tájékoztatási kötelezettségek végrehajtása, szükség szerint segítségnyújtás.

Ipari baleset bekövetkezésekor bevezetendő lakosságvédelmi intézkedések az alábbiak:

- helyi védelem: az óvóhelyi védelem, valamint az elzárkóztatás;
- távolsági védelem: a kitelepítés, kimenekítés és az ebből adódó elhelyezési feladatok végrehajtása;
- egyéni védelem: a lakosság egyéni védőeszközökkel történő differenciált ellátása, különös tekintettel a menekülő eszközök széleskörű alkalmazására.

A védelem kiegészítő tényezői az alábbiak:

- a lakosság riasztásának megszervezése;
- a lakosság felkészítése a védekezés módozatainak végrehajtására és a mentésben való részvételre;
- a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak megelőző védelmének tervezése, szervezése;
- a hivatásos katasztrófavédelmi szervek és polgári védelmi szervezetek felkészítése fontos vagyontárgyak, kulturális javak védelmére;
- a mentési munkák tervezése, megszervezése és végrehajtása;
- a lakosság folyamatos tájékoztatása közvetlenül vagy a média útján.

A külső védelmi terv alapján végzett védekezés eredményei és hatékonysága nagy mértékben függ a beavatkozásban, a kárelhárításban és mentésben együttműködő üzemeltetői, katasztrófavédelmi és a védekezésben résztvevő társhatósági szervezetek közötti együttműködéstől, amelyben a fő szerep a katasztrófavédelmi illetékes szervére hárul.

3.3.3 A jogi szabályozás helyreállási jogintézményei és intézkedései

Az üzemeltető által bevezetett védekezési intézkedések a károk felmérése és a sérült létesítmények helyreállítása; súlyos baleset közepes és hosszú távú hatásainak elhárítása; és mentesítési feladatok végrehajtása; valamint jelentés az iparbiztonsági hatóság részére a helyreállítás eredményeiről.

Az iparbiztonsági hatóság által bevezetett védekezési intézkedések a lakosság alapvető életfeltételeinek biztosítása; a sérült infrastruktúra ideiglenes helyreállítása; mentesítési feladatokban történő közreműködés; a károk felmérésében való közreműködés; a segélyek eljuttatásában való közreműködés.

A helyreállítás során prioritást élvez az alapvető (kommunális, infrastrukturális) ellátási rendszerek helyreállítása, a kitelepítettek és kimenekítettek szükséges ideig történő ideiglenes elhelyezése és ellátása, a kárfelmérésben és kárbecslésben való részvétel és a beérkező segélyek kiosztásában való közreműködés.

A helyreállítási feladatok szakszerű végrehajtásához már a felkészülési időszakban tervezni kell a megfelelő erőket- és eszközöket, amelyek a helyi, területi és országos irányítási rendszerben kerülhetnek tervezésre és kárfelmérést követően alkalmazásra.

3.3.4 Üzemeltetői és hatósági intézkedések rendszerbe foglalása

Az ipari katasztrófák és súlyos balesetek kezelésére történő átfogó felkészülés során alapelveként érvényesül, hogy ezek elhárításában résztvevő szervezeteknek és szervezeteknek nemcsak a veszélyhelyzet-kezelés módjait, hanem a katasztrófa megakadályozásának eszközeit, az érintett lakosság ez irányú felkészítésének módszereit, az esetleges helyreállításban számításba vehető erőket és eszközöket is egyaránt figyelembe kell venniük.

Ez a gyakorlatban a megelőzés, felkészítés, veszélyhelyzet-kezelés és helyreállítás egymásra épülő feladat rendszerét jelenti.

A megelőzés során fontos tevékenységként jelentkezik a lehetséges veszélyeztető tényezők számbavétele, a vonatkozó hatósági előírások (építési, telepítési, biztonsági, stb.) betartása, a szükséges törvények és jogszabályok megalkotása, a lakosság folyamatos tájékoztatása és az ezzel szoros kapcsolatban álló minden veszélyhelyzetre kiterjedő tervezés.

A veszélyhelyzet-kezelés tekintetében kiemelt jelentőséggel bír a tervekben foglaltak megvalósítása, a mentésben résztvevő szervezetek, hatóságok készenlétbe helyezése és aktivizálása. A veszélyhelyzet felszámolására irányuló rendkívüli intézkedések bevezetése a veszélyhelyzeti műveleti központok aktivizálását, az operatív csoportok létrehozását, az elhárítás érdekében szükséges beavatkozások és közvetlen kárelhárítás azonnali megkezdését, a kutatás – mentés megszervezését, a feladat végrehajtáshoz szükséges további erőforrások mozgósítását jelenti.

A helyreállítás során prioritást élvez az alapvető (kommunális, infrastrukturális) ellátási rendszerek helyreállítása, a kitelepítettek és kimenekítettek szükséges ideig történő ideiglenes elhelyezése és ellátása, a kárfelmérésben és kárbecslésben való részvétel és a beérkező segélyek kiosztásában való közreműködés.

A következő ábrán foglalom össze és rendszerezem a megelőzési-felkészülési, a védekezési (baleset-elhárítási), valamint a helyreállítási jogintézményeket és azok eredményit az üzemeltetői és hatósági intézkedéseket.

Az ábra alapján jól érzékelhető, hogy a súlyos balesetek elleni védekezés egyes időszakaiban bevezetett intézkedések egymásra épülő rendszert alkotnak, valamint azt hogy az üzemeltetői és a katasztrófavédelmi hatósági intézkedések kölcsönösen függenek egymástól. Azok hatékonyságát meghatározza az együttműködés szintje.

12. ábra: Üzemeltetői és hatósági intézkedések rendszerbe foglalása (saját ábra)

3.3.5 A hatósági döntéshozatal műszaki követelményei és eszközei

A hatóság megvizsgálja a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem valamint a küszöbérték alatti üzem lehetséges súlyos balesete káros következményeit a környezetben élő lakosság vonatkozásában. A mellékletben megadott kritériumokkal összevetve határozza meg, hogy az üzem által jelentett kockázat elfogadható-e vagy nem. Amennyiben nem fogadható el, úgy a hatóság eldönti lehet-e a veszélyeztetést csökkenteni, vagy a veszélyes tevékenységet fel kell-e függeszteni. [51]

A veszélyes ipari üzem tevékenységének engedélyezési kritériumait a végrehajtási rendelet 7. sz. melléklete tartalmazza. A hatóságnak az következő táblázatban rögzített területeken szükséges minősíteni a veszélyes üzem tevékenységét:

5. sz. táblázat: A hatósági döntéshozatal műszaki követelményei és eszközei (saját forrás)

Minősítési terület	Minősítési kritérium és szempontrendszer, műszaki követelmények	Alkalmazott hatósági eszköz
Veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem által okozott veszélyeztettség minősítése	Kockázati alapú mennyiségi kockázatelemzés eredményei. A halálozás egyéni kockázatának és a társadalmi kockázatnak műszaki követelményei a végrehajtási rendeletben	Kockázat elemző szoftver.(DNV PhastRisk 6.53) Nemzetközileg elfogadott eljárások és módszerek, valamint adattárak.
Veszélyességi övezet kijelölése	A sérülés egyéni kockázatának követelményei a végrehajtási rendeletben.	Holland színes könyvek. Hatósági eljárásrend.
A veszélyességi övezetben történő fejlesztésre vonatkozó állásfoglalás	Általános követelmények táblázatba foglalva az építmények jellege és az egyes zónák rendszerében	Végrehajtási rendelet. Hatósági eljárásrend.
Belső védelmi terv	Veszélyeztetett terület számítása következményelemzéssel. Konkrét műszaki követelmények nincsenek megadva. Végrehajtási rendeletben megadott minőségi kritériumok. Védelmi intézkedések arányban állnak-e a biztonsági dokumentációban meghatározott veszélyeztető hatásokkal, A tervezett intézkedésekben megjelölt feladatok végrehajtásának megvannak-e a feltételei.	Következmény elemző szoftver.(DNV PhastRisk 6.53) Nemzetközileg elfogadott eljárások és módszerek, valamint adattárak. Holland színes könyvek. Hatósági eljárásrend.
Súlyos káresemény-elhárítási terv	Végrehajtási rendelet mellékletében megadott következmény alapú mennyiségi követelmények. A tervben meghatározott védelmi intézkedések arányban állnak-e a bemutatott veszélyeztető hatásokkal. A tervezett intézkedésekben megjelölt feladatok végrehajtásának megvannak-e a feltételei.	
Külső védelmi terv	A külső védelmi tervben meghatározott védelmi intézkedések arányban állnak-e az üzemeltető által megadott veszélyeztető hatásokkal. A tervezett intézkedésekben megjelölt feladatok végrehajtásának megvannak-e a feltételei.	Hatósági eljárásrend. Külső védelmi terv készítése és minősítése.
Biztonsági irányítási rendszer	A minőségi jellegű ellenőrzési követelmények (szempontrendszer) a hatósági eljárásrendben vannak rögzítve.	Hatósági eljárásrend. Ellenőrzési szempontrendszer (kérdéslista)

4. IPARBIZTONSÁGI KÉPZÉSI- ÉS TOVÁBBKÉPZÉSI RENDSZER VIZSGÁLATA ÉS RENDSZERBE FOGLALÁSA

Az első fejezetében részletes történeti áttekintést adtam a hazai iparbiztonsági jog-, intézmény és eszközrendszer fejlődéséről, amelyben már részben áttekintettem a veszélyes üzemekkel kapcsolatos BM OKF szintű tanfolyami képzést, valamint a BM OKF tevékenységéhez kapcsolódó felsőfokú tűz- és katasztrófavédelmi mérnökképzés, védelmi igazgatási alap és mesterképzés, valamint a katasztrófavédelem alapképzés egyes iparbiztonsági kapcsolódási pontjait. E fejezetben bemutatom és értékelem az iparbiztonság többi szakterülete vonatkozásában meglévő és fejlesztés alatt lévő képzéseinek történetét is.

Az iparbiztonsági jog- intézmény és eszközrendszer hatékony működtetéséhez szükséges személyi feltételek azonosítását követően rendszerbe foglalom az iparbiztonsági személyi állomány és az üzemeltetői szakértők magas szintű felkészültségéhez szükséges képzési- és továbbképzési rendszert.

Szakmai javaslatokat teszek egyrésről az iparbiztonsági szakterületen dolgozók képzettségi követelményeire; másrésről az iparbiztonsági képzési rendszer minőségbiztosításának további erősítése érdekében az képzést végző személyek végzettségi és képesítési követelményeire.

3.4 Az iparbiztonsági képzés- és továbbképzés áttekintő elemzése és értékelése

A rendészeti igazgatás részét képező katasztrófavédelmi szakterület fejlődésének fontos állomása volt a 2012. január 01-én létrejött önálló iparbiztonsági szakterület jog-, intézményi és eszközrendszerének megteremtése. A veszélyes üzemekkel, szállítmányokkal és kritikus infrastruktúra védelemmel kapcsolatos nemzetközi és uniós szabályozás kialakítása, változása, valamint hazai bevezetése és alkalmazása, illetve a külföldi és belföldi ipari katasztrófák és balesetek szükségessé tették a katasztrófavédelem iparbiztonsági személyi feltételeinek megteremtését és a hozzá kapcsolódó felsőfokú képzési rendszer megvalósítását.

A következőkben a nemzetközi és hazai kitekintést követően bemutatni és értékelni a Magyarországon és Európában is egyedülálló módon rendészeti képzés keretében indítandó iparbiztonsági felsőfokú képzés rendszerét, képzési követelményeit és tartalmát.

4.1.1 Az Európai Felsőoktatási Térségben folyó iparbiztonsági képzés értékelése

Az EU tagállamaiban működő katasztrófavédelmi, tűzvédelmi és polgári védelmi felsőfokú képzést folytató oktatási intézményekről aktuális információt az Európai Tűzoltó és Katasztrófavédelmi Iskolák Szövetségétől (EFSCA), a Nemzetközi Tűzoltó Szövetségtől (CTIF), az Európai Bizottság Humanitárius Ügyek Hivatalától (DG ECHO), illetve az alap és mesterképzést folytató térségünkben található felsőoktatási intézményektől kaphatunk. [52]

a) Felsőfokú szakképzést végző oktatási központok

Az információs források elemzése alapján megállapítható, hogy a tagállamok döntő többsége – az adott ország államigazgatási szervezetrendszeréhez, az ország katasztrófa-veszélyeztetettségéhez igazodva – az állami szakfeladatot ellátó országos szervezet alárendeltségében működtet egy vagy több alap-, közép és felsőfokú főként tűzvédelmi és/vagy polgári védelmi (veszélyhelyzet kezelési) szakképzést és továbbképzést folytató oktatási intézményt (központot). Ezen intézmények képzik (továbbképezik) a különböző beavatkozási és vezetési szinteken dolgozó középiskolai vagy felsőfokú alapképzettséggel már rendelkező tiszthelyetteseket, zászlósokat és tiszteket. Magyarországon a BM OKF Katasztrófavédelmi Oktatási Központ látja el e feladatokat. [53]

b) Felsőfokú alap- és mesterképzést folytató oktatási intézmények

Szinte minden ún. régi EU tagállamban működnek felsőfokú tűzvédelmi alap- és mesterképzési karok, fakultások, vagy intézetek, amelyek – önálló szakirányt vagy szakot felügyelve – tagozódnak be az adott ország főként „civil” egyetemeken folyó műszaki, gazdaságtudományi, társadalomtudományi vagy igazgatási jellegű alap- és mester szintű felsőfokú képzésbe. A képzés felügyeletét az állami (katasztrófavédelmi) hatóság felügyeli. Az Egyesült Királyságban többek között a Glasgowi, a Newport, a Kingston, a Coventry, Bredford, Edinburghi Egyetemen folyik tűzbiztonsági, katasztrófakezelési, kockázatkezelési, polgári veszélyhelyzet-kezelési BSc és/vagy MSc szintű képzés. Németországban a Drezdai, a Kaiserslauteni, a Hamburgi Műszaki Egyetemeken, Ausztriában a Kremsi Duna Egyetemen működik tűzvédelmi fakultáció. A csatlakozó EU tagállamok közül például Csehországban az Ostravai Műszaki Egyetemen folyik a biztonsági mérnöki, tűzvédelmi és ipari biztonsági alapképzés. Szlovák Köztársaságban a Zólyomi Műszaki Egyetem Faipari Karán működik tűzvédelmi szakirány. Ezen intézmények többségében a gazdálkodó szervezeteknél, önkormányzatoknál és az államigazgatásban elhelyezkedő felsőfokú képzettséggel dolgozó szakembereket képzik. Itt folytathatnak tanulmányokat továbbá a rendészeti és honvédelmi szervek szakemberei is.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen 2006-tól a védelmi igazgatás szakon folyt katasztrófavédelmi képzés. Az oktatást alap-, és mesterszakon végezték. A katasztrófavédelmi szakirány mellett, tűzvédelmi szakirányon is folyt oktatás. A ZMNE jogutók intézménye az Nemzeti Közszerületi Egyetem Katasztrófavédelmi Intézete. Magyarországon ilyen képzést folytat még a Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Kar építő- és építész mérnöki szakának tűz- és katasztrófavédelmi szakirányán.

A fentiek mellett érzékelhető azonban az a törekvés is, hogy az EU tagállamok megkezdték az egységes felsőfokú katasztrófavédelmi képzések feltételeinek megteremtését. [53]

c) Felsőfokú rendészeti alap- és mesterképzést folytató intézmények

Felsőfokú rendészeti képzés keretében folyik alapképzés Bulgáriában Belügyi Akadémián és Romániában a Rendőr Akadémia Tűzoltótisztképző Karán. Lengyelországban önálló intézményként tevékenykedik a varsói Tűzoltóság Központi Főiskolája, ahol tűzvédelmi mérnöki és biztonságtechnikai szakokon folyik alap- és mesterképzés, valamint az iskola alárendeltségében működnek a szakirányú és továbbképző tanfolyamokat indító területi kiképző központok. Észtországban a Közszerületi Akadémián folyik a Tallini Műszaki Egyetemen közös képzés.

Az európai térséghez tartozó volt szocialista országokban egy vagy több önálló egyetemi szintű tűzvédelmi, vagy veszélyhelyzet-kezelési intézmény képzésként a hivatásos tiszteket. Ilyen intézmény a Szentpétervári vagy a Moszkvai Tűzvédelmi Állami Egyetem, a Moszkvai Veszélyhelyzet-kezelési Állami Egyetem, vagy a Kijevi Nemzeti Polgári Védelmi Egyetem.

Magyarországi rendvédelmi felsőoktatási intézményként működött az RTF (jelenleg NKE Rendészettudományi Kar). A katasztrófavédelmi képzés az RTF-en a 2004/2005-ös tanévben indult. A képzés kezdetben katasztrófavédelmi szakon, majd 2006-tól – a bolognai programra történő áttérést követően – a rendészeti igazgatási szak katasztrófavédelmi szakirányán alapképzésként folytatódott. A 2008/2009-es tanévtől a katasztrófavédelmi szakirányon megkezdődött az oktatás a tűzvédelmi specifikáción. A katasztrófavédelmi képzés nappali és levelező munkarendben, a tűzvédelmi specifikáció levelező munkarendű képzés keretében valósult meg. [53]

4.1.2 Az NKE új „katasztrófavédelem” alapképzésének bemutatása

Az NKE egyetemi képzésének közös célja a közszolgálati életpályára készülők azonos alapértékek mentén történő szocializációja, a majdani pályáiban történő mobilizáció megalapozása a hivatásrendek képviselői között a mindennapi együttműködés megkönnyítése. A katasztrófavédelmi szakon folyó képzés célja, hogy a végzett hallgatók alkalmasak legyenek az általános katasztrófavédelmi igazgatás részterületein (katasztrófa-megelőzés, katasztrófa-elhárítás szervezése, helyreállítás, polgári védelmi felkészítése feladatok ellátása), illetőleg a tűzmelegelőzési, tűzoltási-műszaki mentési, tűzvizsgálati, az ezzel kapcsolatos felkészítés és az elsődleges katasztrófa-elhárítási tevékenységek, továbbá az iparbiztonsággal kapcsolatos általános megelőzési és hatósági feladatok végzésére. A végzettekkel kapcsolatos követelmények, hogy szakfeladataikat önállóan, megfelelő irányítás mellett tudják ellátni, ugyanakkor legyenek alkalmasak a mesterfokú képzésbe történő bekapcsolódásra és megfelelő gyakorlati tapasztalatok birtokában a szakterületen vezetői feladatok ellátására is.

A katasztrófavédelem alapképzési szak választható szakirányai a következők:

- katasztrófavédelmi műveleti (Disaster management operations),
- tűzvédelmi és mentésirányítási (Fire prevention and rescue control),
- iparbiztonsági (Industrial safety).

Az új képzést az egyetemen karközi önálló intézetként működő Katasztrófavédelmi Intézet fogja végezni nappali és levelező képzési rendben. A három szakiránynak megfelelően az intézet szervezetében három szaktanszék és oktatásszervezési osztály működik.

Iparbiztonsági szakirányon végzettek a következő kompetenciával rendelkeznek

- a veszélyes üzemek létesítésére, működésére vonatkozó jogszabályokban, szabványokban és hatósági előírásokban foglaltakat, azok gyakorlati alkalmazásának rendszerét;
- a veszélyes anyagok különféle szállítási módjaitól kapcsolatos jogszabályi és hatósági előírásokat, az ezekre vonatkozó hatósági eljárás rendjét;
- a kritikus infrastruktúrákkal összefüggő hazai és nemzetközi szabályozásokat, azok működési rendjét meghatározó biztonsági követelményrendszerüket.

Az alapképzési szakon végzettek alkalmasak: a szakmai hatósági jogalkalmazásra; a mentésirányításban beosztott parancsnoki feladatok ellátására; a társszervekkel történő együttműködésre. Az iparbiztonsági szakirányokon belül végzettek alkalmasak a következő szakfeladatok ellátására:

- a veszélyes üzemek létesítésével, működtetésével összefüggő biztonsági feladatok ellátására;
- a veszélyes áruk szállításával kapcsolatos hatósági tevékenység végzésére;
- a kritikus infrastruktúrák védelméből adódó feladatok ellátására. [54]

Az alapfokozat és a szakképzettség szempontjából meghatározó ismeretkörök a következő táblázatban foglalhatók össze:

6. sz. táblázat: *Katasztrófavédelem képzés ismeretkörei* [54]

Ismeretkörök	Tantárgyi ismeretek típusa és megnevezése
Alapozó ismeretek 30 kredit	<ul style="list-style-type: none"> - jogi- és államtudományi alapismeretek (bevezetés az állam- és jogtudományokba); - nemzetközi és EU-jogi alapmodul (nemzetközi és európai uniós alapismeretek); - általános igazgatási modul (bevezetés a közigazgatásban); - humán menedzsment alapismeretek (magatartástudományi alapismeretek, pszichológiai alapismeretek, közszolgálati menedzsment alapjai, kommunikációs és retorikai alapismeretek, etikett, protokoll, bevezetés a közszolgálati elektronikus rendszerekbe); - társadalomtudományi alapismeretek (politológiai alapismeretek, szociológiai alapismeretek; etikai alapismeretek); - gazdasági alapismeretek (államháztartástani alapismeretek); - biztonsági alapismeretek (adat- és titokvédelem, katasztrófák elleni védekezés alapjai, biztonsági tanulmányok, hadelmélet alapjai, nemzetbiztonsági alapismeretek); - szakmatörténeti alapismeretek (bevezetés a szakmatörténetbe).
Szakmai törzsanyag kötelező ismeretkörei 78 kredit	<ul style="list-style-type: none"> - belügyi alapmodul; - jogi és államtudományi modul (alkotmányjog, közigazgatási jog); kommunikációs modul (idegen nyelv); - rendészeti humánmenedzsment (pszichológia); - fizikai felkészítés modul (testnevelés); - informatikai modul (szakmai informatikai rendszerek); - természettudományi alapozó ismeretek (alkalmazott természettudományi ismeretek); - katasztrófavédelmi jogi alapok (katasztrófavédelmi jog és igazgatás; katasztrófavédelmi felelősség rendszere; nemzetközi katasztrófavédelmi jog).
Szakmai törzsanyag kötelezően választható ismeretkörei Iparbiztonsági szakirányon 72 kredit	<ul style="list-style-type: none"> - Iparbiztonságtan (3 félév, 150 óra); - ipari és közlekedési veszélyhelyzetek felszámolása (2 félév, 75 óra); - kritikus infrastruktúrák védelme 3 félév, 120 óra); - veszélyes anyagokkal kapcsolatos tevékenységek (2 félév, 60 óra); - katasztrófa- és polgári védelmi szakismeret (2 félév, 60 óra); - tűzvédelmi szakismeret (2 félév, 60 óra); - tűzoltási- és katasztrófa-elhárítási technikai ismeretek (2 félév, 60 óra); - iparbiztonság gazdasági alapjai (1 félév, 60 óra), - szabadon választható tantárgyak (ipari kémia alapjai, ipari szennyezés és megelőzés, veszélyes áru szállítás kockázatelemzésének alapjai (3 félév, 90 óra)

Az oklevél megszerzésének feltétele 8 hét szakmai gyakorlat elvégzése, amelyre egyenlő elosztásban a második, illetve a negyedik félév lezárását követően kerül sor. A szakmai gyakorlat első részét – szakiránynak megfelelően – a hivatásos katasztrófavédelem, illetőleg a hivatásos tűzoltóság szerveinél töltik el a hallgatók, míg a második részből 2 hetet külső (rendészeti, közigazgatási vagy gazdasági) szervnél, két hetet pedig a hallgató által választott, a szakdolgozatra való felkészülést szolgáló szakterületen tevékenykednek a hallgatók. Az alapfokozat megszerzéséhez legalább egy angol, vagy német, vagy francia nyelvből államilag elismert, középfokú (B2) komplex típusú általános nyelvvizsga vagy államilag elismert, középfokú (B2) komplex típusú rendvédelmi szaknyelvi nyelvvizsga vagy azzal egyenértékű érettségi bizonyítvány vagy oklevél megszerzése szükséges.

Iparbiztonsági szakirányon tanulmányokat folytatók nappali és levelező tagozaton tervezetten elsajátítják a veszélyes üzemek létesítésére, működésére vonatkozó jogszabályokban és hatósági előírásokban foglaltakat, azok gyakorlati alkalmazásának rendszerét; a veszélyes anyagok különféle szállítási módozataival kapcsolatos jogszabályi és hatósági előírásokat, az ezekre vonatkozó hatósági eljárás rendjét; a kritikus infrastruktúrákkal összefüggő hazai és nemzetközi szabályozásokat, azok működési rendjét meghatározó biztonsági követelményrendszereket.

A szakirányon tanuló hallgatók hasonlóan a másik két szakirányhoz alapozó és szakmai alapozó ismereteken túl a szakirány jellegzetességeinek megfelelően differenciált szakmai ismereteket is kapnak összesen 765 óra terjedelemben. A képzés döntő többsége az iparbiztonsági szakmai igényekhez igazodó gyakorlati felkészítés. A képzés főként igazgatási jellegű, azonban a szakterületi feladatok ellátásához szükséges természettudományi alapozó és műszaki ismereteket is megszerzik a hallgatók. [54]

4.1.3 Iparbiztonsági szervező képzés bemutatása és értékelése

Az iparbiztonsági szakmai szervező képzés a BM OKF Oktatás Igazgatási és Kiképzési Főosztály szakirányítása mellett a Katasztrófavédelmi Oktatási Központban folyik. A korábbi évek gyakorlatának megfelelően a műszaki (vagy más szakmai) felsőfokú végzettséggel rendelkező szakemberek ebben az intézményben szereztek felsőfokú katasztrófavédelmi-, polgári védelmi és iparbiztonsági képesítést.

Jelenleg a rendészeti szervező képzés keretében folyik iparbiztonsági jellegű képzés katasztrófavédelmi és polgári védelmi szakmai irányon, ahol a veszélyes üzemekkel kapcsolatos ismereteket 44 óra, veszélyes áru szállítást 38 óra, és kritikus infrastruktúra ismereteket 32 óra (összesen 114 óra) mennyiségben oktatnak. Jól érzékelhető, hogy ezen ismeretek nem érik el az NKE iparbiztonsági szakirányán oktatott szakmai óraszámot, ezért ez nem feleltethető meg

Az iparbiztonsági szakmairányon tervezett képzés keretében iparbiztonsági követelménymodul keretében (336 óra) az alábbi tananyagegységek oktatása tervezett: veszélyes üzemek biztonsága, nukleáris biztonság 56 óra; kritikus infrastruktúra védelem 140 óra; veszélyes áru szállítás 56 óra; kárelhárítás 84 óra. A szakképesítéssel legjellemzőbben betölthető munkakörök: az iparbiztonsági főfelügyelő, felügyelő, szaktiszt és főelőadó. [55]

7. sz. táblázat: NKE és KOK iparbiztonsági képzés összehasonlítása
(saját forrás)

Szakmai terület	NKE iparbiztonsági képzés	KOK iparbiztonsági szervező
Veszélyes üzemek, nukleáris biztonság	Iparbiztonságtan (3 félév, 150 óra); ipari szennyezés és megelőzés (30 óra),	veszélyes üzemek biztonsága, nukleáris biztonság 56 óra
Veszélyes áru szállítás	ipari és közlekedési veszélyhelyzetek felszámolása (2 félév, 75 óra); veszélyes áru szállítás kockázatelemzése (1 félév, 45 óra)	veszélyes áru szállítás 56 óra;
Veszélyes anyagok, kémiai biztonság, sugárvédelem	veszélyes anyagokkal kapcsolatos tevékenységek (2 félév, 60 óra); ipari kémia alapjai (1 félév, 30 óra), Alkalmazott kémia (1 félév 60 óra), Sugárvédelem (1 félév, 45 óra)	-
Létfontosságú rendszerek és létesítmények	kritikus infrastruktúrák védelme (3 félév, 120 óra);	kritikus infrastruktúra védelem 140 óra;
Kárelhárítás, veszélyhelyzet kezelés	ipari és közlekedési veszélyhelyzetek felszámolása (2 félév, 75 óra);	kárelhárítás 84 óra

A táblázat mennyiségi adatai alapján megállapítható, hogy az iparbiztonsági szakterületek közül egyedül a veszélyes üzemek, nukleáris biztonság szakterületen nem feleltethető meg a KOK képzés az NKE-n folyó alapképzésnek.

A szervező képzésen túl a KOK végzi a BM OKF szaktanfolyami képzésének többségét is, amelyek közül az iparbiztonsági szakterülethez a következő tanfolyamok tartoznak:

- KML – Katasztrófavédelmi Mobil Labor képzései;
- veszélyes áru szállítási ellenőri képzések vasúti, belvízi, légi, közúti szállítási ágazatokban;
- veszélyes áru szállítási biztonsági tanácsadó képzés.

Jelentős előrelépés lehet a KOK valamennyi szállítási ágazatra kiterjedő veszélyes áru szállítási katasztrófavédelmi ellenőri képzése, amelynek keretében veszélyes áru közúti szállítási katasztrófavédelmi ellenőri képzés esetében veszélyes áru szállítási alapismeretek 16 óra terjedelemben, míg veszélyes áru közúti szállítási katasztrófavédelmi ellenőri ismeretek 56 óra terjedelemben kerülnek oktatásra. A másik három ágazat kiegészítő képzésként összesen 24 óra terjedelemben oktat ágazati katasztrófavédelmi ellenőri ismereteket. E képzés felválthatja korábbi külső tanfolyamszervező által lebonyolított tanfolyamokat. [55]

A KOK biztosítja továbbá az NKE alapképzése részére – a Fővárosi Katasztrófavédelmi Igazgatóság és a BM OKF mellett – a gyakorlati képzéshez szükséges foglalkozási helyszínek egy részét. E foglalkozások (32 óra) a következők:

- alkalmazott kémia: laboratóriumi gyakorlat;
- veszélyhelyzeti ismeretek – KML eszközeinek és képességeinek bemutatása;
- sugárvédelem – KML sugárvédelmi eszközeinek és azok gyakorlati alkalmazásának elsajátítása;
- ipari és közlekedési veszély-helyzetek felszámolása, veszélyes anyag balesetek elhárítása.

A KOK a gazdálkodó szervezetek részére is képez szakembereket, amelyek közül az iparbiztonsági jogszabályokban is rögzített két legfontosabbat emelem ki. A veszélyes ipari védelmi ügyintéző és a biztonsági összekötő személy képzések egy általános katasztrófavédelmi ismereteket adó 38 órás modulból és egy szakismereti (38 órás) modulból tevődnek össze. E tanfolyami végzettség nyilvánvalóan ideiglenes megoldást jelenthet, mivel a képzettségi követelmények minden iparbiztonsági ágazatban szigorodni fognak. [55]

4.1.4 Iparbiztonsági képzés- és továbbképzés a katasztrófavédelem szerveinél

A 2012-öt megelőző időszakra a veszélyes üzem vagy veszélyes áru szállítási egyedi a jogi szabályozás bevezetéséhez kapcsolódó szaktanfolyamok voltak a jellemzők. A tanfolyamokhoz nemcsak tanfolyami segédlet, de a feladat-végrehajtást segítő módszertani útmutatók is készültek. [56]

A BM OKF szakfőosztálya (Ipari Baleset-megelőzési és Felügyeleti Főosztály) által szervezett legfontosabb képzések a következők voltak:

- Seveso II. Irányelv továbbképző tanfolyam (120 óra), 2003.
- Ipari baleseti kockázat-elemzési tanfolyam (40 óra). 2004.; 2008 és 2011.
- Veszélyes áru közúti szállítási (ADR) ellenőri alaptanfolyam (80 óra). 2004-2011.

- Veszélyes áru vasúti szállítási (RID) ellenőri tanfolyam (24 óra). 2011 évtől
- Veszélyes áru belvízi szállítási (ADN) ellenőri tanfolyam (24 óra), 2011 évtől
- Veszélyes áru légi szállítási (ICAO) ellenőri tanfolyam (24 óra), 2011 évtől
- Iparbiztonsági felügyelők továbbképző tanfolyama. (24 óra), 2011.

A tanfolyamokon kialakult tematika és program később átvételre került a KOK és a BM OKF oktatási szervezete által. A BM OKF és területi szervei 2012- évtől kezdődően viszonylag kis számú iparbiztonsági szaktanfolyamot szerveznek. A BM OKF oktatási szervezete a KOK bázisán szervezi a fentebb már megadott kurzusokat.

4.1.5 Külső felsőfokú szakképzést folytató szervezetek képzései

Veszélyes üzemekkel kapcsolatos gazdálkodó szervezetek részére folyó képzés volt az OKF szakfőosztálya által elismert képzés 2006-2013. között a veszélyes ipari védelmi ügyintézői tanfolyam (24 óra). a Hungária Veszélyesáru Mérnöki Iroda.

Veszélyes áru szállítási ügyintézői és biztonsági tanácsadó képzést viszonylag nagy számú oktatási központ végez, amelyek között az adott központban rendelkezésre álló képzési személyi és technikai feltételek vonatkozásában jelentős különbség mutatkozik. A veszélyes áru szállítási hatóságok számára (NKH, NAV, ORFK és BM OKF) legtöbb ilyen jellegű képzést a Hungária Veszélyesáru Mérnöki Iroda végzi. [57]

Létfontosságú rendszerek és létesítmények védelmére a KOK szaktanfolyamán kívül még nincs kereskedelmi célú képzés, viszont a sugárvédelmi tanfolyamokat a sugárvédelmi hatóság, valamint a Somos Alapítvány is szervez. [58]

3.5 Üzemeltetői és hatósági képzési igények és követelmények felmérése

4.2.1 Üzemeltetői képzési igények áttekintő értékelése

Az iparbiztonsági hatósági feladat- és hatáskörök elsősorban az iparbiztonsági üzemeltetői feladatok teljesítésének ellenőrzésére szolgálnak. Az iparbiztonsági jogterület hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezetek iparbiztonságért felelős személyeinek, szervezeteinek oktatása és felkészítése az üzemeltetői hatáskörébe tartozó feladat. Azonban a szervezetek alkalmazásának eredményességéhez szükséges annak bizonyítása, hogy a megelőzési, felkészülés és balesetelhárítási (védekezési) üzemi szervezetrendszer jogszabályi követelményeknek megfelelően hatékonyan el tudja látni tervek és jelentésekben rögzített szakfeladatait.

E követelményeknek történő megfelelést az iparbiztonsági hatóság a hatósági engedélyezési és felügyeleti ellenőrzési rendszerén keresztül ellenőrzi.

E helyen megemlíthetjük többek között a következőket:

a) a *veszélyes üzemek* tekintetében a biztonsági dokumentáció elkészítésével megbízott gazdálkodó szervezet és a veszélyes ipari védelmi ügyintézővel szemben támasztott képzési követelmények, amelyek a biztonsági irányítási rendszer (irányítási rendszer) kiépítésével és működtetésével függenek össze;

b) a *létfontosságú rendszerek és létesítmények* biztonsága vonatkozásában a biztonsági összekötő személlyel szemben támasztott képzettségi követelmény;

c) a *veszélyes áru szállítás* tekintetében a veszélyes áru szállítási szakértő és tanácsadó képzések és továbbképzések;

d) a nukleáris baleset-elhárítás területén dolgozók esetében pedig a sugárvédelmi tanfolyami végzettségi követelmények.

A következőkben iparbiztonsági szakterületenként áttekintem a jelenleg hatályos jogszabályok szerinti végzettségi és képzési követelményeket.

a) Veszélyes üzemek üzemeltetőinek szakemberei

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 219/2011. (X. 20.) Korm. rendelet (végrehajtási rendelet) 7. melléklet 6. pontja tartalmazza a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzését, hatásainak csökkentését biztosító irányítási rendszer, vagy a biztonsági irányítási rendszer működtetéséhez kapcsolódó követelményeket.

A végrehajtási rendelet szerint a biztonsági jelentés, biztonsági elemzés, belső védelmi terv és a súlyos káresemény elhárítási terv elkészítésével megbízott gazdálkodó szervezet köteles legalább egy fő felsőfokú műszaki végzettséggel; felsőfokú katasztrófavédelmi, polgári védelmi vagy tűzvédelmi szakmai képesítéssel és a szakterületen legalább ötéves szakmai gyakorlattal rendelkező szakembert foglalkoztatni. Követelmény még, hogy e szervezet rendelkezzen a hatóság által elfogadott kockázat- és következmény-elemző szoftverrel. A szoftver alkalmazásához szükséges tanfolyami képzés nincs előírva.

A végrehajtási rendelet 7. melléklet 6.2 pontjában szabályozza veszélyes ipari védelmi ügyintéző alkalmazási és végzettségi követelményeit. A veszélyes ipari védelmi ügyintéző a katasztrófavédelmi hatósággal folyamatos kapcsolatot tart, követi a vonatkozó jogszabályok változását, c) veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleset, üzemzavar esetében a bekövetkező eseményről jelentést, tájékoztatást készít, gondoskodik továbbá azok hatóság részére történő megküldéséről, szervezi és értékeli a belső védelmi tervben foglaltak gyakoroltatását, és a belső védelmi terv pontosításáról, felülvizsgálatáról és gyakoroltatásáról jegyzőkönyvet készít, amelyet megküld a hatóság részére.

Veszélyes ipari védelmi ügyintézőként azt a személyt lehet alkalmazni vagy megbízni, aki legalább középfokú műszaki végzettséggel, és középszintű katasztrófavédelmi, polgári védelmi vagy tűzvédelmi szakmai képesítéssel vagy veszélyes ipari védelmi ügyintézői képesítéssel rendelkezik.

b) Létfontosságú rendszerek és létesítmények üzemeltetői által foglalkoztatott szakemberek

A létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény (Lrtv.) 6. § (7) bekezdésében előírja, hogy az európai létfontosságú rendszerem vagy a nemzeti létfontosságú rendszerem üzemeltetője gondoskodik a biztonsági összekötő személy foglalkoztatásáról, és folyamatosan biztosítja a tevékenységéhez szükséges feltételeket. A biztonsági összekötő személy feladata a kapcsolattartás az üzemeltető és a kijelölési eljárásban részt vevő hatóságok, szakterületek között. Biztonsági összekötőnek az a büntetlen előéletű személy jelölhető ki, aki kormányrendeletben meghatározott képzettséggel rendelkezik.

Véleményem szerint e személy az adott gazdálkodó szervezetnél biztonsági vezetői (pl.: biztonsági igazgatói, egészség-, biztonság-, környezet vezetői, stb.) beosztást tölthet be.

Az Lrtv végrehajtásáról szóló 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet (Lrtv. Vhr.) 5. fejezete foglalkozik a biztonsági összekötő személy képesítési követelményeivel. A rendelet 6. § (2) bekezdése szerint a biztonsági összekötő személynek, az adott ágazatnak megfelelő szakirányú végzettséggel kell rendelkeznie.

A biztonsági összekötő személynek, az adott ágazatnak megfelelő szakirányú végzettség mellett rendelkeznie kell

- védelmi igazgatási vagy rendészeti igazgatási szakon szerzett felsőfokú végzettséggel,
- tűzvédelmi, iparbiztonsági, polgári védelmi szakmai irányú rendészeti szervezői szakképesítéssel, vagy ezzel egyenértékű végzettséggel,
- iparbiztonsági szaktanfolyami végzettséggel,
- iparbiztonsági szakon szerzett felsőfokú végzettséggel, vagy
- a katasztrófavédelem hivatásos szerveinél legalább 5 év iparbiztonsági szakterületen szerzett gyakorlattal.

A fentiekben előírt végzettségi követelmények alól, a korábban rendvédelmi szerv által, a rendvédelmi szerv alaptevékenységébe tartozó feladatok ellátása körében legalább öt évig foglalkoztatott felsőfokú végzettségű személy mentesül. A rendelet 13. § (3) bekezdése alapján 2018. július 1-jén lép hatályba a rendelet 17. §-a szerinti végzettségi követelmény, amely alapján a biztonsági összekötő személynek, az adott ágazatnak megfelelő szakirányú végzettség mellett rendelkeznie kell iparbiztonsági szakon szerzett felsőfokú végzettséggel, vagy a katasztrófavédelem hivatásos szerveinél legalább 5 év iparbiztonsági szakterületen szerzett gyakorlattal.

c) Veszélyes áru szállítással foglalkozó gazdálkodó szervezetek szakemberei

A veszélyes áru közúti szállítási képzési követelményeket a közlekedési ágazati jogszabályok tartalmazzák, amelyek a következők:

- a közúti járművezetők és a közúti közlekedési szakemberek képzésének és vizsgáztatásának általános szabályairól szóló 179/2011. (IX. 2.) Korm. rendelet;
- a közúti járművezetők és a közúti közlekedési szakemberek képzésének és vizsgáztatásának részletes szabályairól szóló 24/2005. (IV. 21.) GKM rendelet;
- a Veszélyes Áruk Nemzetközi Közúti Szállításáról szóló Európai Megállapodás (ADR) „A” és „B” Mellékletének belföldi alkalmazásáról szóló 61/2013. (X. 17.) NFM rendelet, illetve a
- veszélyes áru szállítási biztonsági tanácsadóról szóló 25/2014. (IV. 30.) NFM rendelet előírásainak figyelembevételével.

A biztonsági tanácsadóról szóló NFM rendelet 3. § (1) bekezdése szerint a veszélyes áruk vasúti, közúti vagy belvízi szállításával kapcsolatos tevékenységet végző vállalkozás vezetésére jogosult személy köteles a rendeletben foglaltaknak megfelelően legalább egy tanácsadót írásban kinevezni.

A tanácsadó képzettségi követelményeit a fenti képzési és vizsgáztatási ágazati jogszabályok tartalmazzák.

Az alap biztonsági tanácsadói szaktanfolyamra az jelentkező, aki felsőfokú végzettséggel rendelkezik és legalább két évig veszélyes áru szállítással kapcsolatos feladatot látott el, középfokú végzettséggel rendelkezik és legalább öt évig veszélyes áru szállítással kapcsolatos feladatot látott el vagy az ADN-nel, ADR-rel vagy RID-del kapcsolatos hatósági feladatot lát el.

Ezen túl az OKJ- képzés keretéből a közelmúltban kikerült ADR veszélyes áru szállítási ügyintézői képzést említhetjük meg. A veszélyes áru szállítási tanácsadói képzésnek van kiegészítő vasúti és belvízi ágazatra érvényes tanácsadói változata is, amelyekre ugyanazok a képzési és vizsgáztatási szabályok tartoznak.

d) nukleáris baleset-elhárítás területén dolgozók

Az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról 16/2000. (VI.8.) EüM rendelet 4. számú mellékletében foglaltak szerint az atomenergia alkalmazása körében szervezett munkavégzés, valamint bármely egyéb jogviszony alapján végzett munkatevékenységet végzőket a tevékenység jellegéből fakadó kockázat mértékétől függően az alábbi fokozatú sugárvédelmi vizsgaköteles képzésben és ötévenként továbbképzésben kell részesíteni. A képzésre kötelezettek tevékenységüktől függően alapfokozatú, sugárvédelmi képzés, bővített fokozatú és átfogó fokozatú képzésen kell, hogy átessenek.

8. sz. táblázat: Sugárvédelmi képzésre kötelezettek (forrás: saját forrás)

Sugárvédelmi képzésre	Képzésre és továbbképzésre kötelezettek köre
Alapfokú 8 óra	Sugárveszélyes tevékenységhez kapcsolódó munkakört töltenek be, de sugárforrással nem dolgoznak.
Bővített fokozatú 24 óra	a) az ionizáló sugárzást alkalmazó ipari, orvosi, radiológiai munkaterületen – beleértve a nyitott, vagy zárt sugárforrást felhasználókat is – dolgoznak, a sugárforrást önállóan kezelik, illetőleg ilyen munkakört felügyelnek, b) ionizáló sugárforrást esetenként alkalmazó egészségügyi munkahelyen dolgoznak.
Átfogó fokozatú 40 óra	a) az ionizáló sugárzás fokozott sugárterhelés kockázatával járó önálló, továbbá vezető munkakörben dolgoznak, illetőleg ilyen felügyelnek, vagy sugárbiztonsági szempontból ellenőriznek, b) sugárveszélyes munkahelyek sugárvédelmét tervezik, vagy az ilyen terveket sugárvédelmi szempontból elbírálják, c) egészségügyi munkahelyen ionizáló sugárzást alkalmazó terápiás eljárást terveznek, irányítanak, illetőleg sugárvédelmi szempontból felügyelnek, d) a sugárveszélyes munkahelyek hatósági ellenőrzését végző személyeknek, e) sugár-egészségügyi és sugárvédelmi szakértői tevékenységet folytatónak, f) bővített vagy ennél magasabb fokú sugárvédelmi tanfolyamokon oktatnak és vizsgáztatnak, g) nukleárisbaleset-elhárítás területén intézkedési joggal felruházott vezetők, akik veszélyhelyzetben végzett tevékenységekre adhatnak utasítást.

Az üzemeltetői oktatási és képzési követelményeknek egyen szintűnek kell lenni a hatósági szakemberekkel szemben támasztottakkal, ezért a gazdálkodó szervezeteknek – a biztonsági célkitűzéseikben foglaltak szerint – célszerű részt venni a felsőfokú szakképzésben (szervezői képzésben), vagy a felsőoktatási alap- és mesterképzésben is.

4.2.2 Hatósági képzési és végzettségi igények áttekintő értékelése

Az iparbiztonsági képzési- és végzettségi igényeket szintén a négy alapvető iparbiztonsági szakterület vonatkozásában vizsgálom.

Nem választom külön a iparbiztonsági felügyelői és vezető munkakörökben dolgozó személyek képzettségi követelményeit, mivel a szakterületi feladatok azonos súllyal terhelik a vezetői és a beosztotti állományt is. Szakterületenként és egyes konkrét felügyelői beosztásokban természetesen egyfajta szakmai specializáció szükséges.

A továbbiakban kizárólag az iparbiztonsági szakterületi szakemberekkel szemben támasztott alapvető képzettségi és végzettségi igényeket tárom fel. E követelményeknek történő megfelelést a BM OKF Humán Szolgálata ellenőrzi.

a) Veszélyes üzemek szakterület munkatársai, veszélyes üzemi hatósági felügyelők

Jelen dolgozat 3. fejezetében részletesen értékelt jogszabályban rögzített hatósági és katasztrófavédelmi feladatok ellátásához a veszélyes üzemek szakterület munkatársainak és a veszélyes üzemi hatósági felügyelőknek a következő kompetenciával kell rendelkezni:

Ismerje a veszélyes ipari üzemekben és a veszélyes áru szállítás során előforduló veszélyes anyagok és áru azonosításának szabályait, amely alapján képes legyen

- az adott telephely veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló szabályozás szerinti azonosítására, valamint a veszélyes áru szállítási eseménynél kiszabaduló veszélyes anyag jelenlétében történő beavatkozáshoz használatos adatbázisok kezelésére, és a szükséges baleset-elhárítási és lakosságvédelmi intézkedések bevezetésére.

A felügyelő képes legyen továbbá az alábbi műszaki szakfeladatok teljesítésére:

- az üzemeltető által a biztonsági jelentésben (elemzésben) bemutatott veszélyes ipari üzem által okozott veszélyeztetettség minősítésének, valamint a lehetséges súlyos ipari baleset következményeinek hatósági kockázatértékelő eszköz segítségével történő ellenőrzésére, értékelésére, illetve kockázatcsökkentő intézkedések meghatározására, valamint a vizsgálati eredmények hatósági eljárási rendben történő rögzítésére.
- a biztonsági jelentésben (elemzésben) bemutatott veszélyes ipari üzem által okozott veszélyeztetettség valóságtartalmának üzem telephelyén történő helyszíni ellenőrzésére, valamint az üzem (biztonsági) irányítási rendszerére és belső védelmi tervének végrehajthatóságára kiterjedő hatósági ellenőrzés lefolytatására, és az eredmények hatósági eljárási rend szerinti feldolgozására és rögzítésére.
- valamennyi veszélyes anyag osztályra vonatkozó súlyos ipari baleseti eseménysoron alapuló veszélyes ipari üzemi belső védelmi terv megfelelésének jogszabályi követelmények szerinti minősítésére és a vizsgálati eredmények hatósági eljárási rendben történő rögzítésére,
- az adott veszélyes ipari üzem által veszélyeztetett település külső védelmi tervének elkészítésére és annak alkalmazását ellenőrző gyakorlat előkészítésére, levezetésre és a végrehajtás ellenőrzésére és minősítésére.
- a veszélyes áru szállítási szabályozást sértő cselekmény (mulasztás) hatósági ellenőrzéssel történő feltárására, a kapcsolódó hatósági ellenőrző eszközök, módszertan és adatbázisok alkalmazására, valamint a szankcionálási eljárás jogi és hatósági szabályozás szerinti lefolytatására, és az adott eljárásban benyújtott fellebbezés hatósági eljárás szerinti elbírálására.

A veszélyes üzemi hatósági felügyelőinek és hatósági szakemberekkel szemben támasztott képzettségi és végzettségi igényekről első alkalommal a 2001-évből a Környezetvédelmi Minisztérium szervezésében lebonyolított *96/82/EK Tanácsi irányelv harmonizációját elősegítő Phare Twinning „A” Project (98/IB/EN-01-SP 5)* adott útmutatót.

A projekt jelentés szerint veszélyes üzemi felügyelői beosztás betöltéséhez mérnöki végzettség, kockázatelemzési tanfolyam, környezetirányítási rendszerek (KIR) auditori tanfolyama, 5-éves hatósági jogalkalmazási gyakorlat szükséges.

A felügyelők felvétele és képzése e követelmények szerint folyt a szabályozás végrehajtási időszakában. Ennek megfelelően a felügyelők műszaki egyetemi vagy tűzvédelmi mérnöki végzettséggel kerültek felvételre. A felügyelők 3 hetes „súlyos balesetek elleni védekezés” tanfolyamon kívül 3 hetes kockázatelemzési, 1 hetes kockázatelemzési szoftver kezelői, 1 hetes KIR auditori felkészítést kaptak. A hatóságnál és a szakhatóságnál összesen kb. 30 fő rendelkezett ilyen felkészültséggel. A 2012-évben a BM OKF területi szervinél beosztásba helyezett felügyelők és hatósági szakemberek többsége még ilyen szintű képzést nem kapott, illetve nem rendelkeznek a feladatok biztonságos ellátásához szükséges 3-5 éves szakmai (hatósági) gyakorlattal. Véleményem szerint a szervezői jellegű képzések mérnöki alapvégzettség nélkül nem adnak kellő minőségű felkészültséget e kiemelten bonyolult technológia rendszerekkel foglalkozó többségében mérnöki szakfeladat ellátására.

A biztonsági irányítási rendszer működtetéséhez szükséges üzemeltetőkkel szemben támasztott képesítési követelményeknek történő hatósági megfelelés minimum követelmény. Ennek megfelelően a hatósági szakembereknek a biztonsági dokumentációt készítő gazdálkodó szervezetnél megadott képzettségi követelménynek és gyakorlati tapasztalatnak kell eleget tenni. Az újonnan beosztásba helyezett felügyelőknek célszerű a „veszélyes ipari védelmi ügyintézői” képzésnek megfelelő alaptanfolyamot elvégezni.

A fentiek alapján a hatósági veszélyes üzemi felügyelők képzettségi követelményeként az alábbiak határozhatók meg:

- felsőfokú műszaki végzettség;
- felsőfokú katasztrófavédelmi, polgári védelmi vagy tűzvédelmi szakmai képesítéssel és a
- a hatósági szakterületen legalább ötéves szakmai gyakorlattal;
- 3 hetes kockázatkezelési és elemzési szaktanfolyam, 1 hetes KIR auditori felkészítés, 1 hetes kockázatelemzési szoftver kezelői tanfolyam vagy
- az NKE katasztrófavédelmi szak iparbiztonsági szakirányán, vagy a KOK rendészeti szervező iparbiztonsági szakirányán szerzett oklevél.

A felsőfokú műszaki végzettséggel rendelkezőknek szaktanfolyami végzettségeket kell szerezni, vagy ugyancsak iskolarendszerű képzésen kell átesni. Minden esetben fontos továbbá a legalább 1 hetes kockázatelemzési szoftver kezelői tanfolyam elvégzése. Nem műszaki végzettségű katasztrófavédelmi szakemberek e beosztásokba helyezése az iparbiztonsági szakfeladatok ellátására jelentős kockázattal járhat.

b) Létfontosságú rendszerekkel és létesítményekkel foglalkozó hatósági szakemberek

Az Lrtv. Vhr.-ben végrehajtási rendeleteiben a katasztrófavédelem részére meghatározott feladatok ellátása főként szervezői jellegű ismereteket igényelnek. A biztonsági összekötő személy képesítési követelményei kiválóan alkalmazhatók. Azonban ha ágazati hatóságnál kell feladatot ellátni, akkor mindenképpen szükséges az adott ágazatnak megfelelő szakirányú végzettség, amelyet ágazati végrehajtási rendeletben pontosan megadnak.

2018. július 1. után az adott ágazatnak megfelelő szakirányú végzettség mellett a hatósági ügyintézőnek is rendelkeznie kell iparbiztonsági szakon szerzett felsőfokú végzettséggel, vagy a katasztrófavédelem hivatásos szerveinél legalább 5 év iparbiztonsági szakterületen szerzett gyakorlattal. [59]

]

c) Veszélyes áru szállítás ellenőrzésével és a bírsággal foglalkozó gazdálkodó szervezetek szakemberei

A veszélyes áru szállítási hatósági tevékenység végzéséhez – a BM OKF 13 éve alkalmazott belső szabályozása alapján – szükséges a korábbi OKJ-s „ADR veszélyes áru szállítási ügyintézői” szakképzettség. A képzettségi követelményeket a KOK veszélyes áru szállítási katasztrófavédelmi ellenőri képzésben rögzített bemeneti követelmény határozza meg elsősorban, amely legalább érettségi bizonyítványt és középfokú tűzoltó-, polgári védelmi-, vagy katasztrófavédelmi végzettséget és hivatásos szolgálati jogviszonyt ír elő. Ez természetesen visszalépés a korábban alkalmazott gyakorlattól, amely szerint az ellenőrnek felsőfokú végzettségűnek kellett lennie. [60]

A hatósági jogalkalmazási tapasztalatok alapján e képzettségen túl a központi szerv szakirányítói állományának, a főfelügyelőknek és a hatósági szervezeteként legalább 1-1 főnek vasúti, közúti és belvízi ágazatra érvényes veszélyes áru szállítási tanácsadói képzettséggel ajánlott rendelkeznie. E követelményeket kell teljesíteniük az oktatóknak és vizsgáztatóknak is.

A fent említett követelményeknek valamennyi nem csak ellenőrzést, hanem hatósági ügyintézését végző munkatársnak meg kell felelni.

d) nukleáris baleset-elhárítás területén dolgozók

Jelenleg az iparbiztonsági szakemberek képzését a bővített fokozatú sugárvédelmi tanfolyamokon végzik, amely a katasztrófavédelem feladatainak megfelelő felkészültséget ad. A főfelügyelőknek és oktatóknak ajánlott ezen túl az átfogó minősítésű tanfolyami végzettség.

4.2.3 Következtetések a képzési igényeket érintően

Az üzemeltetői és hatósági képzettségi igényeket alapvetően a jogszabályi követelmények, a feladat- és hatáskörök elemzése, valamint a jogalkalmazási gyakorlat alapján azonosítottam, amellyel kapcsolatban a következő általános követelményeket fogalmazom meg:

- Az üzemeltetői oktatási és képzési követelményeknek egyenszilárdságúnak kell lenni a hatósági szakemberekkel szemben támasztottakkal, ezért a gazdálkodó szervezetek kijelölt szakértőinek – a biztonsági célkitűzéseikben foglalt mértékben – célszerű részt venni a felsőfokú szakképzésben (szervezői képzésben), vagy a felsőoktatási alap- és mesterképzésben is.
- a veszélyes üzem felügyelői beosztás betöltéséhez szükséges a felsőfokú műszaki (mérnöki) végzettség, és az NKE és a KOK iparbiztonsági képzése, amelyet konkrét jogi szabályozás hiányában kiválthatnak a BM OKF egyedi szaktanfolyamai.
- a veszélyes áru szállítás ellenőrzését végző állománynak a „az ADR veszélyes áru ügyintézői” szintű képzettséggel, míg a vezető felügyelőknek és a másodfokú hatósági szakértőknek biztonsági tanácsadói végzettséget célszerű szerezniük. A KOK veszélyes áru szállítási ellenőri képzése kiváltja a korábbi OKJ-s képzést.
- a létfontosságú rendszerekkel és létesítményekkel foglalkozó hatósági szakemberek képzettségi szintjét a biztonsági összekötő személy képzettségéhez kell igazítani. 2018. július 1-előtt a KOK szaktanfolyama, azután pedig kizárólag az NKE iparbiztonsági képzése vagy az 5 éves iparbiztonsági szakmai gyakorlat lehet kivétel.
- a nukleáris baleset-elhárítás területén dolgozóknak a bővített fokozatú sugárvédelmi képzésben kell részesülni, a vezető hatósági szakértők és oktatók részére ajánlott az átfogó szintű tanfolyami végzettség is.

3.6A képzést végző intézményekkel és személyekkel szemben támasztott követelmények

E fejezetben elvégzett – a veszélyes üzemekkel és szállítással kapcsolatos képzésekre és a képzési igényekre vonatkozó – elemzés alapján az alábbi táblázatba foglalt képzést végző intézményekkel és személyekkel szembeni alapkövetelményeket lehet megadni:

9. sz. táblázat: Képzést végzőkkel szembeni követelmények (forrás: saját forrás)

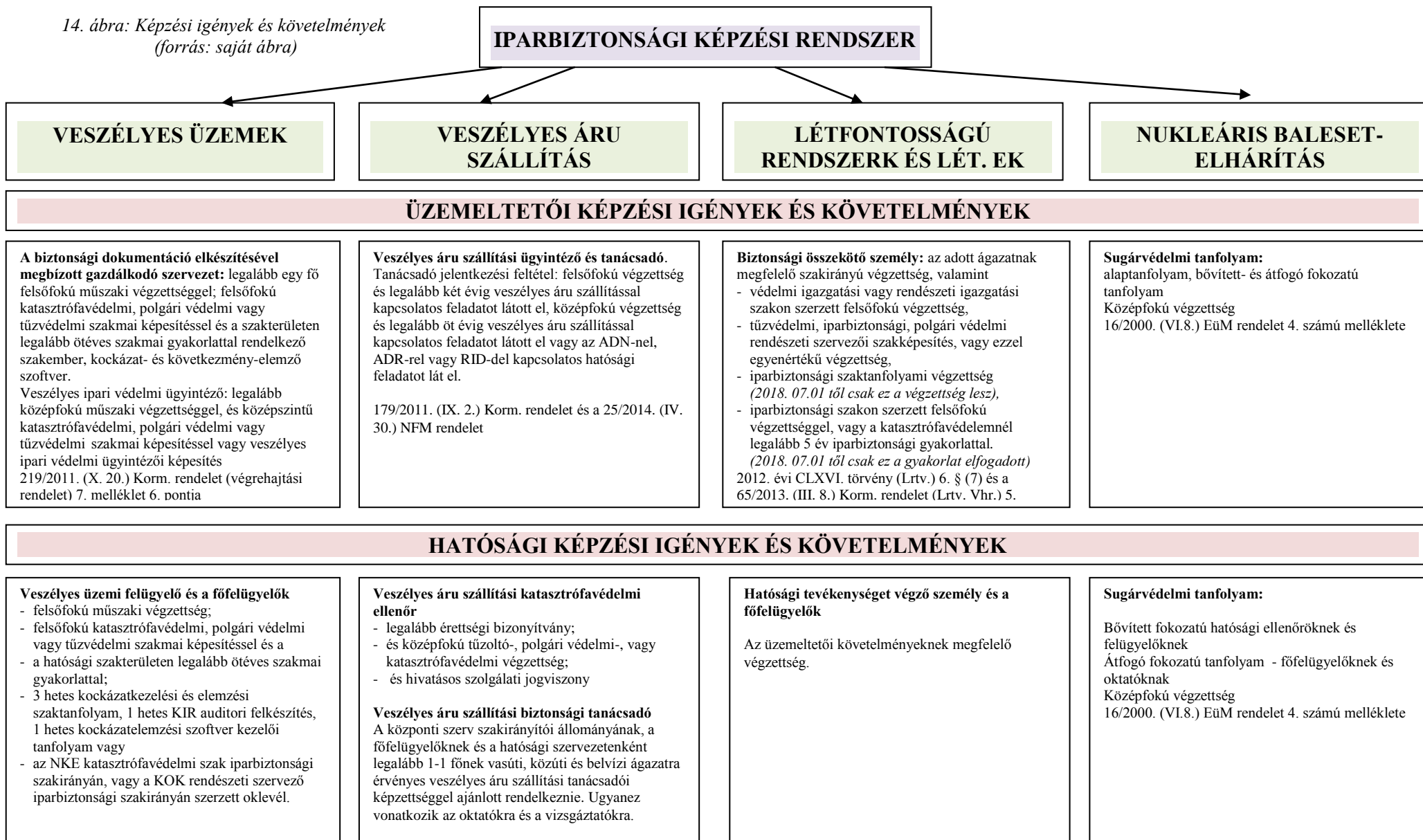
Képzési terület	Képzés és vizsgáztatás személyi feltételei	A képzés tárgyi feltételei	A képzést végző szervezet szakmai megfelelősége
Veszélyes üzemek	<p>1. Legalább 3 fő felsőfokú műszaki végzettséggel rendelkező, legalább 5 éves veszélyes ipari szakértői szakmai és oktatási gyakorlattal (vagy hatósági gyakorlattal) rendelkező oktató.</p> <p>2. A katasztrófavédelmi hatóság által alkalmazott Phast Risk 6.53. kockázat- és következmény-elemző szoftver alkalmazói tanfolyam.</p> <p>3. Legalább 1 főnél felsőfokú katasztrófavédelmi, polgári védelmi vagy tűzvédelmi szakmai képesítés.</p>	<p>A képzést végző szervezet által kidolgozott valamennyi résztvevő részére biztosított elektronikus és nyomtatott úton előállított tananyag, amely tartalmazza a hatályos magyar jogszabályokat és a katasztrófavédelmi hatóságok belső szabályozóit, ellenőrzési segédleteit és a hatósági szoftver (PhastRisk 6.53.) használati utasítását.</p>	<p>Legalább egy a képzés tárgyának megfelelő kockázat- és következményelemző tanfolyam és vizsga megszervezése.</p> <p>Legalább 10 db – a katasztrófavédelmi hatóság által elfogadott – veszélyes üzem biztonsági dokumentációja.</p>
Veszélyes áru szállítási	<p>1. Legalább 3 fő főfoglalkozású felsőfokú végzettséggel rendelkező oktatóval, aki - a közúti, vasúti vagy belvízi közlekedési alágazatok árucsoportjaira (1-9. osztály) hatályos bizonyítvánnyal igazolt veszélyes áru szállítási biztonsági tanácsadói végzettséggel, illetve - az adott közlekedési alágazatnak megfelelő legalább 5 éves veszélyes áru szállítási tanácsadói szakmai (vagy hatósági) és oktatási gyakorlattal rendelkezik.</p> <p>2. Legalább 1-1 fő közlekedésmérnöki, pedagógus felsőfokú végzettséggel, foglalkozásvezetői jogosultságú és iskolavezetői végzettségű.</p>	<p>1. A képzést végző szerv által kidolgozott valamennyi résztvevő részére biztosított elektronikus és nyomtatott úton előállított tananyaggal, amely tartalmazza a hatályos magyar jogszabályokat és a katasztrófavédelmi hatóságok belső szabályozóit, ellenőrzési segédleteit és ellenőrzési segédprogramjainak használati utasítását.</p> <p>2. Valamennyi szaktanfolyami résztvevő részére – az adott szállítási alágazathoz tartozó – elektronikus és nyomtatott úton előállított hatályos veszélyes áru szállítási szabályzat (ADR; RID; ADR; SZMGSZ; ICAO-TI és IMDG Code).</p>	<p>1. A közúti, vasúti vagy belvízi közlekedési alágazatok árucsoportjaira (1-9. osztály) érvényes a veszélyes áru szállítási tanácsadói tanfolyami és vizsgaszervezői jogosultságról szóló NKH engedély.</p> <p>2. A veszélyes áru légi szállítási képzéseknél az IATA-DGR 1-12 Cat. légi szállítási tanfolyami és vizsgaszervezői jogosultságról szóló érvényes licence.</p> <p>3. A veszélyes áru belvízi szállítási képzéseknél az IMDG-Code tengeri veszélyes áru szállítási tanfolyami és vizsgaszervezői jogosultság</p> <p>4. Szállítási alágazatonként legalább egy legalább 10 fős az adott szállítási alágazathoz tartozó veszélyes áru szállítási biztonsági tanácsadói tanfolyam és vizsga eredményes megszervezése.</p>

A létfontosságú rendszerek és létesítményekkel kapcsolatos képzés esetében célszerű, ha a képzést végző szervezet oktatói legalább a biztonsági összeköt személy esetében meghatározott jogszabályi képesítési követelményeknek megfelelnek. Nukleáris baleset-elhárítással kapcsolatos képzés esetében annak speciális volta miatt különleges követelmény lehet az átfogó sugárvédelmi végzettség, felsőfokú szakirányú végzettség (radiokémikus mérnök).

3.7 Az Iparbiztonsági képzési igények és követelmények rendszerezése

Az iparbiztonsági üzemeltetői és hatósági területen jelentkező képzési igényeket és követelményeket a lenti ábra tartalmazza:

14. ábra: Képzési igények és követelmények
(forrás: saját ábra)

ÖSSZEFOGLALÁS

A kutatómunkám során elsőként az iparbiztonság veszélyes üzemekkel foglalkozó egyik meghatározó szakterülete fejlődésének jogtörténeti és jogalkalmazási elemzésével foglalkoztam.

Rövid történeti áttekintést adtam a jelenlegi iparbiztonsági rendszer kialakításának előzményeiről, így a veszélyes üzemek felügyeletével kapcsolatos jogi szabályozás változásairól, az intézményrendszer folyamatos erősödéséről, valamint a végrehajtási intézkedések bevezetésének tapasztalatairól.

A szabályozás kialakításának, az intézmény és eszközrendszer kiépítésének, valamint a képzésnek és továbbképzésnek a feladataiban mind szakmai mind pedig tudományos területen folyamatosan részt vettem. E munka egyes eredményeit foglaltam össze a második fejezetben, ahol több újdonságnak számító fogalom meghatározására és azok tudományos megalapozására tettem kísérletet. Az elemző és rendszerező munka kiterjedt a Magyarország területén működő veszélyes tevékenységek elemzése és rendszerbe foglalására is.

A következő fejezetben a súlyos balesetek elleni védekezésről szóló jogi szabályozás hatósági engedélyezési és felügyeleti intézményi rendszerét, valamint a hatósági jogalkalmazási eljárás- eszközrendszerét tanulmányoztam és értékeltem. A fő feladatomban a veszélyes üzemek biztonságával foglalkozó jogintézmények és eszközrendszer egységes rendszerbe foglalása volt.

Az első fejezetében már részben áttekintettem a veszélyes üzemekkel kapcsolatos BM OKF szintű tanfolyami képzést, valamint a BM OKF tevékenységéhez kapcsolódó felsőfokú tűz- és katasztrófavédelmi mérnökképzés, védelmi igazgatási alap és mesterképzés, valamint a katasztrófavédelem alapképzés egyes iparbiztonsági kapcsolódási pontjait. Az utolsó tartalmi fejezetben bemutattam és értékeltem az iparbiztonság meglévő és fejlesztés alatt lévő képzéseinek történetét is.

Az iparbiztonsági jog- intézmény és eszközrendszer hatékony működtetéséhez szükséges személyi feltételek azonosítását követően rendszerbe foglaltam az iparbiztonsági személyi állomány és az üzemeltetői szakértők magas szintű felkészültségéhez szükséges képzési- és továbbképzési rendszert. Szakmai javaslatokat tettem egyrészt az iparbiztonsági szakterületen dolgozók képzettségi követelményeire; másrészt az iparbiztonsági képzési rendszer minőségbiztosításának további erősítése érdekében az képzést végző személyek végzettségi és képesítési követelményeire.

Kutatási eredményeimet folyamatosan – számosat a párhuzamos kutatásokat folytató kollégáimmal közösen – publikáltam. Az eredmények a katasztrófavédelem szakmai tevékenységében, valamint a képzési- és továbbképzési rendszerben egyaránt felhasználhatók.

Budapest, 2014. szeptember 25.

Dr. Kátai-Urbán Lajos tú. alezredes

KUTATÁSI EREDMÉNYEK (TÉZISEK)

Az eddig végzett kutatásaim, vizsgálataim és az ezekből levont következtetések alapján új tudományos eredményemnek tekintem a következőket:

1. A nemzetközi és a hazai jogalkalmazási és végrehajtási tapasztalatok számbavétele, valamint a Magyarország területén működő veszélyes tevékenységek elemzése és rendszerbe foglalása alapján **meghatároztam az „iparbiztonság” mint önálló biztonsági szakterület, az „iparbiztonsági szempontú veszélyeztetettség elemzés”, illetve az „iparbiztonsági jogterület” műszaki tudományos fogalmát és szakmai tartalmát.**
2. A veszélyes üzemekkel kapcsolatos jogi szabályozás, a hatósági engedélyezési és felügyeleti intézményi rendszer, a hatósági jogalkalmazási eljárás- és eszközrendszerének tanulmányozása és értékelése alapján **tudományos rendszerbe foglaltam a veszélyes üzemek ellenőrzését és felügyeletét szolgáló súlyos balesetek elleni védekezésről szóló jogi szabályozás hazai jogintézményeit és eszközrendszerét.**
3. Az iparbiztonsági jog- intézmény és eszközrendszer hatékony működtetéséhez szükséges személyi feltételek azonosítását és elemzését követően, **rendszerbe foglaltam az iparbiztonsági képzési igényeket és követelményeket, valamint konkrét javaslatot tettem a képzést végző intézményekkel és személyekkel szemben támasztott szakmai követelményekre.**

HIVATKOZÁSOK

- [1] Kátai-Urbán Lajos: Veszélyes üzemek felügyeletének fejlődése a kezdetektől napjainkig – II. rész 2006-2014. *BOLYAI SZEMLE* (ISSN: 1416-1443) XXIII.: (3) pp. 200-215. (2014)
Folyóiratcikk/Szaccikk/Tudományos
- [2] Kátai-Urbán Lajos: 19. Egyezmény az ipari balesetek országhatáron túli hatásairól. In: Faragó T, Nagy B (szerk.) Nemzetközi környezetvédelmi és természetvédelmi egyezmények jóváhagyása és végrehajtása Magyarországon. Budapest: Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, 2005. pp. 149-152. (ISBN:963 85511 6 X)
- [3] Szakál Béla, Kátai-Urbán Lajos, Daróczy István, Kápolna Ferenc, Simai Mihály, Kozák Kristóf: TANULMÁNY a 96/82/EK Tanácsi (Seveso) Irányelv hazai jogrendbe való vételének gazdasági-társadalmi hatásairól. Készült a Belügyminisztérium megbízásából. Budapest, 1999.
- [4] Kátai-Urbán Lajos: A SEVESO II. irányelv bevezetésének a vállalatok nemzetközi versenyképességére gyakorolt hatása. *POLGÁRI VÉDELMI SZEMLE* IV:(3) pp. 92-104. (1999).
- [5] Popelyák Pál, Kátai-Urbán Lajos: Ipari biztonsági és katasztrófavédelmi kutatások az Európai Unióban, Munkavédelem és Biztonságtechnika. *MUNKAVÉDELEM ÉS BIZTONSÁGTECHNIKA* 25:(3) pp. 49-52. (2003)
- [6] Peer Review, Evaluation Mission on Environment in Hungary, Final Report. 22-26. April 2002. (DG ENV & DG ELARG).
- [7] Solymosi J, Tatár A, Szakál B, Kátai-Urbán L: A súlyos ipari balesetek általi veszélyeztetettségrel kapcsolatos értékelési eljárások összehasonlító vizsgálata. *KATASZTRÓFAVÉDELMI SZEMLE* 2: pp. 32-57. (2001)
- [8] Cseh Gábor, Deák György, Kátai-Urbán Lajos (szerk), Kozma Sándor, Popelyák Pál, Sándor Annamária, Szakál Béla, Vass Gyula. Ipari biztonsági kézikönyv a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés szabályozás alkalmazásához. Budapest: KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 2003. (ISBN:963 224 716 7)
- [9] Cimer Zsolt, Cseh Gábor, Deák György, Gyenes Zsuzsanna, Hoffmann Imre, Kátai-Urbán Lajos (szerk), Solymosi József, Szakál Béla, Vass Gyula: Ipari biztonsági kockázatkezelési kézikönyv a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés szabályozás alkalmazásához. Budapest: KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 2004. (ISBN:963 224 816 3)
- [10] Kátai-Urbán Lajos (szerk.). Módszertani segédlet a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezés területi és helyi feladatainak ellátásához: Guidance on the implementation of regional and local tasks for the prevention of major accidents involving dangerous substances. 116 p.(2005) (ISBN:963 218 561 7)
- [11] Vass Gyula, Kátai-Urbán Lajos, Cimer Zsolt: Veszélyes ipari üzemek nyilvántartása. *VÉDELEM - KATASZTRÓFA- TŰZ- ÉS POLGÁRI VÉDELMI SZEMLE* 11:(3) pp. 45-47. (2004)

- [12] Vass Gyula, Kátai-Urbán Lajos. Az új Seveso - szabályozás bevezetése. *KATASZTRÓFAVÉDELEM* 47:(7) pp. 17-19. (2005)
- [13] Kátai-Urbán Lajos; Halász László, Solymosi József: Az ipari balesetek határon túli hatásai elleni védekezés nemzetközi és hazai gyakorlata, Tudományos közlemények, *TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEK SZENT ISTVÁN EGYETEM YBL MIKLÓS MŰSZAKI FŐISKOLAI KAR* 3: (1) pp. 23-39. (2006)
- [14] Szakál Béla, Cimer Zsolt, Kátai-Urbán Lajos, Sárosi György, Vass Gyula. Iparbiztonság I.: Veszélyes anyagok és súlyos balesetek az iparban és a közlekedésben. Budapest: SZIE Ybl Miklós Építéstudományi Kar - Tűzvédelmi és Biztonságtechnikai Intézet, 2012. 113 p. (ISBN:978-963-89073-3-2)
- [15] Szakál Béla, Cimer Zsolt, Kátai-Urbán Lajos, Vass Gyula: Iparbiztonság II.: A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek következményei és kockázatai. Budapest: TERC Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., 2013. 182 p. (ISBN:978 615 5445 00 2)
- [16] BM OKF szakmai kiadványok. URL.: http://www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=seveso_kiadvanyok_szie (letöltés: 2014.06.01)
- [17] Bleszity János, Grósz Zoltán: Egyetemi képzések a katasztrófavédelem számára. *BOLYAI SZEMLE* XXII. 3. p. 9-16. (2013)
- [18] Vass Gyula, Szakál Béla, Kátai-Urbán Lajos: *Katasztrófa megelőzés I.* RTF 2008., *Katasztrófa megelőzés II.* Vass Gyula, Szakál Béla, Kátai-Urbán L RTF 2008 174 p.
- [19] Vass Gyula, Kátai-Urbán Lajos. Az új Seveso - szabályozás bevezetése. *KATASZTRÓFAVÉDELEM* 47:(7) pp. 17-19. (2005)
- [20] Szakál Béla, Kátai-Urbán Lajos, Vass Gyula: Veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés keretében telepítendő monitoring rendszerek és lakossági riasztási rendszerek telepítési helyeinek kiválasztása. *TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEK SZENT ISTVÁN EGYETEM YBL MIKLÓS MŰSZAKI FŐISKOLAI KAR* 1:(1) pp. 38-54. (2004)
- [21] BM OKF, Cégbiztonság CD a súlyos balesetek elleni védekezés szabályozásáról. URL: http://www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=seveso_kiadvanyok_elado. Letöltés: 2014. 06.01)
- [22] Szakál Béla, Cimer Zsolt, Kátai-Urbán Lajos, Sárosi György, Vass Gyula. Iparbiztonság I.: Veszélyes anyagok és súlyos balesetek az iparban és a közlekedésben. Budapest: SZIE Ybl Miklós Építéstudományi Kar - Tűzvédelmi és Biztonságtechnikai Intézet, 2012. 113 p.(ISBN:978-963-89073-3-2)
- [23] Bognár Balázs, Kátai-Urbán Lajos, Kossa György, Kozma Sándor, Szakál Béla, Vass Gyula: Kátai-Urbán Lajos (szerk.) *IPARBIZTONSÁGTAN I.: Kézikönyv az iparbiztonsági üzemeltetői és hatósági feladatok ellátásához.* Budapest: Nemzeti Közzolgálati és Tankönyvkiadó, 2013. 564 p. (ISBN:978-615-5344-12-1)

[24] Kátai-Urbán Lajos, Vass Gyula: 7.4. fejezet: Változik a SEVESO II. irányelv a CLP szabályozás bevezetésével. In: Ferencz Mónika, Kátai-Urbán Lajos, Körtvélyessy Gyula, Nemeskey Károly, Sárosi György, Sulcz Ágnes, Szentes Ervinné, Vass Gyula, Sárosi György (szerk.) Veszélyes áruk szállítása és tárolása. Budapest: Verlag Dashöfer Szakkiadó, 2010. pp. 1-6. (ISBN:963 85915 2 8)

[25] Bleszity János, Grósz Zoltán: Egyetemi képzések a katasztrófavédelem számára. BOLYAI SZEMLE XXII. 3. p. 9-16. (2013)

[26] Kátai-Urbán Lajos: Iparbiztonsági felkészítés az európai és magyar katasztrófavédelmi felsőfokú képzés rendszerében. In: Dobor József, Kátai-Urbán Lajos (szerk.). Proceedings "Safety of Industrial Establishments 2013. International Scientific Conference on Industrial Safety: Előadásgyűjtemény "Veszélyes üzemek biztonsága" Nemzetközi Iparbiztonsági Tudományos Konferencia. Budapest, 2013.04.10. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2013. pp. 79-100.(ISBN:978-615-5305-08-5)

[27] BM OKF Iparbiztonsági Tankönyv. URL:
http://www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=iparbiztonsag_tankonyv (letöltés: 2014.06.01)

[28] Kátai-Urbán Lajos; Solymosi Máté: Katasztrófavédelmi díj létrehozása és tapasztalatai. VÉDELEM ONLINE: TŰZ- ÉS KATASZTRÓFAVÉDELMI SZAKKÖNYVTÁR pp. 1-5. (2014)

[29] A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet

[30] A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény

[31] A létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény

[32] A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről 219/2011. (X. 20.) Korm. rendelet

[33] Bognár Balázs, Vass Gyula, Kozma Sándor: A BM OKF Országos Iparbiztonsági Főfelügyelőség szakterületeinek bemutatása; Új Magyar Közigazgatás, 2012/6. szám pp.19-27., Budapest

[34] Országjelentés az ipari balesetek országhatáron túli hatásairól szóló ENSZ EGB egyezmény magyarországi alkalmazásáról, BM OKF Budapest 2012.

[35] Magyar Köztársaság Katasztrófavédelmi Stratégiája, BM OKF Budapest. 2001.

[36] Szakál Béla, Kátai-Urbán Lajos, Vass Gyula: Veszélyes anyagok és ipari katasztrófák III. (egyetemi jegyzet), Budapest: Szent István Egyetem Ybl Miklós Főiskolai Kar, 2008. 116 p. ISBN: 978-963-2691-15-2

[37] Nemzeti Katasztrófa Kockázat Értékelés, Magyarország. BM OKF Budapest, 2011.

- [38] Kátai-Urbán Lajos: A súlyos ipari baleseti szabályozás felülvizsgálata. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar. Diplomamunka. pp. 1-102. (2003)
- [39] Kátai-Urbán Lajos: Az ipari balesetek országhatáron túli hatásai elleni védekezés feltételeinek értékelése és fejlesztése. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 129 p. 2006. (PhD)
- [40] Kátai-Urbán Lajos; Szabó Ágnes: Veszélyes áru raktárlogisztika iparbiztonsági szabályozási környezetének értékelése. HADTUDOMÁNY (ONLINE) (eISSN: 1588-0605) XXIV.: (1) pp. 115-125. (2014)
- [41] Kátai-Urbán L.: Establishment and Operation of the System for Industrial Safety within the Hungarian Disaster Management. ECOTERRA: JOURNAL OF ENVIRONMENTAL RESEARCH AND PROTECTION (ISSN: 1584-7071) 11: (2) pp. 27-45. (2014)
- [42] Ferencz Mónika, Kátai-Urbán Lajos, Körtvélyessy Gyula, Nemeskey Károly, Sárosi György, Sulcz Ágnes, Szentes Ervinné, Vass Gyula. Sárosi György (szerk.) Veszélyes áruk szállítása és tárolása. Budapest: Verlag Dashöfer Szakkiadó, 2009. (ISBN:963 85915 2 8)
- [43] Lajos Kátai-Urbán: Меры по предотвращению промышленных аварий, UN Economic Commission for Europe - Training session on drawing up national implementation reports. Varsó, Lengyelország, 2005.09.12-2005.09.13. Genf: 2005. Paper 6. http://www.unece.org/env/teia/wgimplementation_5.html
- [44] Kátai-Urbán Lajos; Vass Gyula: Kátai-Urbán Lajos (szerk.) Kézikönyv a veszélyes üzemek biztonságsszervezésével kapcsolatos alapfeladatok teljesítéséhez. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. 60 p (ISBN: 978-615-5491-72-6)
- [45] Kátai-Urbán Lajos: Kátai-Urbán Lajos (szerk.) Handbook for the Implementation of the Basic Tasks of the Hungarian Regulation on „Industrial Safety” Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. 73 p. (ISBN: ISBN 978-615-5491-70-2)
- [46] Kátai-Urbán Lajos: 7. Katasztrófavédelem (SEVESO); 7.2. A veszélyes anyagokkal kapcsolatos ipari balesetek megelőzése: 7.2.4 Hatósági ellenőrzés és felülvizsgálat szempontrendszere, In: Sárosi György (szerk.): Veszélyes áruk szállítása és tárolása. 2010. május Budapest: Verlag Dashöfer Szakkiadó, 2010. pp. 29-38 (ISBN:963 85915 2 8)
- [47] Kátai-Urbán Lajos: Vass Gyula: 7. Katasztrófavédelem (SEVESO); 7.3. Útmutató a biztonsági dokumentáció elkészítéséhez, In: Sárosi György (szerk.): Veszélyes áruk szállítása és tárolása. 2009. október Budapest: Verlag Dashöfer Szakkiadó, 2010. pp. 1-54. (ISBN:963 85915 2 8)
- [48] Kátai-Urbán Lajos: 7. Katasztrófavédelem (SEVESO); 7.2. A veszélyes anyagokkal kapcsolatos ipari balesetek megelőzése: 7.2.4 Hatósági ellenőrzés és felülvizsgálat szempontrendszere, In: Sárosi György (szerk.): Veszélyes áruk szállítása és tárolása. 2010. május Budapest: Verlag Dashöfer Szakkiadó, 2010. pp. 29-38 (ISBN:963 85915 2 8)
- [49] Kátai-Urbán Lajos, Vass Gyula: 7.8 Útmutató - a védelmi tervezési, lakossági tájékoztatási, baleseti jelentési kötelezettségek teljesítésére. In: Sárosi György (szerk.) Veszélyes áruk szállítása és tárolása. Budapest: Verlag Dashöfer Szakkiadó, 2012. pp. 1-

18. (ISBN:963 85915 2 8) 2012. június Átdolgozott, bővített kiadás. Alapmű: 2007. május 14.

[50] Kátai-Urbán Lajos, Vass Gyula: Development of Hungarian System for Protection against Industrial Accidents. In: Ladislav ŠIMÁK Jozef Ristvej (szerk.) 18. medzinárodná vedecká konferencia Riešenie krízových situácií v špecifickom prostredí. Zilina, Szlovákia, 2013.06.05-2013.06.06. University of Zilina, 2013. pp. 229-239. (ISBN:978-80-554-0699-2)

[51] Kátai-Urbán Lajos; Vass Gyula: Kátai-Urbán Lajos (szerk.). Kézikönyv: Veszélyes üzemek, tevékenységek és technológiák az iparban. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. 119 p. (ISBN 978-615-5491-74-0)

[52] Janos Bleszity; Lajos Katali-Urban; Zoltan Grosz: Disaster Management in Higher Education in Hungary ADMINISTRATIVA UN KRIMINALA JUSTICIJA - LATVIJAS POLICIJAS AKADEMIJAS TEORETISKI PRAKTISKS ZURNALS (ISSN: 1407-2971) 67: (2) pp. 66-70. (2014)

[53] Bleszity János, Kátai-Urbán Lajos: Подготовка специалистов в области промышленной безопасности в Венгрии: Training of Specialists in the Field of Industrial Safety in Hungary POZHARY I CHREZVYCHAJNYE SITUACII: PREDOTVRASHENIE LIKVIDACIA 11:(2) pp. 53-58. (2014)

[54] Kátai-Urbán Lajos: Industrial Safety Preparation in the Higher Education System of Disaster Management in Europa and in Hungary: Iparbiztonsági felkészítés az európai és magyar katasztrófavédelmi felsőfokú képzés rendszerében. In: Dobor József, Kátai-Urbán Lajos (szerk.). Proceedings "Safety of Industrial Establishments 2013. International Scientific Conference on Industrial Safety: Előadásgyűjtemény "Veszélyes üzemek biztonsága" Nemzetközi Iparbiztonsági Tudományos Konferencia. Budapest, 2013.04.10. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2013. pp. 79-100. (ISBN:978-615-5305-08-5)

[55] Papp Antal: A Katasztrófavédelmi Oktatási Központ iparbiztonsági képzési rendszere. Előadás az NKE Katasztrófavédelmi Intézet rendezvényén. Budapest, 2014. április 23.

[56] Kátai-Urbán Lajos: Veszélyes üzemek felügyeletének fejlődése a kezdetektől napjainkig – II. rész 2006-2014. BOLYAI SZEMLE (ISSN: 1416-1443) XXIII.: (3) pp. 200-215. (2014)

[57] Hungária Veszélyesáru Mérnök Iroda. Tanfolyamaink. URL.: <http://www.hvesz.hu/index.php/tanfolyamaink> (letöltés: 2014. 09. 05)

[58] Somos Alapítvány. Sugárvédelmi tanfolyamaink. URL.: <http://www.sugarvedelem.hu/oktatas1.htm> (letöltés: 2014. 09. 05)

[59] Bognár Balázs; Kátai-Urbán Lajos; Vass Gyula: A létfontosságú rendszerek és létesítmények védelméről szóló szabályozás végrehajtása Magyarországon. BOLYAI SZEMLE (ISSN: 1416-1443) XIII.: (2) pp. 105-111. (2014)

[60] Kátai-Urbán Lajos, Kiss Enikő: A veszélyes áru belvízi szállításával kapcsolatos katasztrófavédelmi feladatok végrehajtási tapasztalatainak értékelése. HADMÉRNÖK IX:(1) pp. 81-87. (2014)

MELLÉKLETEK

Rövidítések jegyzéke

ADR	A veszélyes áruk nemzetközi közúti szállításáról szóló európai megállapodás”
ADN	A veszélyes áruk nemzetközi belvízi szállításáról szóló európai megállapodás
BM OKF	BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság
CLP	Az anyagok és keverékek osztályozását, címkézését és csomagolását szabályozó 1272/2008/EK számú rendelet
EGB [ECE]	Európai Gazdasági Bizottság [Economic Commission for Europe]
ENSZ [UN]	Egyesült Nemzetek Szervezete, [United Nations Organisation]
ÉÓZ	Élelmiszer-fogyasztási Korlátozások Óvintézkedési Zónája
EU JRC	EU Közös Kutatási Központ, Joint Resource Center
GHS	Globally Harmonized System of Classification and Labeling of Chemicals; a Vegyi Anyagok Osztályozásának és Címkézésének Globálisan Harmonizált Rendszere
ICAO	A Nemzetközi Polgári Repülésről szóló Egyezmény
IMDG	Nemzetközi Tengeri Veszélyes Áru Kódex
Kat. tv.	A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény
Kb. tv.	A kémiai biztonságról szóló 2000. évi XXV. törvény
Kkt.	A közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvényben
KIV	Kritikus infrastruktúra védelme
KIR	Környezetirányítási Rendszer
KML	Katasztrófavédelmi Mobil Labor
KOK	Katasztrófavédelmi Oktatási Központ
Lrtv.	Létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény
MÁV Zrt.	Magyar Államvasutak Zrt.
MÓZ	Megelőző Óvintézkedések Zónája
MBF	Műszaki Biztonsági Főfelügyelőség
MKEH	Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal
MKI/FKI	Megyei/Fővárosi Katasztrófavédelmi Igazgatóság
QRA	[Quantitative risk assessment], mennyiségi kockázatelemzés
Rendelet (R.)	A Kormány 219/2011. (X. 20.) rendelete a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről
RID	„A veszélyes áruk nemzetközi vasúti szállításáról szóló előírás”
RIS	River Information System, Folyami Információs Rendszer
Seveso II. Irányelv	A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleseti veszélyek ellenőrzéséről szóló 96/82/EK Tanácsi Irányelv
SKET	Súlyos káresemény-elhárítási terv
SPIRS	[Seveso Plants Information Retrieval System], Seveso Üzemek Nyilvántartási Rendszere
SÓZ	Sürgős Óvintézkedések Zónája

Fogalomjegyzék

Alsó küszöbértékű veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem (Rendelet)	Ahol a jelen lévő veszélyes anyagok mennyisége (beleértve a technológia irányíthatatlanná válása miatt várhatóan keletkező veszélyes anyagokat is) az <i>1. melléklet</i> alapján meghatározható alsó küszöbértéket eléri vagy meghaladja, de nem éri el a felső küszöbértéket.
Felső küszöbértékű veszélyes anyaggal foglalkozó üzem (Rendelet)	Ahol a jelen lévő veszélyes anyagok mennyisége (beleértve a technológia irányíthatatlanná válása miatt várhatóan keletkező veszélyes anyagokat is) az <i>1. melléklet</i> alapján meghatározható felső küszöbértéket eléri vagy meghaladja.
Ipari baleset (Ipari Baleseti Egyezmény)	Olyan esemény, amely veszélyes anyagokkal folytatott bármilyen tevékenység során bekövetkezett ellenőrizhetetlen fejlemény eredménye, s amely egy berendezésben, például gyártás, felhasználás, tárolás, kezelés vagy elhelyezés közben, vagy a veszélyes tevékenység helyszínén történő szállítás közben
Katasztrófa (Kat. tv)	A szükséghelyzet vagy a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetőleg a minősített helyzetek kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet (pl. természeti, biológiai eredetű, tűz okozta), amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeit, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli.
Kiemelten kezelendő létesítmények (Rendelet)	<p>a) a veszélyes anyagok, veszélyes hulladékok üzemen kívüli csővezetéken történő szállításának létesítményei, beleértve a szállító vezetékeket, szivattyú-, kompresszor- és elosztó állomásokat; kivéve a lakossági gázellátás elosztó vezetékeit és azok létesítményeit, valamint a szénhidrogén-bányászat gyűjtővezetékeit 400 mm névleges átmérő alatt;</p> <p>b) az <i>1. melléklet 2. táblázatában</i> szereplő veszélyes tulajdonságok valamelyikével rendelkező veszélyes hulladékok égetéssel történő ártalmatlanítással foglalkozó létesítmények, amennyiben nem tartoznak a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemek körébe</p> <p>c) azon üzemek, amelyek területén klór vagy ammónia legalább 1000 kg mennyiségben van jelen, amennyiben nem tartoznak a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemek körébe.</p>
Kockázat (Kat. tv)	Egy adott területen adott időtartamon belül vagy meghatározott körülmények között jelentkező egészség-, illetve környezetkárosító hatás valószínűsége.
Küszöbérték alatti üzem (Kat. tv)	Egy adott üzemeltető irányítása alatt álló azon terület, ahol e törvény végrehajtására kiadott jogszabály szerinti alsó küszöbérték negyedét meghaladó, de az alsó küszöbértéket el nem érő mennyiségben veszélyes anyag van jelen, valamint a külön jogszabályban meghatározott, kiemelten kezelendő létesítmények.
Országhatáron túli hatás (Ipari Baleseti Egyezmény)	Egy Résztes megítélése szerint olyan súlyos hatások, amelyek a másik Résztes joghatóságán belüli tevékenységből eredő ipari baleset következtében keletkeznek.
Súlyos káresemény elhárítási terv	Küszöbérték alatti üzem üzemeltetői okmánya, amely tartalmazza az üzem veszélyeztető hatásainak elemzését, valamint a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzését, elhárítását és hatásainak csökkentését szolgáló intézkedések végrehajtásának rendjét, feltételeit.
Üzemeltető	Bármely természetes vagy jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemet, veszélyes

(Kat. tv)	anyagokkal foglalkozó létesítményt vagy küszöbérték alatti üzemet működtet, vagy alapszabály, alapító okirat, illetve szerződés alapján döntő befolyást gyakorol a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem, küszöbérték alatti üzem működésére.
Veszély	Valamely veszélyes anyag természetes tulajdonsága vagy olyan körülmény, amely káros hatással lehet az emberi egészségre vagy a környezetre.
Veszélyes anyag (Kat. tv)	E törvény végrehajtását szolgáló kormányrendeletben meghatározott ismérveknek megfelelő anyag, keverék vagy készítmény, amely mint nyersanyag, termék, melléktermék, maradék vagy köztes termék van jelen, beleértve azokat az anyagokat is, amelyekről feltételezhető, hogy egy baleset bekövetkezésekor létrejöhetnek.
Veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleset (Kat. tv)	Olyan mértékű veszélyes anyag kibocsátásával, tűzzel vagy robbanással járó, veszélyes anyagokkal kapcsolatos üzemzavar, amely a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem, küszöbérték alatti üzem működése során befolyásolhatatlan folyamatként megy végbe, és amely az üzemen belül vagy azon kívül közvetlenül vagy lassan hatóan súlyosan veszélyezteteti vagy károsítja az emberi egészséget, illetve a környezetet.
Veszélyes anyagokkal kapcsolatos üzemzavar	Veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemben, küszöbérték alatti üzemben a rendeltetésszerű működés során vagy a technológiai folyamatokban bekövetkező olyan nem várt esemény, amely azonnali beavatkozást igényel és az alábbi következmények egyikével jár: a) veszélyes anyaggal kapcsolatos tűz, b) veszélyes anyaggal kapcsolatos robbanás, c) mérgező, rákkeltó tulajdonságú veszélyes anyag kibocsátása, d) oxidáló, tűz- vagy környezetre veszélyes tulajdonságú folyadék halmazállapotú veszélyes anyag kikerülése legalább 1000 kg mennyiségben, e) egyéb veszélyes anyag kikerülése legalább a felső küszöbérték 0,1%-át elérő mennyiségben f) veszélyes anyagokkal foglalkozó létesítmény leállítása.
Veszélyes anyaggal foglalkozó üzem (Kat. tv)	Egy adott üzemeltető irányítása alatt álló azon terület egésze, ahol egy vagy több veszélyes anyagokkal foglalkozó létesítményben – ideértve a közös vagy kapcsolódó infrastruktúrát is – veszélyes anyagok vannak jelen a törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározott küszöbértéket elérő mennyiségben (tekintet nélkül az üzem tevékenységének ipari, mezőgazdasági vagy egyéb besorolására).
Veszélyes anyaggal foglalkozó létesítmény (Kat. tv)	Olyan, a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem területén lévő technológiai vagy termelészervezési okokból elkülönülő területrész, ahol egy vagy több berendezésben (technológiai rendszerben) veszélyes anyagok előállítása, felhasználása, szállítása vagy tárolása történik. Magában foglal minden olyan felszerelést, szerkezetet, csővezetékét, gépi berendezést, eszközt, iparvágányt, kikötőt, a létesítményt szolgáló rakpartot, kikötőgátat, raktárt vagy hasonló – úszó vagy egyéb – felépítményt, amely a létesítmény működéséhez szükséges.
Veszélyes tevékenység (Ipari Baleseti Egyezmény)	Bármely tevékenység, amelynek során egy vagy több veszélyes anyag van, vagy lehet jelen az Ipari Baleseti Egyezmény I. mellékletében közölt küszöbértékeket elérő vagy meghaladó mennyiségben és amely országhatárokon túli hatások okozására alkalmas

Vizsgált jogszabályok jegyzéke

1. A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról 2011. évi CXXVIII. törvény
2. A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről 219/2011. (X. 20.) Korm. rendelet
3. 128/2001. (VII. 13.) Korm. rendelet az Egyesült Nemzetek Szervezetének Európai Bizottsága keretében létrejött, az Ipari Balesetek Országhatáron Túli Hatásairól szóló, Helsinkiben, 1992. március 17-én kelt Egyezmény kihirdetéséről
4. 2000. évi XXV. törvény a kémiai biztonságról
5. 44/2000. (XII. 27.) EüM rendelet a veszélyes anyagokkal és a veszélyes készítményekkel kapcsolatos egyes eljárások, illetve tevékenységek részletes szabályairól
6. A nemzetközi polgári repülésről Chicagóban, az 1944. évi december hó 7. napján aláírt Egyezmény Függelékeinek kihirdetéséről (a 18. Annex részletszabályait tartalmazó dokumentum, a „Veszélyes Anyagok Biztonságos Légi-szállításának Műszaki Utasítása” [Doc. 9284-AN/905]) szóló 2007. évi XLVI. törvény
7. A Genfben, 2000. május 26. napján kelt, a Veszélyes Áruk Nemzetközi Belvízi Szállításáról szóló Európai Megállapodáshoz (ADN) csatolt Szabályzat kihirdetéséről és belföldi alkalmazásáról szóló 2011. évi LXXVIII. törvény
8. A Veszélyes Áruk Nemzetközi Közúti Szállításáról szóló Európai Megállapodás (ADR) „A” és „B” Melléklete 2011. évi módosításaival és kiegészítéseivel egységes szerkezetbe foglalt szövegének kihirdetéséről szóló 2011. évi LXXIX. törvény
9. A Nemzetközi Vasúti Fuvarozási Egyezmény (COTIF) módosításáról Vilniusban elfogadott, 1999. június 3-án kelt Jegyzőkönyv C Függeléke 2011. évi módosításokkal és kiegészítésekkel egységes szerkezetbe foglalt szövegének kihirdetéséről szóló 2011. évi LXXX. törvény
10. A Veszélyes Áruk Nemzetközi Közúti Szállításáról szóló Európai Megállapodás kihirdetéséről szóló 1979. évi 19. törvényerejű rendelet
11. A hivatásos katasztrófavédelmi szerv eljárásai során a veszélyes áruk vasúti és belvízi szállításának ellenőrzésére és a bírság kivetésére vonatkozó egységes eljárás szabályairól, továbbá az egyes szabálytalanságokért kiszabható bírságok összegéről, valamint a bírsággal összefüggő hatósági feladatok általános szabályairól szóló 312/2011. (XII. 23.) Korm. rendelet
12. A Veszélyes Áruk Nemzetközi Közúti Szállításáról szóló Európai Megállapodás és mellékletének kihirdetéséről és belföldi alkalmazásáról szóló (ADR)20/1979. (IX. 18.) KPM rendelet
13. a Veszélyes Áruk Nemzetközi Közúti Szállításáról szóló Európai Megállapodás (ADR) „A” és „B” Mellékletének belföldi alkalmazásáról szóló 38/2009. (VIII. 7.) KHEM rendelet (módosítva a 71/2011. (XII.8.) NFM rendelettel)
14. A Veszélyes Áruk Nemzetközi Vasúti Fuvarozásáról szóló Szabályzat (RID) belföldi alkalmazásáról szóló 39/2009. (VIII. 7.) KHEM rendelet (módosítva a 72/2011. (XII.8.) NFM rendelettel)
15. A létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről 2012. évi CLXVI. törvény
16. A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendeletben
17. Az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény
18. Az országos nukleárisbaleset-elhárítási rendszerről szóló 167/2010. (V. 11.) Korm. rendelet
19. Az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 16/2000. (VI. 8.) EüM rendelet
20. Az Európai Parlament és a Tanács 2012/18/EU (Seveso III.) Irányelve a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek veszélyének kezeléséről, valamint a 96/82/EK tanácsi irányelv módosításáról és későbbi hatályon kívül helyezéséről
21. A Tanács 96/82/EK (Seveso II.) Irányelve a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleseti veszélyek ellenőrzéséről
22. A Tanács 2008/114/EK Irányelve európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint védelmük javítása szükségességének értékeléséről
23. UN ECE Convention on Transboundary Effects of Industrial Accidents, done at Helsinki, on 17 March 1992.
24. A létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról szóló 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet